

Politisk-Økonomisk Beretning 2017

Politisk-Økonomisk Beretning 2017

I henhold til Inatsisartutlov nr. 26 af 28. november 2016 om kommunernes og Grønlands Selvstyres budgetter og regnskaber fremlægger Naalakkersuisut på Inatsisartuts forårssamling en årlig beretning om Grønlands økonomi, herunder udviklingen i det offentliges udgifter og indtægter.

Den årlige beretning skal indeholde analyser af økonomi- og aktivitetsudviklingen på et eller flere centrale udgifts- og indtægtsområder.

Beretningen skal herigenom bidrage til at øge informationen om Grønlands Selvstyres økonomi og danne grundlag for en kvalificeret debat om den økonomiske udvikling i Selvstyret og Grønland som helhed.

Beretningen har således et bredt sigte og en form, så den kan indgå i Naalakkersuisuts og Inatsisartuts overvejelser om den økonomiske udvikling og prioritering. Beretningen peger på særlige problemområder og udviklingstendenser.

Naalakkersuisuts nærværende Politisk-Økonomiske Beretning for 2017 skal derfor også ses i sammenhæng med Naalakkersuisuts arbejde med det kommende forslag til finanslov for 2018.

Politisk-Økonomisk Beretning 2017

Departementet for Finanser og Skatter, Grønlands Selvstyre, maj 2017

Redaktionen afsluttet i april 2017

Grafisk produktion: allu design, Monika Brune — www.allu.gl

Tryk: Nuuk Offset, Nuuk

Ophavsret fotos: side 7 — Helle Nørregaard
side 10 — Klaus Georg Hansen

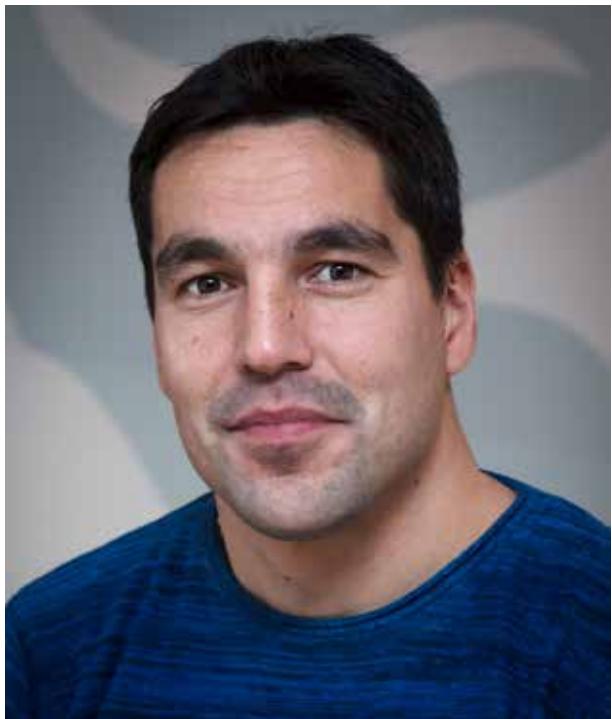
Departementet for Finanser og Skatter
Grønlands Selvstyre
Boks 1037
3900 Nuuk, Grønland
E-mail: oed@nanoq.gl

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	7
1 Indledning	9
1.1 Den økonomiske situation og strukturelle problemer	11
1.1.1 Udviklingen i fiskeriet	12
1.1.2 Råstoffer	15
1.1.3 Turisme	16
1.1.4 Beskæftigelse og ledighed	19
1.2 Landskassens økonomi	21
1.2.1 Landskassens regnskab for 2016	23
1.2.2 Sammenhængen med kommunernes økonomiske udvikling	24
1.3 Omkostningsudvikling i den offentlige sektor	26
1.4 Afgifter	26
1.5 Restancer	27
1.6 Gældsudvikling	30
2 Større lighed, bedre balance og øget værditilvækst	32
2.1 Større lighed og bedre balance	32
2.2 Øget økonomisk selvbårenhed	38
3 Opfølgning på Holdbarheds- og Vækstplanen	41
3.1 Øge uddannelsesniveauet	41
3.1.1 Flere praktikpladser og ungemålgruppen	44
3.1.2 Ny lov om virksomheders og myndigheders samfundsansvar ved ansættelse af lærlinge og praktikanter	45
3.2 Fremme vækst og omstilling til en flerstrenget økonomi	46
3.2.1 Erhvervsbeskatning	47
3.2.2 Udvikling af fiskeriet	49
3.2.3 Udvikling af turisme erhvervet	51
3.2.4 Udvikling af råstofsektoren — etablering af nye miner	53
3.2.5 Strukturpolitiske reformer for at styrke beskæftigelsen	53
3.3 Modernisering af den offentlige sektor	54
3.3.1 Mål og principper for Naalakkersuisuts økonomiske politik	54
3.3.2 Sektorplaner og landsplanlægning	56
3.3.3 Gode offentlige indkøb	59
3.3.4 Digitalisering	59
3.3.5 Tidlig, forebyggende indsats som bærende princip	64
3.4 Øget selvforsørgelse via reform af velfærdsydeler, skattesystemet og boligområdet	70
3.4.1 Reformer omkring ydelsesstrukturfotos og løsning af sammelspilsproblemer	70
3.4.2 Boligpolitiske og økonomiske pejlemærker for boligreformer i finanslov 2017	71
4 Rammerne for finanslov 2017 og forberedelsen af FFL 2018	75
4.1 Budgetkoordination i forhold til FFL 2018	75
4.1.1 Bidrag til forarbejder til finanslovsforslaget for 2018	76

FORORD

Aqqaluq B. Egede
Naalakkersuisoq for Finanser og Skatter

Aqqaluq B. Egede

Den årlige Politisk-Økonomisk Beretning er en gennemgang af en række af de væsentligste initiativer, Naalakkersuisut har planer om at igangsætte det pågældende år og i de kommende år.

Politisk-Økonomisk Beretning 2017 beskriver den aktuelle økonomiske situation og udfordringerne med at kunne sikre en holdbar udvikling, som har været beskrevet i de seneste års beretninger, i Økonomisk Råds årsrapporter og i Skatte- og Velfærds-kommissionens betænkning.

Politisk-Økonomisk Beretning 2017 indeholder samtidig en opfølgning på holdbarheds- og vækstplanen fra 2016 med dens fire reformspor, som var indeholdt i sidste års beretning.

Holdbarheds- og vækstplanen og opfølgningen derpå i form af reformtiltag, konkrete initiativer og målrettede investeringer skal medvirke til at opnå holdbarhed i den offentlige økonomi og øget vækst og beskæftigelse i den private sektor på et bæredygtigt grundlag. Den skal således bidrage til at opnå flere mål:

- At landets økonomi er i en positiv og stabil udvikling, der er langtidsholdbar og gradvis kan frigøre Grønland fra afhængighed af bloktildskudtet.
- En balanceret udvikling geografisk og mellem kommunerne, der kan bidrage til at opretholde et passende velfærdsniveau i hele landet og skabe vækst flere steder.
- Skabe øget købekraft for husholdningerne, herunder særligt medvirke til et løft i lav- og mellemindkomstgrupperne, så den store ulighed i samfundet reduceres.

Politisk-Økonomisk Beretning 2017 behandler blandt andet disse spørgsmål, herunder indeholder beretningen et særligt afsnit om, hvordan Naalakkersuisut gennem forskellige forslag til konkrete initiativer kan bane vejen for at give borgerne bedre og mere lige vilkår. Dette gælder ikke mindst reformtiltag inden for følgende kerneområder:

- Uddannelsesområdet, herunder med særlig fokus på folkeskole og erhvervsuddannelser.
- Trafikområdet, herunder med særligt fokus på arbejdet med udbygning af lufthavne.

- Fiskeriområdet, herunder ændringer som følge af ændringer i fiskeriloven og forventet ny afgiftsstruktur.
- Boligområdet, herunder forberedelse af udlægning til kommunerne samt boligreformer.
- Socialområdet, med særlig fokus på utsatte børn og unge samt offentlig hjælp.
- Jobskabelse, herunder skabelse af jobs i eksportsektorer og ledighedsbekämpelse.
- Skatte- og afgiftsreform, herunder nedbringelse og forebyggelse af gæld.

Beretningen indeholder også opdaterede mål og principper for sin økonomiske politik. Dette i forlængelse af koalitionsaftalen fra oktober 2016 og vedtagelsen af den nye budget- og regnskabslov for Selvstyret og kommunerne under efterårssamlingen i 2016 i Inatsisartut.

Jeg ønsker derfor god læselyst og ser frem til den videre debat.

Aqqaluaq B. Egede
Naalakkersuisoq for Finanser og Skatter

1 INDLEDNING

Generelt ønsker Naalakkersuisut, at der i højere grad arbejdes på, at pengene cirkulerer yderligere her i landet, så der opnås en mere selvbærende økonomi. Dette kommer ikke af sig selv, men kræver en sammenhængende indsats. Herunder skal der være fokus på rammebetingelser, som understøtter dette mål, sammen med øget fokus på kompetenceudvikling og skabelse af en kosteffektiv infrastruktur, der binder landet bedre sammen.

Det aktuelle økonomiske udgangspunkt for dette er gunstigt. Konjunkturudviklingen har i lighed med 2015 været god i 2016, efter en periode med negativ udvikling i BNP i perioden 2012-2014. Økonomisk Råd forventer i sin rapport fra september ligeledes vækst i 2017.

Det er positivt. Det er samtidigt vigtigt, at bedre konjunkturer i en periode bruges til at konsolidere de offentlige finanser og til fremadrettede investeringer, der kan bidrage til en positiv udvikling i samfundet, hvor der opnås strukturelle og langsigtede gevinstre.

Større lighed i befolkningens levevilkår kan og skal bidrage til en positiv samfundsudvikling. Derfor ønsker Naalakkersuisut blandt andet fokus på følgende:

- Proaktiv håndtering af, at færre i de kommende år skal forsørge stadigt flere ældre.
- Sikring af, at langt flere i en ungdomsårgang får en erhvervsKompetencegivende uddannelse, og på et tidligere tidspunkt for den enkelte, end tilfældet generelt er i dag.
- Flest muligt i den potentielle arbejdsstyrke skal kunne blive et aktiv på arbejdsmarkedet og opnå varig beskæftigelse — eller i det mindste få en større tilknytning til arbejdsmarkedet.

- En dynamisk erhvervsudvikling med vækst i alle kommuner, og at få vendt nettoudvandring til nettoindvandring til landet samlet set.
- Tidlige og forebyggende indsatser som grundprincip, herunder med særlig fokus på sundheds- og socialområdet.
- Målretning af subsidier på boligområdet med øget plads til, at borgerne kan tage ansvar for egen boligforsyning og samtidig sikring af boligsociale hensyn.

Forøgelse af eksportindtægter er afgørende i forhold til reduktion af bloktildskuddets betydning. Dette kræver udvikling af flere bærende erhvervssektorer og samtidig bedre udnyttelse af fiskeriressourcen, blandt andet gennem:

- Systematisk forbedring af landets konkurrencestyrke, der kan gøre det mere attraktivt at investere for både hjemlige og udefrakommende virksomheder.
- Etablering af en sammenhængende effektiv infrastruktur, der binder landet bedre og billigere sammen og giver os bedre betingelser for handel og turisme.
- Målrettede og effektive initiativer i forhold til udannelse og kompetenceudvikling, så arbejdsmarkedet i højere grad bygger på besættelse af ledige jobs med lokal, kompetent arbejdskraft til gavn for den enkelte borgers familie og samfundet.

Naalakkersuisut ser gerne, at større investeringer skal kunne ske med privat kapital, og ikke altid alene finansieres via de offentlige kasser. Naalakkersuisut vil derfor fortsætte arbejdet med at skabe gode, stabile rammevilkår og egnede forudsætninger, der muliggør dette. Det er i den forbindelse vigtigt, at

både indenlandske og udenlandske investorer og samarbejdspartnere kan have tillid til den førte politik, hvis de skal kunne påtage sig væsentlige finansieringsopgaver. Det er vigtigt, når vi både står over for tunge investeringer på infrastrukturområdet og skal sikre et passende økonomisk råderum til mere direkte borgerrettede initiativer, der skal finansieres via skatter og afgifter.

Foreløbige regnskabstal for 2016 viser, at den stigende aktivitet i samfundet har givet stigende indtægter fra afgifter og skatter. Denne udvikling ventes at kunne fastholdes i 2017, men den skal også vurderes i forhold til et stigende udgiftspres. Finansloven for 2017 udviste et DA-overskud i 2017, men var samlet set ikke i balance i perioden 2017-2020.

Det budgetterede resultat byggede blandt andet på effektiviseringer i det offentlige og nye indtægter fra reformer. Der er derfor ikke økonomisk råderum til at iværksætte generelle serviceforbedringer i den aktuelle situation.

Eventuelle frie midler må primært gå til prioriterede vækstfremmende eller udgiftsdæmpende initiativer såsom en ny lufthavnsstruktur. Det vil være Naalakkersuisuts udgangspunkt for de kommende finanslovsdrøftelser med partierne, hvor spørgsmålet om fortsat opfølgning på og yderligere konkretisering af holdbarheds- og vækstplanen også vil blive et centralet omdrejningspunkt.

1.1 Den økonomiske situation og strukturelle problemer

Økonomisk Råds formandskab offentliggjorde i september 2016 sin seneste rapport. Her blev det vurderet, at den økonomiske realvækst i 2015 og 2016 fortsætter i 2017. Væksten bygger blandt andet på, at store anlægsprojekter løfter aktivitetsniveauet midlertidigt og god indtjening i fiskeriet. Rådet

forventer i 2017 en forøgelse af BNP i størrelsesordenen 1 % i forhold til i 2016.

Faktiske tal og skøn for den økonomiske udvikling i perioden 2010-2016 er sammenfattet i tabel 1.

Bruttoinvesteringerne på mineral- og råstofområdet i 2015 var højere end i 2014, som var på et lavpunkt, som følge af afmatning i dele af verdensøkonomien, der har påvirket råstofsektoren hårdt.

Tabel 1: Forsyningsbalancen, årlig realvækst i pct. af BNP og bruttoinvesteringer i faste priser.¹

Kædedyde værdier (2010 priser)	Andel af BNP i 2015	Vækstrate, pct.						
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016 ²
Privat forbrug	45,1	1,3	2,4	-1,3	-2,3	-1,7	2,1	2,1
Offentligt forbrug	51,9	-1,4	-0,9	0,6	2,4	-0,8	-1,9	0,5
Faste bruttoinvesteringer	26,5	75,8	23,9	-41,1	-21,5	-21,7	11,7	27,5
– eksks. inv. mineral efterforskning	21,7	4,7	9,4	-10,9	-5,6	-9,4	5,9	32,3
Eksport af varer og tjenester	27,1	11,3	4,7	-2,0	3,5	-6,3	-10,9	12,0
Forsyning i alt / endelig anvendelse i alt	150,3	16,7	8,2	-13,8	-4,1	-6,5	-0,7	7,0
Import af varer og tjenester	50,4	40,1	16,1	-29,8	-5,7	-15,6	-5,2	11,4
Bruttonationalprodukt	100,0	2,7	1,5	1,5	-3,0	-0,8	1,7	4,6
		Beløb, mio. kr.						
Bruttoinvesteringer i alt		6.950	8.601	5.151	4.063	3.090	3.451	
Mineral- og olieefterforskning		3.709,1	5.174,4	2.000,5	1073,5	468,2	712	
Bruttoinvesteringer excl. efterforskning		3.202	3.504	3.122	2.948	2.671	2.827	

Anm: Tallene for 2010-2013 er endelige tal, mens tallene for 2014-2015 er foreløbige tal fra Grønlands Statistik.

- GS har ændret opgørelsen af vækstmålet for BNP og tilbageført opgørelsesmetoden til 2003. De kædedyde værdier, som nu bliver anvendt, viser et mere retvisende vækstmål. Den nye metode giver bedre sammenligningsgrundlag mellem landene og er i overensstemmelse med de internationale anbefalinger på området. Desuden blev der foretaget revision af tallene for privatforbruget og for transportmidler som skibe og fly. Derfor er tallene i tabel 1 ikke direkte sammenlignelige med de opgjorte tal for BNP i Politisk-Økonomisk beretning for 2016 og tidligere. Yderligere oplysninger derom fås på: <http://www.stat.gl/publ/da/NR/201701/pdf/2006-2015%20Nationalregnskab.pdf>.

- Tallene for 2016 er foreløbige skøn fra Økonomisk Råd (årsrapport september 2016).

1.1.1 Udvikling i fiskeriet

Fiskeriet er fortsat det vigtigste eksporterhverv. Figur 1 viser, at prisniveauet for hellefisk har været stigende i sidste halvdel af 2013 og var i 4 kvt. 2015 på det højeste niveau i over 5 år. De første 3 kvartaler i 2016 er prisen på hellefisk dog faldet med ca. 12 pct. Prisniveauet for torsk er fra at have været faldende fra 2011 begyndt at stige fra 4. kvt. i 2013. Priserne nåede i 3. kvt. 2015 det niveau, som de var på i 2011. I perioden 2015-2016 har prisen på torsk ligget nogenlunde på samme niveau. Rejepriserne har været stigende siden 2010. Trods et mindre dyk i 2013 er de steget med ca. 138 pct. indtil 4. kvt. 2015. I 2016 er rejepriserne faldet noget fra dette høje niveau, men har dog rettet sig lidt op i 3. kvartal. De generelt gunstige rejepriser har bidraget stærkt til at holde indtjeningen i rejefiskeriet oppe på trods af lavere kvoter på rejer i samme periode.

Rejefiskeriet er stadig Grønlands vigtigste erhverv, som står for ca. 35 pct. af den samlede eksportværdi. I 2015 blev rejekvoten sat til 73.000 tons i Vestgrønland. Det er et fald på 61.000 tons siden 2007. Den biologiske rådgivning i 2016 blev dog overraskende forbedret til 90.000 tons. Derfor blev kvoten i 2016 sat til 85.000 tons, en stigning på 12.000 tons i forhold til 2015. I 2017 blev rådgivningen uændret på 90.000 tons og kvote blev sat til 90.000 tons. Af den samlede rejekvote i Vestgrønland tildeles Canada og EU 3.644 tons. Med gode priser og en relativt høj kvote på rejer er der grundlag for også i 2017 at opnå meget gode overskud i rejefiskeriet. I 2017 er den biologiske rådgivning på 2.000 tons i Østgrønland. Selve rejekvoten er sat til 5.000 tons, hvoraf 4.150 tons tildeles EU, jf. aftalen herom.

Tabel 2 viser fangsten af de tre vigtigste arter i fiskeriet Grønland samt makrellen.

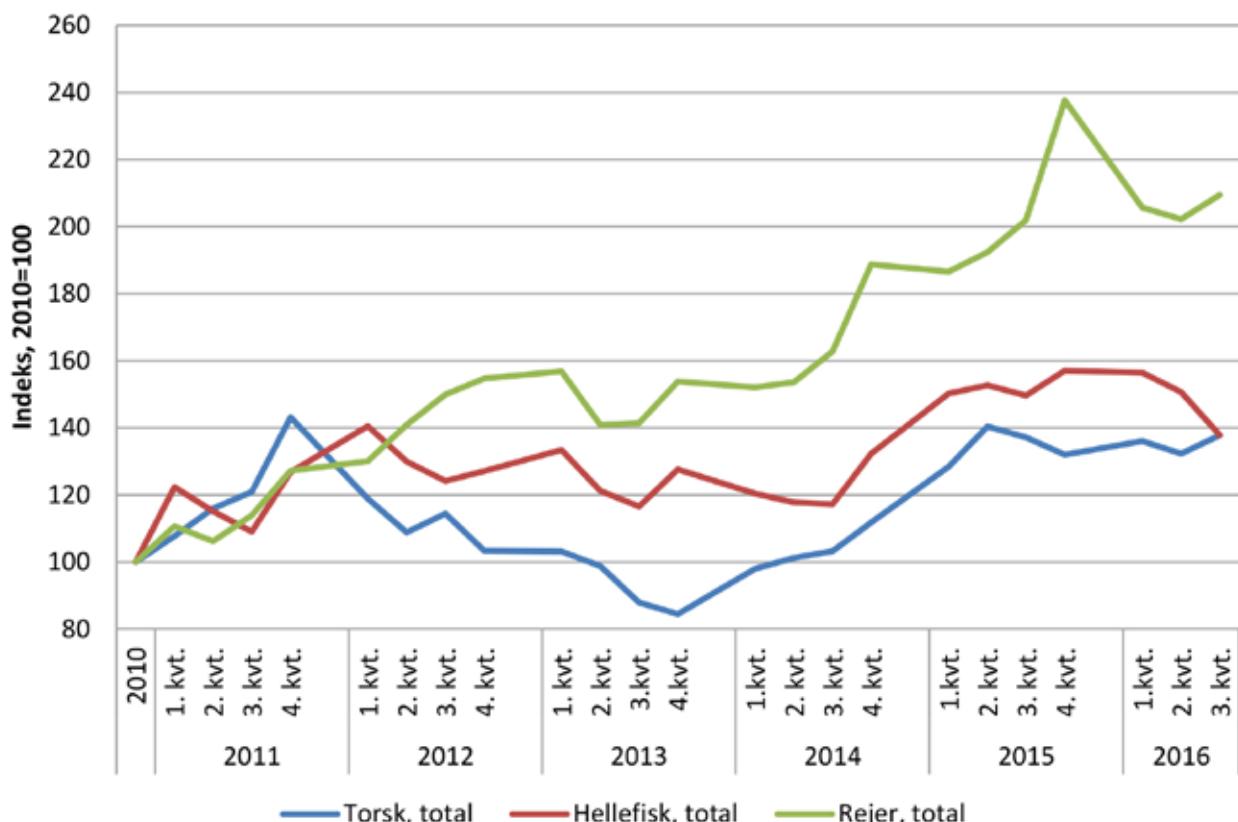
Tabel 2: Fiskere og fartøjers fangst på grønlandske licenser.

Tons	2012	2013	2014	2015	2016
Makrel, total	5.284	52.797	78.382	30.390	35.827
Torsk, total	21.625	25.504	31.117	49.031	56.380
<i>Torsk, havgående</i>	11.010	11.976	12.619	23.669	21.773
<i>Torsk, kystnær</i>	10.616	13.528	18.497	25.363	34.607
Hellefisk, total	34.569	34.795	38.172	38.170	42.219
<i>Hellefisk, havgående</i>	13.062	11.348	11.464	13.318	11.564
<i>Hellefisk, kystnær</i>	21.507	23.447	26.708	24.853	30.655
Rejer, total	109.375	88.532	83.516	70.207	80.909
<i>Rejer, havgående</i>	51.169	44.879	45.287	36.346	40.905
<i>Rejer, kystnær</i>	58.206	43.654	38.229	33.861	40.005

Kilde: Grønlands fiskerilicenskontrol.

Note: Fangsttal for 2016 er foreløbige.

Figur 1. Indeks af gennemsnitlige kilopriser på fisk og skaldyr.

Kilde: Grønlands Statistik.

Fiskeri efter makrel forventes give et bredere indtægtsgrundlag, som kan skabe vækst i fiskerierhvervet via udvikling af et pelagisk fiskeri. Der blev i 2013 fanget mere end 50.000 tons makrel, dog var værdien pr. kg. langt lavere end for de tre andre nævnte arter i tabel 2. Der var i 2014 fastsat en kvote på 100.000 tons makrel i Grønland, hvoraf der blev fisket 78.670 tons.

Makrelfiskeriet i 2015 og 2016 var kun på hhv. 30.390 tons og 35.827 tons, hvilket er mindre end halvdelen af den fastsatte kvote. Der er således tale om et ret usikkert fiskeri, da makrellen er en vandrende art.

Der er derfor ingen sikkerhed for, at der kan fiskes store mængder makrel årligt i grønlandsk farvand. Udo over makrelkvoten i Øst blev der i de nævnte år sat en forsøgskvote på 10.000 tons i Vestgrønland, der dog ikke er blevet udnyttet. Derudover blev der i 2016 fanget over 17.000 tons sild i grønlandsk farvand. Sildefiskeriet er således også betydningsfuldt, og det forventes fremover at være en vigtigt indtægtskilde for Grønland.

Som det fremgår af tabel 2 har fangsten af torsk og hellefisk været stigende i den femårige periode, mens der har været større udsving i fangsten af rejer.

Ovenstående viser, at der er et vist potentiale for vækst i det samlede fiskeri på kort sigt. Samtidig betyder fiskeriets generelle rentabilitet og ressourcessituationen i dele af fiskeriet, at flere fartøjer vil kunne få vanskeligt ved at skabe overskud. Dette understreger vigtigheden af, fortsat at arbejde for at udvikle andre private erhverv.

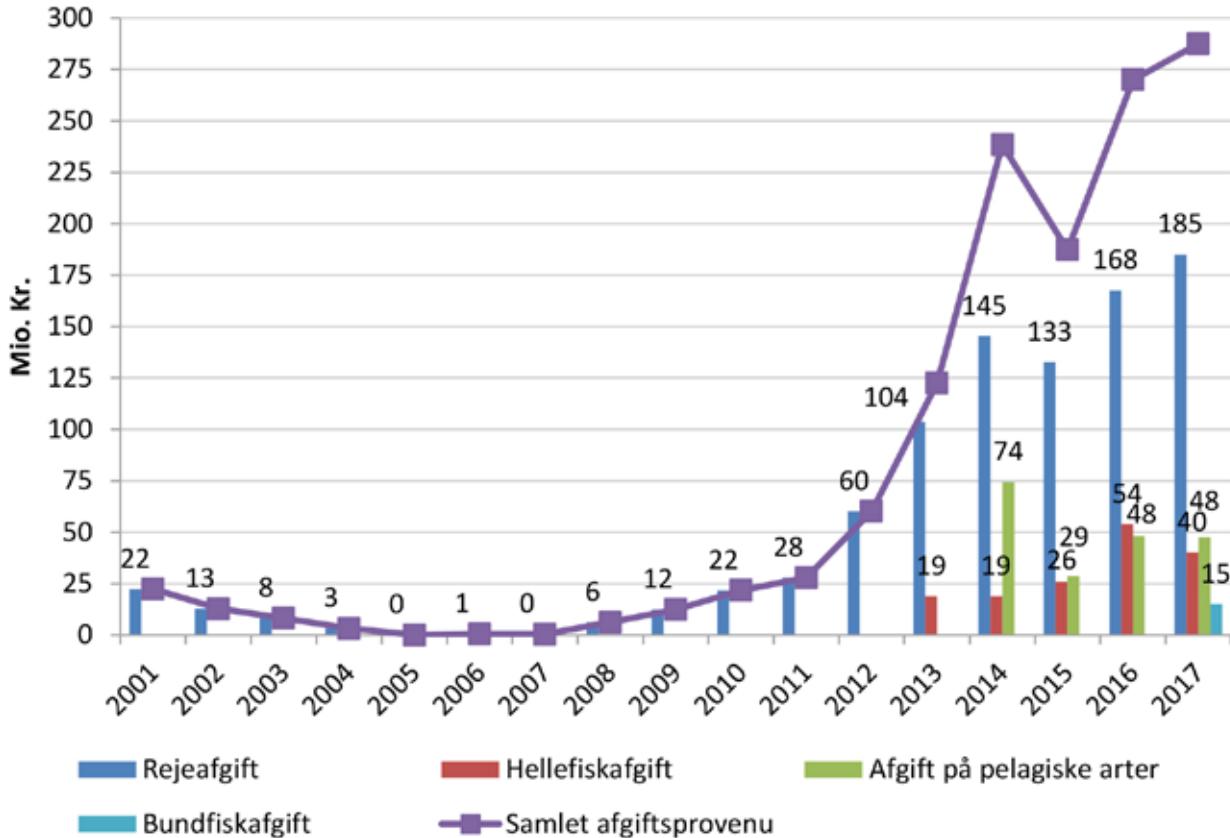
Fiskeriet bidrager i meget betydeligt omfang til de offentlige kasser. Herunder er indtægter fra fiskeriafgifter (ressourcerentebeskæftning) vokset til et historisk højt niveau. Dette skyldes blandt andet, at der er kommet nye store indtægter til i de seneste

år fra især historisk høje priser på rejer og hellefisk samt afgifter i makrelfiskeriet. Fra 2017 er afgifter på torsk, kuller, sez og rødfisk trådt i kraft.

Det kan imidlertid være risikabelt, at en for stor del af de offentlige indtægter stammer fra fiskeriafgifter, da fiskeriet erfaringsmæssigt oplever svingende indtjening. Der er også aktuel usikkerhed knyttet til det handelopolitiske område, der kan få betydning for indtjeningen i fiskeriet og dermed det fremtidige afgiftsprøven fra ressourcerenter.

Figur 2 viser udviklingen i provenuet fra fiskeriafgifter siden 2001.

Figur 2. Provenu fra fiskeriafgifter 2001-2017 i mio. kr. (2016 og 2017 budgettal).

Kilde: Skattestyrelsen.

Note: Bundfiskafgift består af afgifter på torsk, rødfisk, kuller og sez.

Dette gælder mulige konsekvenser af Brexit (eventuel told på grønlandske produkter til UK) og af CETA (frihandelsaftalen mellem Canada og EU, der blandt andet har udsigt til at fjerne told på canadiske fiskeprodukter til EU).

Niveauet for provenuet fra ressourcerenteafgifter har ikke nødvendigvis toppet endnu. En relativ stor del af fiskerierhvervet er i dag ikke omfattet af ressourcerentebeskattning. Det kystnære fiskeri efter hellefisk er fra og med 2016 som det eneste kystnære fiskeri pålagt en afgift. Det skete under indtryk af en god indtjening i dette fiskeri, som muliggør en beskatning i lighed med andre tilsvarende givtige fiskerier.

Det er nedsat en bredt sammensat arbejdsgruppe vedrørende udvikling af en ny ressourcerente-afgiftsmodel, hvor alle fiskearter principielt kan afgiftsbelægges. Arbejdsgruppen skal levere en redegørelse med forslag til nye modeller til foråret 2017. Det er forventningen, at et forslag til en ny ressourcerenteafgiftslov for fiskeriet kan fremlægges på efterårssamling 2017, såfremt Naalakkersuisut i øvrigt ønsker at benytte arbejdsgruppens anbefalinger.

1.1.2 Råstoffer

Der har de seneste år været en faldende efterforsningsaktivitet indenfor såvel mineral- som kulbrinteområdet på globalt plan og i Grønland. En væsentlig årsag til det faldende aktivitetsniveau er, at råstofindustrien har oplevet faldende priser på metaller, mineraler og olie. Denne udvikling ser ud til at være stoppet i 2016, hvor der nu generelt er tegn på et stabilt og for nogle mineraler et stigende prisniveau.

Som det fremgår af tabel 3 med udvalgte mineralprojekter har flere projekter en udnyttelsestilladelse eller stiler mod en snarlig udnyttelsestilladelse.

Anlægsfasen for LNS Greenland Gems A/S' rubin- og safirprojekt ved Aappaluttoq er tilendebragt og produktionen blev påbegyndt i starten af 2017.

Efter at have modtaget udnyttelsestilladelse i 2015, forventes Hudson Greenland A/S' anorthosit-projekt ved Naajat at gennemføre anlægsfasen i 2017, ligesom produktionen forventes startet i løbet af 2. halvår 2017.

Ironbark A/S' zink- og blyprojekt fik en udnyttelsesstilladelse i december 2016, og under forudsætning af, at selskabet kan skaffe den fornødne finansiering, forventes anlægsarbejdet påbegyndt i 2018.

Udover ovennævnte projekter forventes efterforsningsaktiviteter på andre mineralprojekter i 2017, mens de seneste års efterforskningsaktiviteter på kulbrinteområdet ud for Nordøstgrønland blev afsluttet i 2016.

Udstedelse af en udnyttelsestilladelse er ikke ensbetydende med en øjeblikkelig igangsættelse af anlægs- og udnyttelsesaktiviteten, blandt andet fordi finansieringsmulighederne påvirkes af udviklingen i råvarepriserne. Det er derfor svært at vurdere, om — og i givet fald hvornår — de enkelte projekter kan realiseres.

For at sikre råstofindustriens fortsatte interesse i at investere i efterforskning og udnyttelse af den grønlandske undergrund, er det vigtigt at fortsætte arbejdet med at sikre stabile og gode rammevilkår, let adgang til data, og at promovere Grønlands råstofpotentiale. Herudover bliver der løbende set nærmere på mulighederne for at effektivisere myndighedsbehandling og justere i standardvilkår for at fremme den ønskede udvikling.

Det er afgørende for muligheden for at opnå øget økonomisk selvstændighed, at der sker en væsentlig forøgelse af efterforskningen og ikke mindst

udnyttelsesaktiviteten. Den igangværende udvikling på mineralområdet i 2017 vurderes som positiv,

særligt set i lyset af mineralindustriens aktuelle situation på globalt plan.

Tabel 3. Aktuelle mineralprojekter (de angivne årstal er tidligste tidspunkt herfor).

Projekt	Status	Forventet beskæftigelse (anlæg) drift
Aappaluttoq (rubin og lyserød safir)	Produktionsfase (Udnyttelsestilladelse meddelt i 2014)	Ca. 80 i år 2017
Naajat/Søndre Strømfjord (anorthosit)	Anlægsfase/produktionsfase (Udnyttelsestilladelse meddelt i 2015)	20 i år 2017 61 i år 2017
Citronen Fjord (Zn, Pb)	Planlægningsfase (Udnyttelsestilladelse meddelt i 2016)	300 i etableringsfasen og 475 i driftsfasen
Kuannersuit/Kvanefjeldet (REE, U, Zn, fluorite)	Ansøgning forventes modtaget i 2017	1.170 i etableringsfasen og 785 i driftsfasen
Isukasia (Fe)	Udnyttelsestilladelse meddelt i 2013	1.500-3.300 i etableringsfasen 680-810 i driftsfasen
Killavaat Alannguat/Kringlerne (Zr, REE, Nb, Ta, Y)	Ansøgning modtaget i 2013. Revideret ansøgning modtaget i oktober 2016	Afventer resultat af ansøgningsbehandling
Maarmorilik (Zn, Pb)	Efterforskning (Udnyttelsestilladelse meddelt i 2008)	Afventer efterforskningsresultater
Nalunaq A/S (Au)	Efterforskning (Udnyttelsestilladelse meddelt i 2003)	Afventer efterforskningsresultater

Kilde: Råstofstyrelsen.

1.1.3 Turisme

Turismen oplevede i en periode fra 2010-2014 et markant fald i antallet af krydstogtpassagerer og antallet af udenrigsflypassagerer, mens hotelovernatninger stagnerede.

Som det fremgår at figur 3 er der i 2015 og 2016 registreret en positiv udvikling i antallet af udenrigsflypassagerer, efter at man i 2014 registrerede det

laveste antal udenrigsflypassagerer i den periode, hvor der er opgjort statistik. Således har antallet af udenrigsflypassagerer i 2016 været det højeste i perioden.

I forbindelse med arbejdet med at forbedre statistikken på turismeområdet er Grønlands Statistik fra 2015 begyndt at opgøre flypassagerer fordelt på

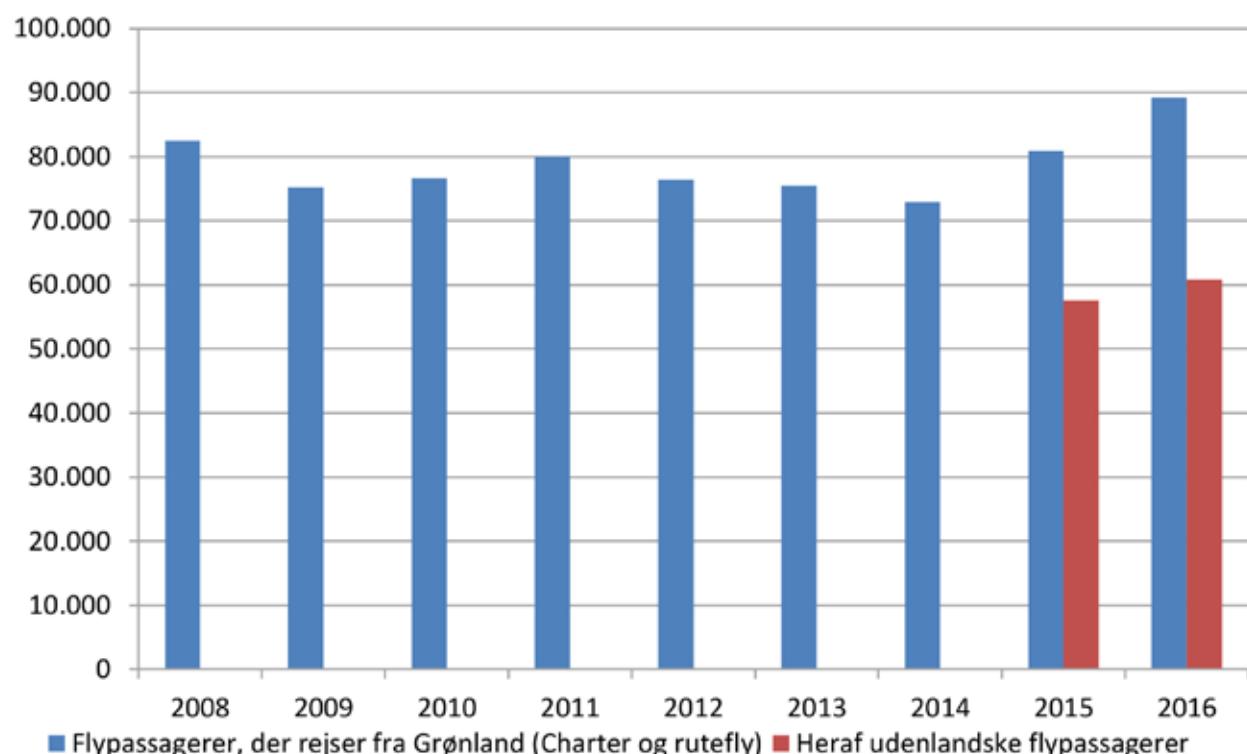
bopælsland. Dette har medvirket til, at man for 2015 og 2016 kan opgøre antallet af udenlandske flypassagerer, der rejser fra Grønland. Fra 2015 til 2016 er der sket en stigning i antallet af udenlandske flypassagerer, der rejser fra Grønland på 3.290 passagerer.

Naalakkersuisut reformerede i 2015 krydstogtsafgiften for at styrke konkurrenceevnen på området. Reformen gjorde Grønland sammenlignelig med andre nordatlantiske destinationer med hensyn til afgifter.

Trods en mindre nedgang i 2016 ligger antallet fortsat over årene, før krydstogtafgiften blev sænket. Faldet i antal krydstogtpassagerer kan skyldes usikkerhed omkring rammevilkårene for krydstogtrederierne, der fra dansk side er skabt i forbindelse med den meget korte implementeringsperiode for de skærpede regler om sikkerhed til søs i Grønland.

Antallet af hotelovernatninger har udviklet sig positivt fra 2014 til 2016. Tal fra Grønlands Statistiks overnatningsstatistik viser stigning i antallet af både overnatninger (jf. figur 5) og af hotelgæster.

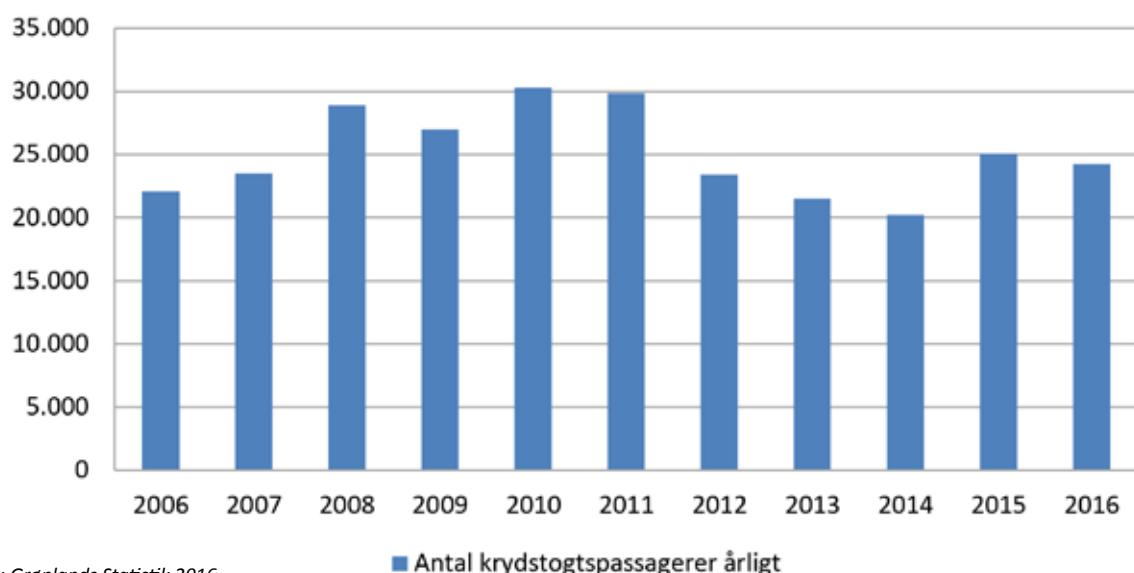
Figur 3. Antal flypassagerer der rejser fra Grønland.

Kilde: Grønlands Statistik 2017.

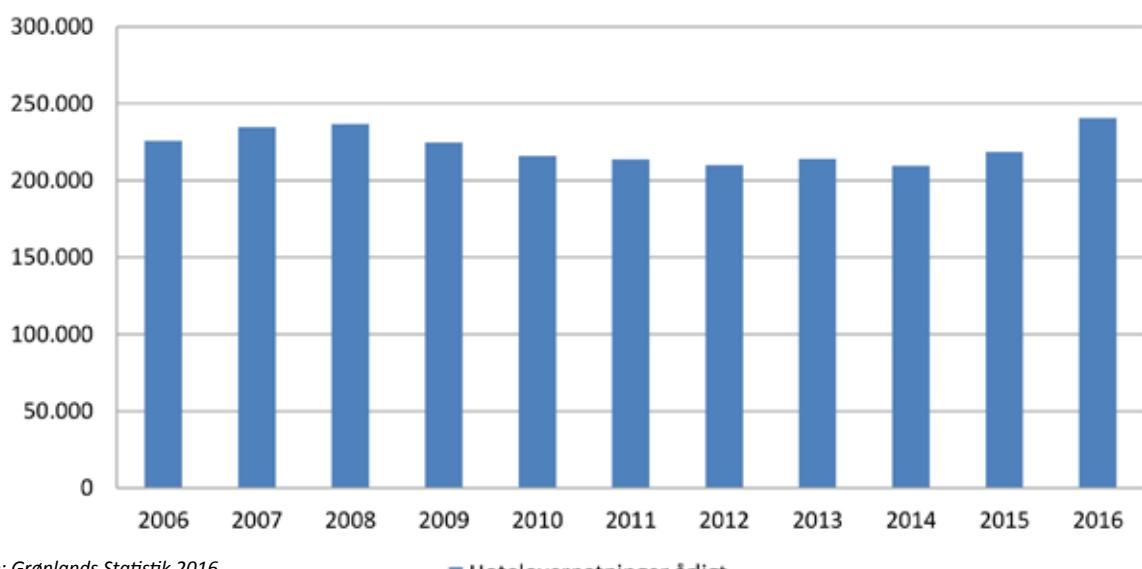
Figur 4 viser, at nedgangen i antallet af krydstogtspassagerer vendte i 2015.

Figur 4. Antal krydstogtspassagerer efter tid.

Kilde: Grønlands Statistik 2016.

Figur 5. Antal hotelovernatninger årligt.

Kilde: Grønlands Statistik 2016.

Antallet af hotelgæster steg med 9,2 % i 2015 og yderligere med 10,1 % i 2016. En del heraf stammer fra bosiddende her i landet, men der er samlet set tale om en ret markant stigning. Både hotelovernatninger og gæster var i 2016 det højeste siden registreringen begyndte.

1.1.4 Beskæftigelse og ledighed

I figur 6 og figur 7 ses antallet af registrerede arbejdssøgende fordelt på bosted og måned i 2014, 2015 og 2016.

Af de to figurer fremgår det ikke overraskende, at antallet af arbejdssøgende er størst i vinterhalvåret.

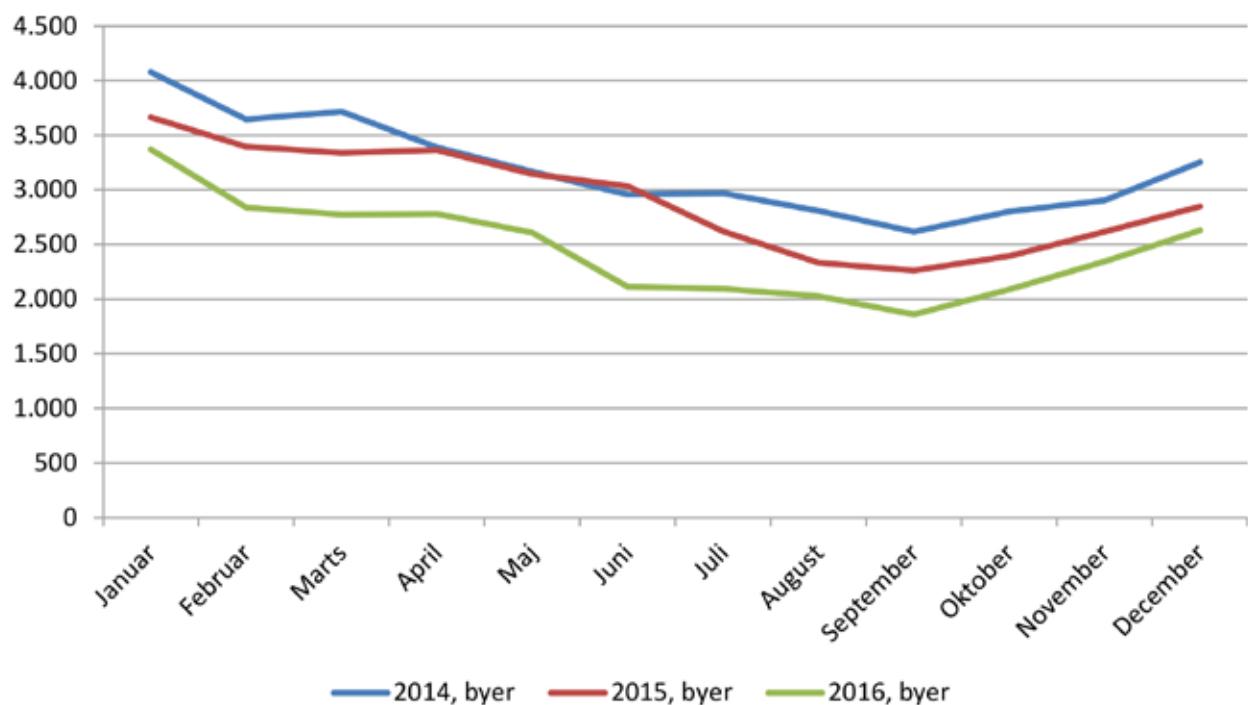
Det er i højere grad bygderne, der er ramt af sæsonledighed. Der er behov for at se på muligheden for at reducere den sæsonprægede ledighed, blandt andet via eventuel tilpasning af rammebetingelserne for fiskeriet, der kan give en mere jævn indhandling til landanlæggene.

Antallet af registrerede ledige er faldet i 2016 i forhold til de foregående år både i byer og bygder.

Der har været betydeligt politisk fokus på ledighedsindsatsen, ikke mindst med vedtagelsen af en sammenhængende beskæftigelsesstrategi.

Ledighedens størrelse afgøres ikke kun af konjunkturerne, men hænger også sammen med mere

Figur 6. Registrerede arbejdssøgende i 2014-16 i byer fordelt på måned.

Kilde: Grønlands Statistik 2017. Bemærk tal for december 2016 ikke indgår.

strukturelle problemer, herunder incitaments- og samspilsproblemer i den sociale lovgivning.

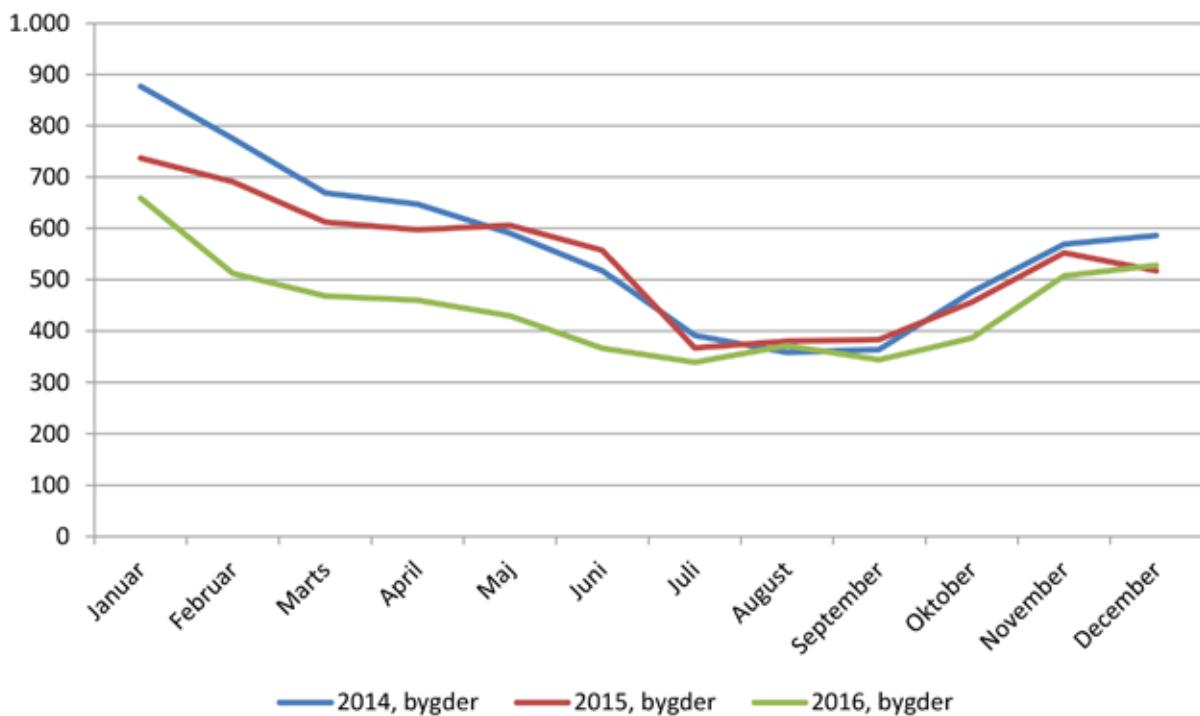
På tværs af 4 departementer og med deltagelse fra Grønlands Statistik, arbejdsmarkedets parter og kommunerne, er der nedsat en arbejdsgruppe, der skal se på mulige løsninger af eksisterende incitaments- og samspilsproblemer, så det sikres, at det bedre kan betale sig at arbejde fremfor at være på offentlig hjælp, jf. også afsnit 3.4.1.

Ledigheden er størst i bygderne og blandt de unge. Der er uforholdsmaessigt mange ufaglærte blandt de ledige. Udfordringen med ledighed blandt unge øges dermed af, at mange unge ikke får en uddannelse efter endt folkeskole, mens andre kommer for sent i gang med en ungdomsuddannelse.

Der er således en meget omfattende gruppe af unge, som hverken er i beskæftigelse eller under uddannelse, den såkaldte ungemålgruppe. Naalakkersuisut har igangsat et arbejde på at få en samlet og prioriteret handlingsplan for denne gruppe.

Det lave uddannelsesniveau og betydelige sociale problemer medfører, at mange har ustabil tilknytning til arbejdsmarkedet og måske ikke har de nødvendige kompetencer til at besætte gode, vel-lønnede jobs. De strukturelle sociale udfordringer skal løses gennem en tidlig indsats, så alle børn får en reel mulighed for og tilskyndelse til at deltage i undervisningen i folkeskolen og bliver parate til at gennemføre erhvervskompetencegivende uddannelser umiddelbart efter folkeskolen.

Figur 7. Registrerede arbejdssøgende i 2014-16 i bygder på måned.

Kilde: Grønlands Statistik 2017. Bemærk at tal for december 2016 ikke indgår.

De strukturelle problemer på arbejdsmarkedet ses endvidere af, at der sker en indvandring af ufaglært arbejdskraft samtidig med den relativt høje arbejdsløshed. Endelig kan der være en geografisk barriere for at få besat ledige jobs, som kræver, at den enkelte og dennes familie skal flytte for at komme i beskæftigelse. Spørgsmålet om mobilitet er derfor også af stor betydning som i led i bestræbelserne på at få flest muligt i varig beskæftigelse.

De økonomiske udsigter for de kommende år afhænger naturligvis også af, om råstofaktiviteterne, turisme og andre erhvervsmæssige aktiviteter stiger, falder eller holder nuværende niveau. Sådanne aktiviteter kan skabe grundlag for ny vækst og øget beskæftigelse. Hvis der bliver igangsat aktiviteter indenfor disse områder, er det vigtigt, at den lokale arbejdskraft har de efterspurgte kvalifikationer.

Ledighedsindsatsen fokuserer derfor på opkvalificering af de ledige, så de kan besætte eksisterende

jobs i fiskeriet, i potentielle jobs i råstofsektoren og inden for turismeområdet.

Hertil kommer, at den aldrende befolkning vil give behov for øget beskæftigelse i plejesektoren, som ligeledes skal adresseres. Der er stor søgning til eksempelvis sundhedshjælperuddannelsen, men Peqqissaanermik Ilinniarfik har måttet afvise mange ansøgere som følge af mangel på praktikpladser. Der arbejdes derfor på at imødegå dette problem.

1.2 Lanskassens økonomi

Økonomien i den offentlige sektor er i sagens natur påvirket af, om der er vækst og beskæftigelse i samfundet. Høj ledighed og/eller mange på offentlig forsørgelse belaster både lanskassen og den kommunale økonomi.

Opstillingen af lanskassens regnskab i tabel 4 tager udgangspunkt i Selvstyrets kontering på artskonti,

Tabel 4. Lanskassens regnskab 2008-2016 i mio. kr. (2016 foreløbige tal).

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Indtægter	-5.259	-5.379	-5.716	-5.832	-5.952	-5.868	-5.947	-6.092	-6.318
71. Skatter, afgifter, obligatoriske bidrag, bøder	-1.669	-1.606	-1.886	-1.969	-2.030	-1.892	-1.980	-2.053	-2.293
73. Overførselsindtægter	-3.590	-3.774	-3.830	-3.864	-3.922	-3.976	-3.967	-4.039	-4.025
Drift og Tilskud	5.009	5.363	5.430	5.402	5.602	5.709	5.829	5.784	5.905
10. Lønninger	1.333	1.451	1.499	1.533	1.541	1.610	1.635	1.685	1.744
21. Rejser, ansatte og konsulenter	93	93	86	79	69	72	78	80	91
22. Repræsentation	3	3	3	3	4	3	2	3	2
23. Kursusafgifter m.v.	27	39	40	33	42	35	35	35	34
24. Køb af tjenesteydelser	390	428	524	369	380	366	342	364	388
25. Klient- og elevtransport	203	170	156	156	164	171	173	187	191
26. Til- og fratrædelse samt omplacering	57	72	46	28	30	32	30	30	37
27. Tjenesteydelser, køb af service	152	211	150	117	127	116	117	117	113

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
31. Varer	241	266	275	278	279	300	296	301	298
32. Bygning, bil, båd mv.	58	199	329	329	368	415	399	382	364
33. Anskaffelser, IT, Reparation og vedligehold	400	241	155	122	131	132	162	139	152
50. Driftsindtægter	-382	-339	-435	-411	-397	-505	-645	-693	-679
61. Tilskud til erhvervsformål	494	501	542	480	506	469	507	466	428
62. Tilskud til kultur, fritid og uddannelse	394	449	447	494	470	584	598	622	679
63. Tilskud til sociale formål	681	661	702	665	662	683	679	681	686
64. Andre tilskud	48	45	21	27	32	37	38	27	28
65. Tilskud til kommunerne	781	834	789	1.044	1.131	1.127	1.281	1.295	1.330
66. Afskrivninger	21	12	109	20	68	65	55	70	47
69. Overførsler mellem flere finansår	14	29	-7	35	-5	-2	48	-8	-29
Anlægsudgifter	442	215	350	563	287	190	384	375	327
81. Anlægsudgifter	442	215	350	563	287	190	384	375	327
4. Renter	-171	-207	-331	-263	-342	-434	-409	-318	-379
75. Udbytter	-74	-60	-80	-68	-150	-238	-216	-146	-219
76. Kapitalafkast udlejningsboliger	0	-60	-55	-53	-52	-53	-54	-49	-46
77. Renter, Royal Greenland	0	0	-13	-12	-9	-7	-2	-	-
78. Renter, Nukissiorfiit	0	-65	-78	-95	-109	-117	-116	-109	-101
79. Øvrige renter, netto	-97	-21	-105	-35	-22	-19	-20	-13	-13
Udlån	298	958	265	291	470	332	298	-62	267
91. Anlægsudlån, bolig- området (excl. BSU)	-93	230	163	168	301	236	107	-7	21
92. Nukissiorfiit	338	132	223	277	263	42	160	87	-26
93. Aktier	26	285	12	-80	8	30	55	15	294
94. Kommuner, udlån	0	53	-18	-18	1	15	8	-	-
96. Sikuki, udlån	0	0	0	0	0	110	0	-	-
97. Royal Greenland, afdrag	0	0	0	-50	-50	-50	-	-	-
98. Øvrige udlån	27	258	-116	-6	-53	-50	-32	-32	-22
DAU resultat	321	950	7	159	67	-71	154	-188	-200
DA resultat	98	515	-198	-51	-147	-78	222	-137	-40

Kilde: Økonomi- og Personalestyrelsen.

idet tallene for 2016 på nuværende tidspunkt er foreløbigt estimerede tal.

Det skal bemærkes, at negative tal i denne oversigt er indtægter/overskud, mens positive tal er udgifter/underskud.

Den gunstige udvikling på både indtægts- og udgiftssiden betyder, at landskassen i 2016 ser ud til at komme ud med et bedre resultat end forventet. Landskassens anlægsudgifter er derimod faldet sammenlignet med 2015.

1.2.1 Låndskassens regnskab for 2016

Foreløbige tal for regnskabet for 2016 (tabel 4 og 5) viser, at Grønlands Selvstyres indtægter fra skatter

og afgifter er øget i 2016. Der er sket et mindre fald i bloktildskuddet fra Staten og overførselsindtægter fra EU. Selvstyrets udgifter til drift af institutioner og tilskud er steget i 2016, men ikke i samme grad som indtægtsforøgelsen.

Den gunstige udvikling medfører, at det forventede resultat for DAU er et overskud på ca. 200 mio. kr. og et overskud på DA på ca. 40 mio. kr.

Regnskabet for 2016 er endnu ikke helt færdiggjort og der vil fortsat være poster, som vil kunne ændre resultatet i begge retninger.

Figur 8 angiver resultatusviklingen i drift og anlæg i landskassen siden 2010/11 og frem til det seneste budgetoverslagsår.

Tabel 5. Oversigt over hovedtal fra regnskaber og budgetter for 2009-2020. Tal for regnskab 2016 er foreløbige tal (mio. kr.). Negative tal er indtægter/overskud, mens positive tal er udgifter/underskud.

	R2009	R2010	R2011	R2012	R2013	R2014	R2015	R2016	FL17	BO18	BO19	BO20
Drift, tilskud & lovbundne	6.052	5.464	5.456	5.622	5.854	5.888	5.820	6.271	6.135	6.128	6.081	6.160
Indtægter	-5.910	-6.185	-6.391	-6.526	-6.524	-6.630	-6.596	-6.897	-6.759	-6.726	6.740	6.737
Anlæg	807	719	1.095	969	597	896	589	426	671	642	653	644
Heraf anlæg excl. udlån til Nukissiorfiit	544	418	721	594	438	736	502	452	459	502	513	504
DAU	950	-2	161	65	-71	154	-188	-200	46	43	-6	67
DA	515	-207	-49	-149	-78	222	-137	-40	-22	55	14	98

Foreløbige tal.

Som det fremgår ar der i perioden siden 2010/11 gennemgående været tale om relativt beskedne afvigelser fra et nul-resultat.

Kun i enkelte år har haft en afvigelse på mere end 3 % fra et nul-resultat.

1.2.2 Sammenhængen med kommunernes økonomiske udvikling

Den offentlige sektors økonomi hænger tæt sammen. En uholdbar udvikling i landskassen har stor betydning for kommunernes økonomiske muligheder og omvendt. Nedenfor er den nuværende situation og de væsentligste forventede træk i udviklingen på kort sigt beskrevet for kommunerne.

Det øgede aktivitetsniveau og bedre eksportpriser i fiskerisektoren slår igennem på Grønlands Selvstypes

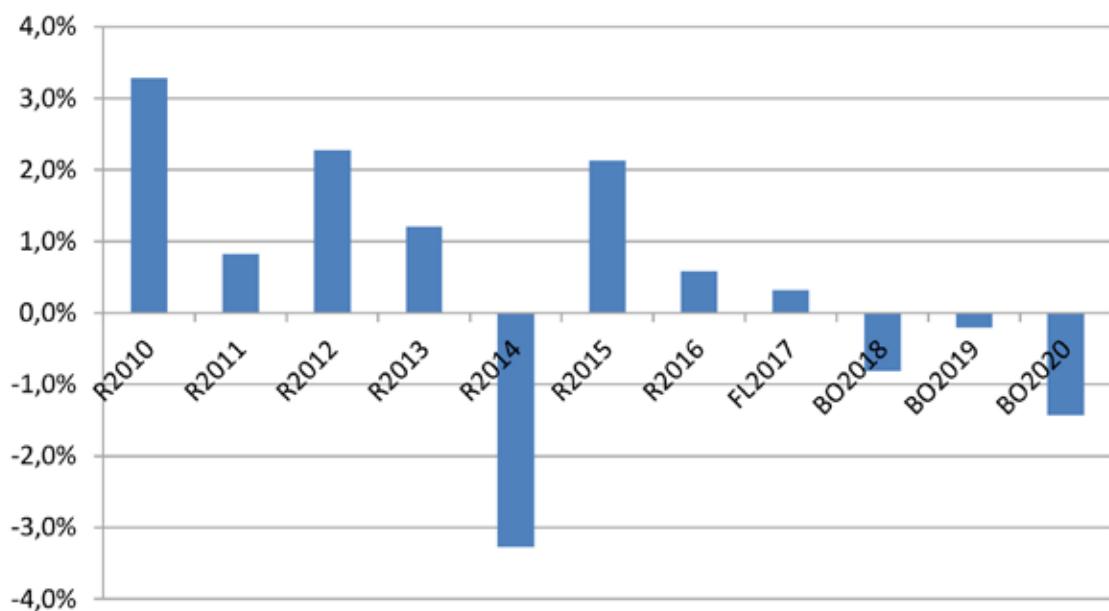
og kommunernes provener fra skatter og Selvstyrets afgiftsprovener. Stigningen i provenuet fra de direkte skatter har været stort i de sidste par år. Det forøgede provenu fra direkte skatter kommer ikke kun landskassen til gode, men i højere grad kommunerne. Kommunerne modtager ca. 70 % af det samlede provenu fra A-skat, selskabsskat og udbytteskat via communal skat og fællescommunal skat.

Regnskab 2016 (foreløbige tal) og budget 2017

Tabel 6 viser kommunernes foreløbige regnskaber for 2016 og budget for 2017. Det skal bemærkes, at regnskaberne endnu ikke er revisionspræget og politisk godkendte.

Det fremgår, at kommunerne alle har haft overskud i 2016 varierende mellem ca. 17 mio. kr. og ca. 82 mio. kr. Kommunerne under ét ser ud til at komme ud med et overskud på ca. 183 mio. kr. i 2016.

Figur 8. Udviklingen i DA 2010-2020 i pct. af de samlede udgifter på finansloven (R 2016 foreløbige tal, 2017-20 budgettal).

Kilde: Departementet for Finanser og Skatter.

Tabel 6. Kommunerne økonomi, tusinde kr. (positive tal betegner udgifter).

	Kujalleq	Sermersooq	Qeqqata	Qaasuitsup	I alt
2016 Regnskab					
Drift	498.400	1.500.748	604.793	1.162.001	3.765.942
Anlæg	25.500	243.988	45.289	75.564	390.341
Indtægter	-541.000	-1.766.771	-712.086	-1.319.386	-4.339.243
Resultat	-17.100	-22.035	-62.004	-81.821	-182.960
2017 Budget					
Drift	511.304	1.456.654	636.597	1.176.831	3.781.386
Anlæg	43.000	240.184	87.549	135.862	506.595
Indtægter	-554.962	-1.716.140	-722.214	-1.287.744	-4.281.060
Resultat	-658	-19.303	1.932	24.949 ³	6.920

Kilde: Kommunerne, OBS foreløbige tal.

I budgetterne for 2017 forventer kommunerne samlet set at komme ud med et resultat omkring nul. Forværringen i forhold til 2016-resultatet er en kombination af lavere indtægtsskøn og øgede udgifter til drift og anlæg. Det fremgår blandt andet, at kommunerne med en enkelt undtagelse har planlagt et højere anlægsniveau i 2017 end det i 2016 realiserede.

Kommunerne lånoptagelse

Kommunerne leasingforpligtelser og gæld til eksterne långivere var ultimo 2016 følgende:

- Kommune Kujalleq havde nedbragt sin gæld til landskassen til 37 mio. kr. og havde ved siden af denne gæld også optaget andre lån. Kommunens nettorentebærende gæld lå på ca. 12 mio. kr. ved udgangen af 2016.
  - Kommuneqarfik Sermersooq havde gæld på ca. 15 mio. kr. og ingen leasingforpligtelser.
3. *Bemærkning til det forventede resultat ultimo 2017 for Qaasuitsup Kommunia. Der er foretaget tillægsbevillinger vedrørende henholdsvis positive reguleringer i forhold til personskatteindtægter for tidligere år 2010-2015 på i alt på 25. mio. kr. i forlængelse af skrivelser fra Skattestyrelsen og som følge af yderligere anlægsbevilling på 2 mio.kr. Det betyder, at budgetforventningerne pt. for Qaasuitsup ligger tæt på et nul-resultat for 2017, med et forventet underskud på 1,9 mio. kr. før.*

- Qaasuitsup Kommunia havde ved udgangen af 2016 en gæld på ca. 30. mio. kr. (primært kortfristet gæld) plus leasingaftaler for et beskedent beløb.
- Qeqqata Kommunia havde hverken lån og ingen leasingforpligtelser.

Den positive udvikling har bidraget til, at kommunerne samlet set har formået at nedbringe deres gæld markant i løbet af 2016.

1.3 Omkostningsudvikling i den offentlige sektor

Den samlede lønsum for kommunerne og Grønlands Selvstyre er på ca. 2,6 mia. kr. årligt, hvilket gør lønninger til den største enkelpost i de offentlige budgetter. Derfor er lønudviklingen en af de væsentligste parametre i forhold til den indenlandske

inflation. Derfor er det væsentligt at, lønudviklingen i den offentlige sektor udviser en begrænset vækst.

Inflationen og lønudviklingen er afgørende for den pris- og lønregulering, der årligt regulerer finanslovsforslagets bevillinger i forhold til det seneste års finanslov. Lave lønstigninger og derved inflationspresset vil medvirke til at mindske omkostningerne til pris- og lønregulering i finansloven, hvorved det økonomiske råderum øges.

Det offentlige er den største arbejdsgiver i landet, og lønudviklingen i det offentlige er derfor toneangivende for lønudviklingen på det private arbejdsmarked. Ved at holde lønstigningerne i det offentlige på et lavt niveau kan der skabes en afsmittende effekt til det private arbejdsmarked. Dette kan medvirke til større jobskabelse, da landets konkurrenceevne herigennem forbedres. På den måde kan lave lønstigninger i det offentlige medvirke til at bekæmpe den høje arbejdsløshed.

For at sikre vækst i den private sektor og holde omkostningsudviklingen i den offentlige sektor i ro er der brug for også i de kommende år at holde de samlede lønomkostninger nede i den offentlige sektor. Det betyder en generel afdæmpet lønudvikling på de forskellige overenskomstområder, med mindre helt særlige forhold taler derfor.

Bestræbelserne på at holde styr på omkostningsudviklingen i den offentlige sektor gør det naturligt at have fokus på personaleudviklingen i både Selvstyret og kommunerne, herunder ikke mindst set i lyset af, at nogle sektorer må forventes at få et øget personalebehov som følge af demografiske ændringer. Dette gælder blandt andet plejesektoren, ligesom en øget uddannelsesindsats kan betyde for flere ansatte i dele af undervisningssektoren. Omvendt kan blandt andet øget digitalisering give en mindre personalebehov i andre dele af den

offentlige sektor. Naalakkersuisut vil derfor søge at skabe bedre redskaber til løbende at følge personaleudviklingen i det offentlige i samarbejde med Grønlands Statistik og kommunerne til brug for den økonomiske planlægning.

1.4 Afgifter

Den positive udvikling i de indirekte skatter, som kunne ses i 2015, er fortsat i 2016. De indirekte skatter/afgifter har således indbragt ca. 1.012 mio. kr. i 2016, hvilket er ca. 110 mio. kr. mere end i 2015. Heraf skyldes ca. 40 mio. kr. nye afgifter som eksempelvis afgifter på hellefisk indhandlet til landanlæg, afgifter på fyrværkeri, snus/skrå samt nye afgifter på sild og lodde.

En af de indikatorer, som man normalt vil henvise til i forbindelse med den økonomiske udvikling er provenuet fra stempelafgifter. Der er sket en stigning i provenuet i 2015 fra 25,4 mio. kr. til 27,3 mio. kr. i 2016, der afspejler den positive konjunktursituation.

En anden indikator på den positive økonomiske udvikling, der har været i 2016, er indførselsafgiften på motorkøretøjer. Provenuet udgjorde 48,1 mio. kr. i 2016 mod 33,2 mio. kr. i 2015, svarende til en stigning på 45 %. En del af forklaringen på den markante stigning skyldes givetvis, at der gennem de senere år er ”opspared” et vist behov for en fornyelse af den eksisterende bilpark.

Samlet set udgjorde provenuet fra indførselsafgifterne 515,2 mio. kr. i 2016 mod 467,0 mio. kr. i 2015, heraf skyldes en mindre del nye afgifter i 2016.

Stigningen i indførselsafgifterne relaterer sig primært til indførselsafgift på motorkøretøjer samt indførselsafgift på tobaksvarer. Indførselsafgiften på tobaksvarer er således steget med ca. 20 mio. kr. i forhold til 2015.

Det er ikke nødvendigvis tilfældet, at flere er begyndt at ryge igen. Der kan også være sket en vis lageropbygning i slutningen af 2016. Er dette tilfældet, kan der eventuelt forventes et fald i provenu fra indførselsafgift på tobaksprodukter i 2017.

Provnu fra indførselsafgifter på alkoholholdige drikkevarer, incl. afgifter på alkoholholdige drikkevarer produceret i Grønland udgjorde 193,6 mio. kr. i 2016 mod 188,1 mio. kr. i 2015.

Afgifter på fisk og rejer udgjorde 269,0 mio. kr. i 2016, mod 211,1 mio. kr. i 2015. 34,5 mio. kr. af stigningen skyldes nye afgifter på det kystnære helle-fiskefiskeri, sild og lodde.

Afgifterne fra fiskeriet udgjorde 26,6 % af det samlede provnu fra de indirekte skatter i 2016 mod 23,5 % i 2015. Fiskeriafgifternes andel af det samlede provnu fra de indirekte skatter må forventes at stige i 2017, som følge af de nye afgifter på torsk, rødfisk, kuller og sej.

1.5 Restancer

Efter at de samlede restance er faldet igennem 2015 er udviklingen vendt i 2016 og restancerne er således steget fra ca. 875 mio. kr. i januar 2016 til 935 mio. kr. i januar 2017, svarende til en stigning på knapt 7 %.

Tabel 7 indeholder en oversigt over restanceudviklingen i løbet af 2016.

Posten "Hensættelser til tab på skatter" omfatter hensættelser til tab på A-skatter, restskatter, skatterenter, selskabsskatter, udbytteskatter med videre.

Hensættelserne er fastlagt efter aftale med Grønlands Selvstyres eksterne revision. Jo ældre en fordring er, desto sværere bliver den at inddrive, og jo

større del hensættes derfor til forventede tab. Der er således ikke tale om realiserede tab, men forventede tab på Selvstyrets tilgodehavender.

Det er bekymrende, på trods af en positiv økonomisk udvikling i 2016, at såvel antal af restancesager som restancesum er steget gennem 2016. Udviklingen på huslejeområdet er særligt bekymrende.

En nærmere analyse af restancerne på boligområdet i forlængelse af Inatsisartuts behandling af forslag til etablering af et gældsrådgivningsinstitut har vist, at en stor del af restancerne på boligområdet er hos personer/familier som har indkomstforhold, der burde sætte dem i stand til at betale husleje, men hvor den nødvendige betalingsvilje ikke er til stede.

Det er vurderingen, at den positive økonomiske udvikling gennem de senere år primært har påvirket indtjeningen i fiskeriet med tilhørende erhverv samt byggeriet. Det er derfor ikke sikkert, at andre gruppers indtægtsforhold og dermed betalingsevne er forbedret tilsvarende gennem 2016.

Antallet af restancesager er steget med 25.000 sager, så antallet af aktive restancesager nu udgør knapt 306.000 sager. Heraf udgør antallet af restancesager vedrørende renovation ca. 103.000 sager eller ca. 34 % af samtlige restancesager.

Selvom restancemassen på renovationsområdet er beskeden i forhold til den samlede restancemasse, udgør antallet af sager over en tredjedel af samtlige restancesager. Uanset den enkelte restances størrelse, er der en række regler og procedurer, som skal efterleves. Derfor risikerer hele inddrivelsessystemet at "drukner" i de mange renovationsrestancer, til skade for inddrivelsen på andre områder.

Af en opgørelse udarbejdet i januar 2017, hvor restancerne er opdelt efter hvor den enkelte skyldner er

Tabel 7. Restanceudvikling i 2016 fordelt på restancearter.

		Januar 2016		Januar 2017	
Gruppe	Restanceart	Antal sager	Restance-størrelse i kr.	Antal sager	Restance-størrelse i kr.
1	Underholdsbidrag	72.800	344.267.248	76.314	360.397.572
2	Restskatter	1.573	28.271.831	1.342	25.876.568
3	ESU	92	65.572.643	83	60.791.533
4	A-skat	2.462	30.768.805	2.712	22.131.383
5	Selskabsskat	65	2.137.707	37	720.390
6	Husleje	6.358	68.771.213	6.559	78.415.646
7	Skatterenter	1.525	2.193.233	1.371	2.033.232
8	Div. kommunale restancer	18.311	38.422.793	20.542	41.130.057
9	Hjælp med tilbagebetalingspligt	5.581	26.223.801	5.639	27.093.737
10	Studielån	956	13.325.626	1.029	14.511.478
11	Daginstitutioner	22.774	16.273.041	24.096	15.987.514
12	Renovation	100.273	29.997.122	103.275	31.195.129
13	Kommunale erhvervslån	129	1.412.166	118	1.250.012
14	Div. selvstyrerestancer	5.606	25.758.883	8.889	26.277.298
15	Boligstøttelån	242	13.570.409	175	11.605.574
16	Selvbyggerlån	390	5.788.494	320	4.865.422
17	El/vand	8.972	3.924.954	16.495	6.475.328
18	Forældrebetaling an- bragte børn	23.472	32.968.683	26.973	37.614.718
19	Nordiske krav	1.225	18.038.871	1.191	14.392.301
20	Øvrige restancer	8.058	2.517.410	8.597	2.651.725
21	Hensættelser til tab på skatter		105.000.000		150.000.000
	I alt	280.864	875.204.933	305.757	935.416.617

Note: Opstillingen i tabel 7 er ændret i forhold til tidligere års opgørelse, hvor hensættelser til tab på skatter indgik under posten "A-skat".

bosiddende fremgår det, at ca. 68 % af renovations-sager vedrører personer bosiddende i Qaasuitsup Kommunia. Dette tal er endog meget højt.

Det forekommer fortsat oplagt at overveje, om dette område også fremover mest hensigtsmæssigt skal finansieres direkte via udskrivning af regninger til den enkelte eller indirekte over skatten.

Ovenstående tre afsnit er stort set en gentagelse af bemærkningerne i 2016, idet de stadigt er relevante i en restancesammenhæng.

De områder med væsentligste afvigelser i restance-massen kan ses i tabel 8.

Tabel 8. Udviklingen af restancer i procent fra 2016 til 2017.

Restanceart	Ændring i pct.	Ændring i 1.000 kr.
Underholdsbidrag	4,7 %	16.130
Husleje	14,0 %	9.644
Hensættelser til tab på skatter	42,9 %	45.000

Der er i løbet af 2016 indkommet ca. 79.400 nye sager med en samlet restancemasse på ca. 252 mio. kr.

Der har i efteråret 2016 været afholdt et seminar i forlængelse af Inatsisartuts behandling af forslag til etablering af et gældsrådgivningsinstitut. Et af hovedtemaerne på seminaret var huslejerestancer. Som et helt konkret tiltag på baggrund af seminaret søges etableret et forsøgsprojekt i Kommune Kujalleq. Hensigten er sammen med Ini A/S og kommunen at etablere et team, som på en langt mere direkte og opsøgende måde vil skabe kontakt til personer/familier, som er i huslejerestance. Formålet hermed vil være at finde løsninger, i samarbejde med kommunen, der kan sikre at disse kan beholde

deres bolig. I tilfælde, hvor betalingsevnen er til ste-de, vil der skulle motiveres til at huslejen betales, så udsættelser undgås i videst mulig omfang.

Naalakkersuisut har efter seminaret i starten af 2017 færdiggjort en samlet redegørelse om gæld og gældsaftvikling, der belyser problematikken og fremkommer med en række anbefalinger til at få ned-bragt gælden blandt borgerne til blandt andet det offentlige.

1.6 Gældsaftvikling

I tabel 9 nedenfor opgøres den forventede gælds-udvikling i den offentlige sektor, herunder også for de selvstyrejede selskaber.

Overordnet er det vurderingen, at gældsniveauet i den offentlige sektor holdes på et acceptabelt niveau i det kommende finansår og overslagsårene med de trufne og forventede beslutninger.

Gældsaftviklingen i de selvstyrejede aktieselskaber har generelt set været faldende i de seneste år. Dette kan primært tilskrives Royal Greenland, hvis rentebærende gæld er faldet fra 2.281 mia. kr. i 2010 til 1.033 mia. kr. i 2014. Dette skyldes gode driftsresul-tater samt et frasalg af aktiver.

Overordnet set er der dog udsigt til en stigning i lånoptagelsen. Royal Arctic Line har optaget et lån på godt 900 mio. kr. til finansiering af nye skibe. Dertil kommer også Tele Greenlands forventede låntagning til et sørkabel. Royal Greenland forøger også deres gæld for at kunne finansiere nye trawlere og Royal Arctic Line indkøber et nyt containerskib til atlantsejlads. Selskabernes gæld forventes dermed at stige fra 2016 og fremefter.

Kommunerne har siden 2014 samlet haft større likvi-ditet end gæld. Likviditeten forventes at stige støt i

de kommende år, imens den rentebærende gæld vil falde mod 2018. Lånoptagelsen i kommunerne skal godkendes af Naalakkersuisut, da Landskassen i sidste ende i praksis hæfter for deres forpligtelser.

Kommunernes og de selvstyreejede aktieselskabers forpligtelser har en direkte indflydelse på Naalakkersuisuts muligheder for at optage lån, idet långivere erfaringsmæssigt ser Selvstyret, kommuner og offentlige aktieselskaber under ét. Al lånoptagelse i Selvstyret og kommunerne skal understøtte økonomisk holdbarhed i overensstemmelse med budget- og regnskabsloven.

Ved udgangen af 2016 havde Landskassen en brutto-gæld på 520 mio. kr. og en likviditet på 1.160 mio. kr. I de kommende år forventes den rentebærende gæld at stige. Dette bl.a. som følge af udlån til Nukisiorfiit, der skal investere i vandkraft.

Sidst men ikke mindst er der på nuværende tidspunkt ikke taget beslutning om, hvorledes den samlede finansiering af landingsbaner i særligt Ilulissat, Nuuk og Qaqortoq bliver sammensat. Dette gælder omfanget af finansiering fra Landskassen og dermed også Grønlands Selvstyres optagelse af lån. Der vil frem til efterårssamlingen ske en kvalificering af forventningerne til Selvstyrets lånoptagelse i budget-perioden, jf. også afsnit 4.1.1

Tabel 9. Den forventede gældsudvikling i den offentlige sektor frem mod 2021 i mio. kr.

Rentebærende gæld	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Selskaberne	3.462	3.432	3.168	3.834	3.584	3.611	3.795	4.012	3.838	3.362
Kommunerne	22	18	-87	-153	56	59	49	20	14	12
Selvstyret	600	600	600	574	521	768	715	662	809	784
I alt	4.083	4.051	3.681	4.254	4.161	4.438	4.559	4.694	4.661	4.158
Nettorentebærende gæld										
Selskaberne	2.504	2.617	2.290	2.582	3.119	3.183	3.370	3.688	3.516	3.056
Kommunerne	-5	5	-87	-153	-276	-295	-309	-107	-88	-87
Selvstyret	-463	-539	-586	-719	-639	-100	-8	-22	7	-18
I alt	2.036	2.083	1.617	1.709	2.204	2.788	3.053	3.559	3.435	2.951

Kilde. Departementet for Finanser og Skatter.

2 STØRRE LIGHED, BEDRE BALANCE OG ØGET VÆRDITILVÆKST

Koalitionsaftalen har overordnet mål om dels at arbejde for større lighed i befolkningens levevilkår, dels at sikre Grønlands økonomiske selvbårenhed.

Derfor indeholder årets Politisk-Økonomiske Beretning et særligt tema om at skabe bedre rammer for at opnå øget lighed gennem forskellige virkemidler, ligesom den indeholder et selvstændigt afsnit om at få pengene til i højere grad at cirkulere her i landet.

2.1 Større lighed og bedre balance

Den økonomiske ulighed i Grønland er høj, sammenlignet med de øvrige nordiske lande.

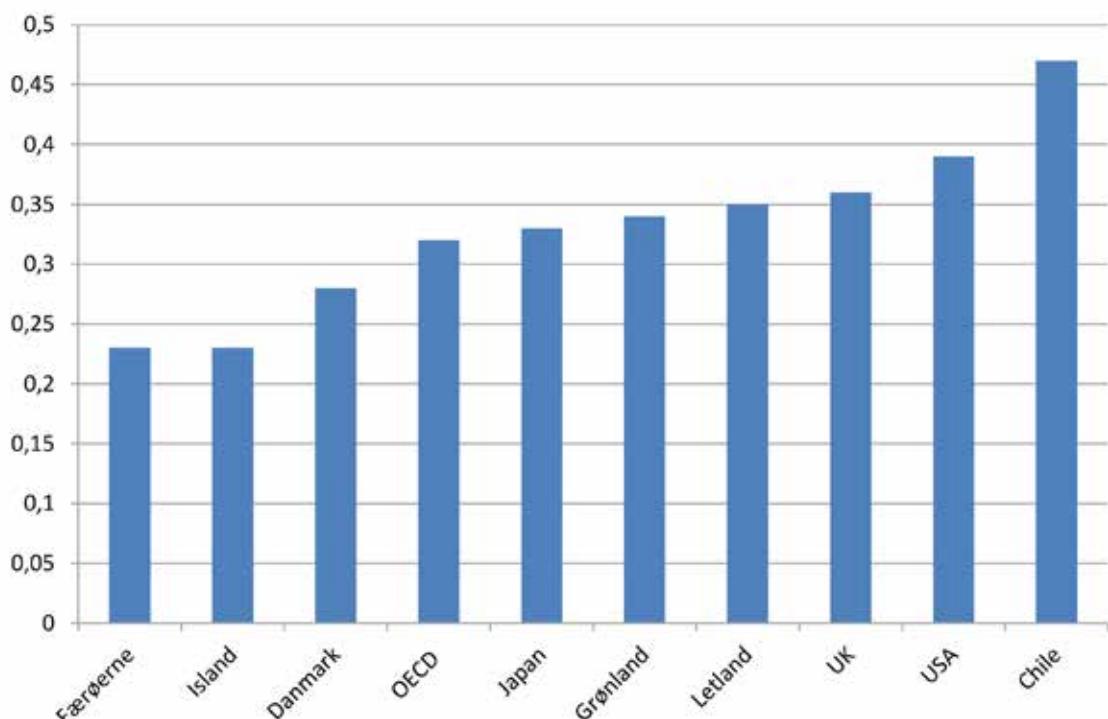
Et ofte benyttet mål for ulighed er GINI koefficienten, som uden at være helt dækkende, er det oftest

refererede måltal, når der tales om økonomisk ulighed. GINI-koefficienten ligger mellem 0 og 1. En høj GINI koefficient er udtryk for stor indkomstulighed. En GINI koefficient på 0 er udtryk for at alle har samme indkomst. En GINI koefficient på 1 svarer til maksimal ulighed, hvor al indkomst tilgår én person.

GINI koefficienten skal som mål bruges med en vis varsomhed. En stigende GINI koefficient kan således blot være udtryk for, at nogle er blevet rigere, uden at nogen nødvendigvis samtidig er blevet fattigere. GINI koefficienten viser altså en relativ ulighed, men ikke en absolut ulighed.

Set i forhold til OECD landene ligger GINI-koefficienten i Grønland lidt over gennemsnittet, jf. figur 9.

Figur 9. GINI-koefficienten i 2014 i Grønland og en række lande.

Kilde: OECD og Nordisk Statistikbank.

Note ikke samme opgørelsesprincipper (nordiske lande: Kilde Nordisk Statistikbank, resten OECD)

Forbehold for brug af GINI-koefficienten som mål for ulighed

I beregningen af en GINI koefficient indgår ikke de ydelser, som det offentlige stiller gratis til rådighed (skolegang, sundhedsydeler) — eller tilskud og krydssubsidiering som begrænser brugerbetaling (el/vand/varme, fragt mm., husleje). Dertil kommer, at en stor del af befolkningen har indkomster gennem naturalieøkonomi, som ikke registreres.

På mange af disse områder sker der en større omfordeling end i de lande, der sammenlignes med. Der er derfor sandsynligvis en større lighed i Grønland end GINI-koefficienten antyder. Der er derfor behov for en mere nuanceret tilgang til spørgsmålet om ulighedens omfang og håndteringen deraf, end blot en diskussion om GINI-koefficientens størrelse. Naalakkersuisut vil blandt andet derfor udarbejde en redegørelse om eventuel indførelse af en egentlig fattigdomsgrænse, der tager disse spørgsmål op.

Øget global ulighed

OECD udgav i 2015 en rapport (*In it together, why less inequality benefits all*), hvor fokus var på den øgede ulighed i OECD-landene. Rapporten påpeger, at øget ulighed har en negativ effekt på den økonomiske vækst, og at det derfor vil gavne alle, hvis uligheden reduceres.

OECD fremhæver blandt andet følgende som redskaber til at reducere økonomisk ulighed:

- *Aktiv arbejdsmarkedspolitik.* Herunder fokus på "good-quality" jobs, dvs. stabile arbejdspladser, hvor der er synlige muligheder for indkomstfremgang gennem karriere eller opkvalificering og/eller specialisering. (fleksibilitet)
- *Uddannelse og opkvalificering.* Herunder fokus på støtte i tidlig barndom i uddannelsessystemet. Investering i de tidlige år, herunder gode tilbud i førskolealderen, har stor betydning for

indlærings- og udviklingsevnen. Dertil kommer fokus på at nedbringe antallet af unge, som forlader uddannelsessystemet, inden de opnår en erhvervskompetencegivende uddannelse. Generelt nævnes støtte til familier med børn, så der skabes så lige muligheder for alle som muligt, herunder nævnes støtte til dagtilbud.

- *Hensigtsmæssige skatte- og velfærdsystemer.* Et veldesignet samspil mellem systemerne er den hurtigste måde at omfordеле på. Et gennemtænkt skattesystem, hvor de brede skuldre bærer mest, kan reducere uligheden, uden det påvirker den økonomiske vækst. Her nævnes blandt kapitalafkasts- og formueskatter samt en omlægning og reduktion af skattemæssige fradrag. Dertil kommer en indsats mod multinationale selskabers skatteoptimering.

Geografisk ulighed

Inatsisartut vedtog på FM 2015 et beslutningsforslag om, at der senest til EM17 skal foreligge en redegørelse om nedbringelse af økonomisk ulighed og fattigdom samt om en mulig fattigdomsgrænse for Grønland. Dette arbejde vil ligge i naturlig forlængelse af Naalakkersuisuts bestræbelser på at skabe større lighed. Grønlands Statistik vil blive involveret i spørgsmålet om beskrivelse af mulighederne for at fastsætte en fattigdomsgrænse i den kommende redegørelse.

Det kommende arbejde vil blandt andet tage afsæt i undersøgelser foretaget af Grønlands Statistik, der i udgivelsen *De økonomisk udsatte* fra december 2016 påviste store regionale forskelle i uligheden her i landet.

Uligheden i de 4 kommuner varierer således tydeligt. Tabel 10 viser, at uligheden er markant højere i Kommuneqarfik Sermersooq i forhold til de øvrige kommuner, som alle ligger under

Tabel 10. Oversigt over GINI-koefficienter beregnet kommunevis.

Hele landet	0,339
Kommune Kujalleq	0,300
Kommuneqarfik Sermersooq	0,369
Qeqqata Kommunia	0,317
Qaasuitsup Kommunia	0,287

Kilde: Grønlands Statistik.

landsgennemsnittet. Det er værd at bemærke, at uligheden i Qaasuitsup Kommunia ligger på omtrent samme niveau som i Danmark målt med GINI-koefficienten. Tabel 11 sammenligner en række byer. Den

illustrerer, at uligheden i Nuuk er markant højere end i eksempelvis Ilulissat. Husstandene i decil 1 (de nederste 10 %) tjener næsten 40 % mindre i Nuuk sammenlignet med Ilulissat, mens husstandene i 10. decil (de 10 % med de højeste indkomster) tjener 45 % mere end den tilsvarende gruppe i Ilulissat.

Mønsteret er det samme i de øvrige byer i skemaet, Nuuk ligger både i bund og i top.

Det kan iagttages, at de nederste 10 % i Narsaq tjener 15 % mere end den tilsvarende gruppe i Nuuk og at decil 1 i Uummannaq tjener mest, mens decil 10 i Uummannaq ligger næstlavest. En forklaring skal findes i, at en stor del af befolkningen profiterer af det gode hellefiskeri.

Tabel 11. Decilindkomster, husstande, bruttoindkomst, Nuuk, Narsaq, Sisimiut, Ilulissat og Uummannaq 2015.

Decil	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
gennemsnitlig bruttoindkomst kr.										
Nuuk	45.500	117.932	179.673	275.481	371.546	471.214	594.730	753.000	966.869	1.651.356
Narsaq	53.254	109.537	135.664	172.072	233.233	302.341	381.383	473.409	599.658	902.396
Sisimiut	57.673	119.198	163.947	230.944	310.088	388.651	489.752	629.863	814.272	1.338.480
Ilulissat	72.499	125.776	167.488	231.830	313.388	397.107	484.729	591.869	744.438	1.137.104
Uumman-naq	77.725	132.801	180.484	235.862	305.260	387.244	472.981	560.078	676.296	971.591
afvigelse i forhold til Nuuk										
Nuuk	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Narsaq	15 %	-8 %	-32 %	-60 %	-59 %	-56 %	-56 %	-59 %	-61 %	-83 %
Sisimiut	21 %	1 %	-10 %	-19 %	-20 %	-21 %	-21 %	-20 %	-19 %	-23 %
Ilulissat	37 %	6 %	-7 %	-19 %	-19 %	-19 %	-23 %	-27 %	-30 %	-45 %
Uumman-naq	41 %	11 %	0 %	-17 %	-22 %	-22 %	-26 %	-34 %	-43 %	-70 %

Kilde: Grønlands Statistik.

Befolkningsfremskrivninger indikerer, at Nuuk vil fortsætte med at vokse. Tallene kan indikere, at der er brug for en forstærket indsats på det sociale område samt med at få skabt flere arbejdspladser, så uligheden ikke øges yderligere i takt med, at befolkningen vokser. Der bør dog indgå i vurderingen, at Nuuk har mange uddannelses-søgende med en lav indkomst, samt at der er forskelle i husstandsstørrelser og aldersfordeling byerne imellem. Dette spørgsmål vil blive søgt analyseret nærmere i redegørelsen om nedbringelse af økonomisk ulighed og fattigdom samt om en mulig fattigdomsgrænse.

I nogle af de største byer kan effekterne af en øget ulighed observeres i bybilledet. Der er en tendens til, at borgere med gode indkomster samles i visse bydele, og der er mulighed for at benytte private tilbud indenfor daginstitutions- og skoleområdet. Med stor ulighed kan borgerne i stigende grad i praksis komme til at leve adskilt fra hinanden og derfor få begrænset indblik i hinandens liv. Uden dette indblik reduceres den sociale solidaritet og

sammenhængskraften i samfundet falder. Undersøgelser viser, at det kan gøre det vanskeligere at bryde den sociale arv, blandt andet som følge af fraværet af rollemodeller inden for egen gruppe.

Uddannelse og arbejdsmarked

En del af forklaringen for den relativt store ulighed er en række strukturelle problemstillinger.

Uddannelsesmæssigt efterslæb

Det uddannelsesmæssige efterslæb gør det vanskeligt for mange borgere at løfte deres indkomst. Uddannelsesefterslæbet betyder, at mange jobs besættes af borgere, der ikke er født i Grønland.

Tabel 12 viser antal personer med en formel uddannelse, som har givet disse personer en formalkompetence. Tabellen siger derimod ikke noget om hvilken realkompetence borgerne har. Med fokus på formalkompetencer ses det, at der er et uddannelses-efterslæb, som gør det nødvendigt at tilkalde arbejdskraft, som har den efterspurgte formalkompetence.

Tabel 12. Uddannelsesmæssig baggrund fødestedsopdelt i 2015.

	Født i Grønland	Født udenfor Grønland
Folkeskole 10. klasse	16.003	1.528
Gymnasieuddannelse	1.062	241
Erhvervsuddannelse	6.831	979
Kort videregående erhvervsuddannelse	683	242
Bachelor	146	139
Professionsbachelor	1.674	664
Kandidat	290	646
Professionskandidat	8	43
Ph.d. og doktorgrad	10	26
I alt	26.707	4.508

Kilde Grønlands Statistik.

I Tabel 13 ses den gennemsnitlige bruttoindkomst for fire grupper. Tallene viser, at det er en økonomisk fordel at tage en uddannelse. Det gælder uanset køn og fødested.

Tabellen viser ikke noget om lønindkomster, og tabellen siger således ikke noget om gennemsnitlig løn for de fire grupper. Tabellen kan derfor ikke bruges til at konkludere noget omkring lønforskelle mellem forskellige befolkningsgrupper. Den gennemsnitlige bruttoindkomst omfatter alle personer over 15 år, der bor Grønland. I statistikken indgår procentvis mange flere pensionister, studerende, arbejdsløse, fangere, hjemmegående, sygemeldte, personer på barsel, der er født i Grønland, end der er født uden for Grønland. Disse grupper er lavtlønnede, og de trækker derfor mere ned i gennemsnittet for personer født i Grønland end for personer født uden for Grønland. Dette forhold er en meget væsentlig grund til, at bruttoindkomsterne er lavere for personer født i Grønland end for personer født uden for Grønland.

Lave lønninger og høj sammensat marginalbeskatning

Lønniveauet for de laveste indkomstgrupper er relativt beskedent, og der er samtidig en lille spænd mellem dette niveau og niveauet for overførselsindkomster.

Tabel 13. Bruttoindkomst, opdelt efter uddannelse, fødested og køn.

	Bruttoindkomst 2015			
	Født i Grønland	Uden for Grønland	Født i Grønland	Uden for Grønland
	Mænd		Kvinder	
Folkeskole	179.339	422.982	132.786	198.580
Gymnasieuddannelse	228.339	539.008	161.078	379.406
Erhvervsuddannelse	308.650	518.223	241.835	333.944
Videregående uddannelse	453.984	678.675	369.229	481.507

Kilde Grønlands Statistik.

En ansat på en SIK overenskomst tjener omkring 90 kr. i timen. Denne gruppe er stor blandt andet som følge af *uddannelsesefterslæbet* og har derfor begrænsede jobmuligheder og ofte ikke helårsbeskæftigelse. Mange er timelønnede med stor "vandrering" mellem arbejdspladser og fungerer i praksis som daglejere.

For at sikre denne gruppe bedre vilkår er der gennem årene blevet indført en række velfærdsydeler, herunder takststøtte til dagtilbud, børnetilskud og boligsikring. Fælles for disse ydelser er, at de nedtrappes i takt med, at indkomsten stiger. Det betyder, at hver gang indkomsten øges med 1.000 kr., så betales der indkomstskat, og boligsikring, børnetilskud og takststøtte falder. Samlet set bliver den effektive stigning i rådighedsbeløbet derfor meget beskedent og visse tilfælde negativ.

Den *sammensatte marginalbeskatning* for denne gruppe er i visse tilfælde så høj, at gevinsten ved at øge indkomsten ved merarbejde, flytning til områder med bedre jobmuligheder eller videre-uddannelse helt udebliver. Det kan være en medvirkende årsag til at nogle ikke søger merarbejde, videreudannelse mm. og derfor ikke i oplever indkomstfremgang (fattigdomsfælde).

Underbeskæftigelse

I tillæg til en høj sammensat marginalbeskatning for lav- og mellemindkomstgrupperne er de store erhverv fiskeriet, byggeriet og turismen, præget af stor variation i efterspørgslen efter arbejdskraft. Det medvirker til, at det i perioder kan være vanskeligt at finde beskæftigelse og visse områder af landet helt umuligt.

En relativt stor del af arbejdsstyrken er derfor underbeskæftiget. Dette påvirker indkomsten negativt, og medvirker til at uligheden øges. En øget mobilitet på arbejdsmarkedet kan bidrage til at nå målet om at skabe større lighed.

Bedre planlægning af kvoter, licensudstedelse og anlægsinvesteringer

Der er flere veje til at skabe en mere kontinuerlig beskæftigelse i fiskeindustrien, herunder:

- tilpasninger af kvotesystemer og praksis omkring brug af indhandlingsfartøjer for at sikre en jævnere tilførsel af råvarer,
- større krav om og bedre rammer for udnyttelse af hele fisken,
- sikring af gode incitamentsstrukturer for både arbejdsgiver og arbejdstager til at skabe og beholde mere varig beskæftigelse.

Hertil kommer, at antallet af licensinnehavere i det kystnære fiskeri efter torsk og hellefisk er steget fra 2.200 til 2.800 over en treårig periode, selv om ressourcegrundlaget er nogenlunde uændret samlet set. Sideløbende opstår der mangel på arbejdskraft i fiskeindustrien og dele af den offentlige sektor — eksempelvis renovationsarbejdere i Qaasuitsup Kommunia. Dette kan have betydning for indtægtsdannelsen i samfundet og er et udtryk for et øget behov for koordination af sektorplanerne på blandt andet fiskeri- og arbejdsmarkedsområdet.

På samme måde bør byggeri og offentlige anlægsinvesteringer i højere grad tilrettelægges, så der tages hensyn til sæsoner og den kapacitet, der er til rådighed. Det er et ikke ukendt fænomen, at der i visse perioder er stor arbejdsløshed inden for bygge- og anlægssektoren, mens der i andre perioder importeres arbejdskraft.

Omfordeling

Skattesystemet

Skattesystemet opererer med en såkaldt flad skat, dvs. alle over bundfradraget betaler samme skat af sidst tjente krone.

Samspilsproblemer mellem indretningen af skattesystemet og aftrapningen af sociale ydelser i takt med stigende indkomst medfører en høj sammensat marginalbeskatning for lav- og mellem-indkomstgrupperne. Den flade skat set i samspil med sociale ydelser medfører, at jo højere indkomsten er, desto mere får borgeren ud af sidst tjente krone. Det er en medvirkende årsag til, at uligheden er relativt høj. En revision af skattesystemet, hvor skatten sættes ned for lav- og mellem-indkomstgrupperne vil derfor kunne mindske uligheden, særligt hvis det gøres på en måde, så det bidrager til at reducere samspilsproblemerne, jf. også afsnit 3.4.1.

Lave overførselsindkomster

De lave indkomster og den store grad af underbeskæftigelse hos en stor del af befolkningen sætter de sociale ydelser under pres.

Det er medvirkende til, at selv små forøgelser af overførselsindkomsterne (førtidspension, offentlig hjælp, arbejdsmarkedsydelse) og andre forsørgelsesindkomster kan medføre, at det ikke længere — økonomisk set — kan betale sig at arbejde. Eller at flittige borgere føler at deres indsats ikke værdsættes, hvis deres rådighedsbeløb er mindre end hvis de valgte en tilværelse på passiv forsørgelse.

Overførselsindkomsterne ligger væsentligt under de tilsvarende ydelser i de øvrige nordiske lande og bidrager til, at uligheden — målt med GINI koefficienten — er høj. Samspilsproblemerne mellem skattesystemet og overførselsindkomster kan derfor ikke løses ved at reducere sidstnævnte, men skal søges løst ved at løfte de laveste beskæftigelsesindkomster gennem ændrede aftrapningsforløb på de sociale ydelser og ændringer i skattesystemet.

Udviklingen i GINI-koefficienten og Naalakkersuisuts målsætninger

Figur 10 illustrerer udviklingen af GINI-koefficienten fra 2002 til 2016. Figuren viser blandt andet, at:

- I perioden 2002-2009 kan iagttages store udsving i GINI-koefficienten, dog med en generelt faldende tendens. Bundfradraget blev hævet, og

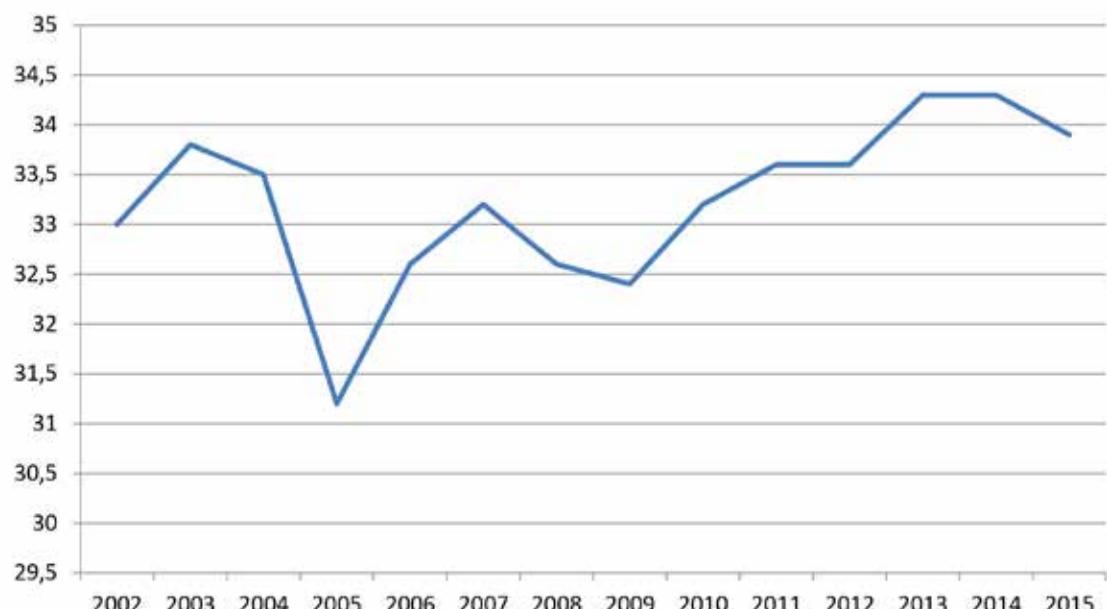
udskrivningsprocenten blev sat op i 2005. Det kan tydeligt ses på GINI.

- GINI-koefficienten steg betydeligt fra 2009 frem til 2013.
- Tendensen fra 2013-2015 er en faldende GINI-koefficient og dermed mindsket ulighed i perioden.

Udviklingen understøtter, at Naalakkersuisuts fokus på en aktiv arbejdsmarkedspolitik, uddannelse og forbedrede vilkår for børnefamilier er medvirkende til at reducere den indkomstsmæssige ulighed.

Naalakkersuisut har en målsætning om at løfte lav- og mellemindkomstgruppernes rådighedsbeløb gennem et kommende beskæftigelsesfradrag og en revision af børnetilskud og boligsikringsydelsene, jf. også afsnit 3.4.1. Dertil har Naalakkersuisut planer om at øge kapitalafkastbeskatningen, samt

Figur 10. GINI-koefficienten. 2002-2015 Grønland

Kilde Grønlands Statistik.

omlægge rentefradraget (rentestøtten) så lav- og mellemindkomstgrupperne tilgodeses. De kommente tiltag er i tråd med OECDs anbefalinger, hvis den økonomiske ulighed skal reduceres.

2.2 Øget økonomisk selvbårenhed

Grundlæggende for Naalakkersuisuts økonomiske politik er følgende, jf. koalitionsaftalen: "at alt arbejde skal centreres om at sikre Grønlands økonomiske selvbårenhed — arbejdet skal koordineres for at sikre det bedst mulige resultat".

Inatsisartut vedtog på EM 2016 en ny budget- og regnskabslov for Selvstyret og kommunerne, der skaber et solidt fundament til at styre efter, jf. afsnit 3.3.1. Med loven blev der blandt andet etableret en fond i landskassen til ekstraordinære indtægter for at sikre, at den slags indtægter bruges til investeringer, der på langt sigt giver størst muligt afkast og de bedst mulige samfundsøkonomiske virkninger af fondens midler.

En øget økonomisk selvbårenhed og målet om, at få pengene til i højere grad at cirkulere her i landet vil blandt andet blive fremmet af allerede igangsatte og kommende infrastrukturinvesteringer.

Naalakkersuisut lægger generelt vægt på, at øge værditilvæksten inden for væksterhverv, som råstof-, turisme- og fiskeriområdet, blandt andet gennem en rammelovgivning og udviklingstiltag, der understøtter dette mål, jf. også afsnit 3.2.

Hertil kommer konkret følgende tværgående tiltag, der dels vil binde landet bedre sammen internt og skabe bedre rammer for handelsmæssigt samkvem med andre lande:

- Investeringer i udbygning af teleinfrastrukturen, der bringer højhastighedsforbindelser frem til hovedparten af borgere og virksomheder i landet.

- Udvidelse af eksisterende og etablering af nye lufthavne, som skal give en mere sammenhængende og effektiv lufthavnsstruktur.

Tilsvarende skal investeringerne i at løfte uddannelsesniveauet og beskæftigelsesplanens initiativer til at skabe et mere dynamisk og sammenhængende arbejdsmarked bidrage til øget økonomisk selvbårenhed. Herunder skal fremtidig vækst og øget beskæftigelse i høj grad ske med brug af lokal arbejdskraft og med afsæt i landets egne virksomheder. Sidstnævnte vil i den forbindelse naturligt skulle ske i samarbejde med udefrakommende virksomheder på især råstofområdet, af hensyn til blandt andet at kunne tiltrække know-how og risikovillig kapital.

Bedre teleinfrastruktur vil ligeledes skabe gode forudsætninger for eksempelvis øget brug af telemedicin. Dette kan uddover at give bedre sundhedsmæssig servicering af borgere i hele landet bidrage til et øget samarbejde mellem læger her i landet og læger på eksempelvis Rigshospitalet. Herigenem er der mulighed for at en del af de forundersøgelser og den behandling, som tidligere har ligget uden for Grønland kan foregå her i landet.

Naalakkersuisut har også fokus på andre offentlige indkøb af tjenesteydelser, blandt andet med afsæt i tidligere finanslovs aftaler. Dette sker blandt andet i forbindelse med:

- Forberedelsen af en kommende udbudslov, hvor samfundsøkonomiske hensyn vil indgå i tildelingskriterierne, jf. afsnit 3.3.2.
- Mulig reduktion af brugen af konsulentydelser, blandt andet via
  - * formulering af nærmere retningslinjer for brugen af fremmede tjenesteydelser fra udlandet som led i den fælles indkøbspolitik,

- * analyse af potentialet for at hjemtage en større andel af opgavevaretagelsen til det offentlige eller virksomheder her i landet, og systematisk vidensopbygning her i landet som led i brugen af udenlandske konsulentvirksomheder.
- Optimering af forsikringsdækning i Grønlands Selvstyre, hvor der allerede i finanslov 2017 er realiseret relativt store besparelser ved at øge selvforsikringsgraden i Selvstyret via en tekst-anmærkning. Tekstanmærkningen har karakter af en ”selvforsikringsfond” i landskassen alene for Selvstyret. Naalakkersuisut vil arbejde videre med eventuel udbygning af denne ordning i de kommende år.

En bedre og mere transparent koordination af sektorplanerne, som også beskrevet i afsnit 3.3.2, vil i det hele taget kunne bidrage til at skabe grobund for at skabe en bedre brug af landets egne ressourcer, både i den private og offentlige sektor.

Overordnet set pågår aktuelt et arbejde med at etablere en løbende betalingsbalancestatistik for Grønland. Herigennem søger Grønlands Statistik at skabe et grundlag for at følge betalingsstrømmene mellem Grønland og resten af verden. En betalingsbalancestatistik vil sammen med nationalregnskabet bidrage til at skabe et bedre og løbende overblik over udviklingen i Grønlands samfundsøkonomi.

3 OPFØLGNING PÅ HOLDBARHEDS- OG VÆKSTPLANEN

Politisk-Økonomisk beretning for 2016 indeholdt det tidligere Naalakkersuisuts bud på en langsigtet holdbarheds- og vækstplan, der skal understøtte det overordnede økonomiske mål om gradvist reduktion af afhængigheden af bloktildskuddet fra Danmark, en holdbar offentlig økonomi og skabelse af vækst og øget beskæftigelse i den private sektor. Planen nød bred opbakning i Inatsisartut under behandlingen på forårssamlingen i 2016.

Planen bygger på fire reformspor, som også går igen i den finanslovsaftal for 2017, som et bredt flertal i Inatsisartut står bag. I de følgende afsnit gennemgås fremdriften for hvert af de fire reformspor, der er som følger:

1. Øge uddannelsesniveauet.
2. Fremme vækst og omstilling til en flerstrenget økonomi.
3. Modernisering af den offentlige sektor.
4. Øget selvforsørgelse via reform af velfærdsydelse, skattesystemet og boligområdet.

3.1 Øge uddannelsesniveauet

Før- og folkeskole

Ca. 1/3 af børn i Grønland kommer i dag ikke i dagtilbud. Naalakkersuisut vil derfor fortsat arbejde på, at så mange børn i førskolealderen som muligt skal tilbydes daginstitutionssplads eller andet pædagogisk udviklende tilbud. Naalakkersuisut vil arbejde for at udvikle dagtilbud i bygder, hvor der i dag ikke findes dagtilbud samtidig med at opkvalificere både nye og nuværende dagplejemødre samt familier med redskaber inden for pædagogik og omsorg.

Arbejdet med Meeqquerivitsialak har som mål at sikre den bedst mulige støtte til det enkelte barn i førskolealderen og derved sikre barnet en sund og indholdsrig udvikling. Arbejdet skal ske med henblik

på at skabe en god overgang til skolen ved at udvikle og understøtte grundlæggende kompetencer og lysten til at lære, samt inspirere barnets tilegnelse og udvikling af sociale og almene færdigheder.

Naalakkersuisut arbejder på at realisere uddannelsesplanens målsætninger på førskoleområdet. Dette omfatter blandt andet:

- etablering af pædagogisk-psykologisk forskning inden for førskoleområdet,
- udvikling af nye former for dagtilbud til børn, herunder alternative dagtilbud til børn tilpasset bygdeforhold,
- uddannelse af pædagoger, herunder ved decentralte uddannelser,
- efter- og videreuddannelse af pædagogisk udannet personale og
- kompetencegivende uddannelse af ufaglært personale.

Evalueringen af henholdsvis folkeskolen i 2015 og Ilinniarfissuaq i 2016 har klart vist, at lovgivningsinitiativerne fra 2002 (Atuarfitsialak-reformen) og den reviderede folkeskolelov fra 2012 på vitale punkter ikke er blevet implementeret i praksis i folkeskolen.

Kvaliteten af undervisningen og elevernes udbytte heraf er i dag langt fra de politiske målsætninger, ligesom den pædagogiske praksis på mange områder ikke lever op til lovens ord eller intentioner. Intentionen om, at alle elever uanset bosted eller socialt ophav mv. skal modtage kvalificeret undervisning ud fra deres forudsætninger og behov, er langt fra blevet indfriet.

Dette træder tydeligst frem i forhold til de unges videregang til og gennemførelse af ungdoms- og erhvervsuddannelser. Mange unge mangler til stadighed basale faglige færdigheder når de forlader folkeskolen, især i fremmedsprogene og

matematik. Samtidig er det fortsat svært at招勸ere uddannede lærere til særligt bygder og yderdistrikter.

De to omtalte evalueringer peger primært på, at lærerkvalifikationerne, trods omfattende og bekostelige opkvalificeringsindsatser, ikke har fået de forventede effekter på kvaliteten af den undervisning og omsorg, som folkeskolerne skal tilbyde. Evalueringen af Illoolikfissuaq viser, at de nyuddannede lærere ofte ikke har de fornødne faglige kvalifikationer til at levere en kvalificeret undervisning, der understøtter behovene i folkeskolen. Udenfor en omfattende og tilbundsgående revision af læreruddannelsen skal kurser, efter- og videreuddannelser samt ikke mindst skoleudviklingsindsatser nytænkes og målrettes.

Samtidig indikerer folkeskoleevalueringen, at de kommunale skolemyndigheder, herunder skolelederne ikke i fornødent omfang har formået at skabe eller understøtte de tilsigtede forandringer i ledelse, undervisning og praksis, der skal til for at skabe undervisningsmiljøer, som understøtter det moderne samfunds krav til faglige og menneskellige kompetencer hos vore børn og unge. Skoleledelse er derfor et vigtigt indsatsområde, som skal udvikles og styrkes ud fra de impliceredes behov og forudsætninger.

Selvom nogle kommuner har igangsat politiske og administrative planlægnings- og skoleudviklingsinitiativer er der stadig langt fra visioner og mål til konkrete pædagogiske udviklingstiltag, der løfter kvaliteten af undervisningen samt vore børn og unges generelle udbytte af undervisningen.

Folkeskolens drift er et kommunalt anliggende og ansvarsområde. Inatsisartut og Naalakkersuisut kan gennem lovgivningen fastsætte mål og rammer for skolen. De kan også etablere støttefunktioner som Uddannelsesstyrelsen og Illoolikfissuaq, som skal

tilbyde relevant og nutidig rådgivning og vejledning til kommunernes udviklingsbestræbelser. Men hverken Naalakkersuisut eller Inatsisartut kan blande sig direkte i kommunernes daglige skoledrift, herunder hvordan eller i hvilken omfang de skal styrke undervisningen på skolerne.

Naalakkersuisut lægger derfor op til en ny samarbejdsform, hvor Uddannelsesstyrelsens aktiviteter i højere grad bliver styret af kommunernes behov. Det betyder, at de kommunale skolemyndigheder ud fra deres egne indsatsområder og behov får et større ansvar for at formulere konkrete ønsker til Uddannelsesstyrelsens prioriteringer af sin indsats, herunder til omfang, form og metoder af forskellige aktiviteter, der kan bidrage til at styrke folkeskolen i den enkelte kommune, blandt andet med afsæt i kommunale sektorplaner på området.

Uddannelsesstyrelsen har derfor igangsat en organisationsændringsproces, der skal geare styrelsen til at kunne tilbyde mere behovsorienterede og brugernære konsulenttjenester til skoler og kommuner. Samtidig er styrelsen i samarbejde med Illoolikfissuaq i gang med at færdiggøre en ny kursus- og efteruddannelsesstrategi, der søger at imødekomme kommunernes behov.

Samtidig arbejder Uddannelsesstyrelsen på en forbedret kommunikation og formidling af viden og erfaringer til lærere og skoler med henblik på at sprede viden og erfaringer og skabe inspiration hos undervisere og ledere. Der foreligger et udkast til en strategi på området, der bl.a. indbefatter mere målrettet kommunikation på en ny hjemmeside og via Facebook.

Ligeledes er der i samarbejde mellem Uddannelsesstyrelsen og Digitaliseringsstyrelsen nedsat en tværgående hurtigtarbejdende arbejdsgruppe, der primo april skal fremkomme med en samlet strategi

og anbefalinger på det digitale område omfattende e-læring, fjernundervisning, digitale undervisningsmidler og IT i undervisningen.

Gruppen inddrager erfaringer fra kommuner og skoler, og arbejdet skal munde ud i en prioritering og en realistisk handleplan for alle delområder. Side-løbende er Uddannelsesydelsen langt fremme med at realisere muligheden for, at elever og lærere kan tilgå forlaget Iluniusiorfiks udgivelser digitalt. Denne mulighed forventes klar til skoleåret 2017/18.

Naalakkersuisut har derudover følgende overordnede initiativer og indsatsområder:

- En international ekspertgruppe er etableret og skal komme med anbefalinger til styrkelse af undervisningen i fremmedsprog.
- Revision af lovgivningen på folkeskoleområdet, herunder bekendtgørelser om læringsmål og afsluttende prøver og evalueringer
- Gennemførelse af kommunalisering af skolebygningerne.

Sektorplanlægning — kollegier og anlæg

Der er med Finanslov 2017 skabt hjemmel til, at der i de kommende år kan investeres massigt i at udbygge kollegier. Anlægsindsatsen vil varetages af Illuut A/S, der opfører kollegier ud fra rammerne for Selvstyrets standardkollegier, og derefter udlejer dem til Selvstyret uden profitmargin for Illuut A/S.

Der blev i 2016 indlejet for cirka 14 mio. kr. nationalt på det private boligmarked for at skaffe kapacitet til at kunne indkvartere alle udenbys studerende i kollegietilbud. Disse midler er i Finanslov 2017 udskilt til selvstændig finanslovkonto 40.90.15 Leje af kollegiekapacitet, som henover de kommende år vil blive benyttet til at betale leje for kollegier, der opføres i regi af Illuut A/S.

På kollegieområdet tilpasses sektorplanen løbende i forhold til udviklingen i behov i de enkelte studiebyer og ændringer i antallet af uddannelsesaktive. Kollegieefterslæbet er i dag størst i Nuuk, efterfulgt af Qaqortoq. Derfor prioriteres opførsel af nye kollegier i disse to byer højst.

Der er ikke på uddannelsesområdet afsat midler til nye anlæg. En prioritering af disse, herunder midler hertil, afventer resultatet af en kommende projektering i forhold til forventet udlægning af institutioner fra Nuuk til øvrige byer. De politiske beslutninger på baggrund heraf vil i høj grad påvirke anlægsstrategien i de kommende år.

På det gymnasiale område er der ikke behov for yderligere kapacitet, som det ser ud nu. På erhvervsuddannelsesområdet vil anlægskapaciteten afhænge af en kommende erhvervsuddannelsesreform, som skal søge at gøre det lettere for unge under 18 år at påbegynde en erhvervsuddannelse. Herunder vil der blive set nærmere på mulighederne for at opbygge strukturen for erhvervsuddannelserne, så problemerne med mangel på lærepladser kan reduceres betydeligt.

Det planlagte lovforslag om sikring af lærepladser vil kunne give et behov for en opprioritering af anlæg målrettet erhvervsuddannelsesområdet, jf. afsnit 3.1.2.

Overordnet er det vigtigt, at anlægsmassen inden for uddannelsessektoren matcher behovet. I henhold til Naalakkersuisuts uddannelsesstrategi kan en indsats, der øger gennemførselsprocenten på uddannelserne, dog reducere behovet for udvidelser på anlægsområdet. Naalakkersuisut arbejder derfor fortsat på at udvikle og implementere succesfulde gennemførselsinitiativer.

3.1.1 Flere praktikpladser og ungemålgruppen

Naalakkersuisut ønsker at give de uddannelses-søgende bedre muligheder for at finde en praktikplads, så flere kan gennemføre en erhvervs-uddannelse.

Erhvervsuddannelsessystemet er udfordret. Alt for få gennemfører en erhvervsuddannelse direkte efter folkeskolen, langt de fleste er voksne, når de gennemfører. Mange elever rejser langt og ofte mellem hjemby, skole og praktiksted. Dertil er en af de store udfordringer på erhvervsuddannelsesområdet, hvor uddannelsen veksler mellem skoleophold og praktik, tilvejebringelse af et tilstrækkeligt antal praktikpladser til lærlingene. Denne udfordring bliver især tydelig i perioder med lav aktivitet, hvor det ofte vil være sværere for virksomhederne at beskæftige elever.

Til trods for, at aktiviteten det seneste år er steget, er der ikke sket en tilsvarende stigning i antallet af praktikpladser i de pågældende brancher. Branche- og erhvervsskolerne oplever derved, at et væsentligt antal kvalificerede og optagne ansøgere ikke kan påbegynde deres uddannelse som følge af manglen på praktikpladser.

For at adressere ovenstående flaskehals, har der i 2016 været fokus på udviklingen og samarbejdet mellem elever, skoler og praktikvirksomheder. Niuermik Ilinniarfik afholdt i november 2016 et seminar om lærlinge og praktikforhold med op-lægsholderne fra erhvervslivet, elever og skolerne. Seminaret understregede vigtigheden af et stærkt fagligt samarbejde mellem de involverede. Især blev samarbejdet mellem eleven, skolen og virksomheden belyst.

Som det er i dag, er det Majoriaq, der har ansvaret for trepartsamtalerne. Majoriaq har det største lokal kendskab og forudsættes dermed

at have viden om virksomhederne i lokalområdet, og hvor der kunne være kollegieplads.

Udfordringen for Majoriaq kan ligge i eventuel mangel på den faglige viden om selve uddannelsen og at kunne guide elever og virksomheder rundt i forskellige uddannelser og uddannelsesplaner.

Departementet for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke har i tillæg til ovenstående holdt et møde med de væsentligste interesserter om reformtiltag, der kan adressere strukturelle aspekter i forhold til praktikpladsflaskehalsproblematikken. Det blev hen over to dage med workshops tydeliggjort, at der blandt arbejdsgiverne var en klar præference for, at lærlinge er myndige, når de starter i et lærlingeforløb. Med den nuværende uddannelsesstruktur med højt brug af vekseluddannelser, medfører dette reelt, at valgmulighederne for de 15-18 årige lidt groft består af gymnasium, Majoriaq-forløb eller ingenting. Der var tilslutning til, at der skal findes en løsning på dette problem, så der i langt højere grad bliver muligt for unge at starte en erhvervsuddannelse direkte efter folkeskolen. Der var en overordnet tilslutning til, at længere grundforløb/skoleforløb i starten af erhvervsuddannelser, eksempelvis 2 år, skulle være en mulighed, både for de helt unge, såvel som for de ældre familier med børn, der kan have et ønske om at minimere antallet af flytninger under en uddannelse.

Der vil fra Naalakkersuisuts side bliver arbejdet videre med ovenstående problematikker, hvor det nuværende tilbud med vekseluddannelser, der kræver læringepladser, kombineres med muligheden for mere skolebaserede erhvervsuddannelsesforløb. Således vil behovet for læringepladser, og den flaskehals dette udgør, forventeligt kunne reduceres.

Ved FM 2016 blev der vedtaget en ændring af Inatisartutlov om erhvervsuddannelser og kurser på

erhvervsuddannelsesområdet. Denne lovændring skaber blandt andet klarere rammer og hjemmel til at benytte skolepraktik. Herunder skal lærlinge-kontrakten eller uddannelsesaftalen omfatte alle uddannelsens praktik- og skoleophold, herunder en eventuel svendeprøve. Efter ansøgning herom fra branche- eller erhvervsskolen kan Naalakkersuisut dispensere herfra, hvis skolen har de fornødne skole-praktikfaciliteter, og kan godtgøre, at eleven kan gennemføre manglende praktikdele som skole-praktik.

Naalakkersuisuts indsatser og initiativer på erhvervs-uddannelsesområder bliver årligt fremlagt ved brancheskolernes fællesrådsmøder, hvor brancherne i form af bestyrelsesformænd også er repræsenteret. Efter diskussion på fællesrådsmøderne igangsættes det egentlige arbejde i arbejdsgrupperne / initiativgrupperne med udfyldelse af initiativernes indhold samt beskrivelse af handleplaner i forbindelse med de tilsluttede initiativer.

I forlængelse af den igangværende indsats med ungdomsuddannelser, og især erhvervsuddannelser, analyserer Naalakkersuisut fortsat på modeller, hvor unge efter den nuværende 10. klasse fastholder længere i uddannelsessystemet. Dette kan være i form af:

- Etablering af en 11. klasse som efter-skolekoncept, for dem, som ikke starter i anden relevant uddannelse.
- En højere grad af integration mellem folkeskolens afsluttende år og de etablerede ungdomsuddannelsesinstitutioner eller øvrige varianter heraf.

Naalakkersuisut finder det generelt vigtigt, at tilbud for unge med svage boglige evner efter 10. klasse udgør et markant brud på de uddannelsesmæssige rammer, de har kendt i folkeskolen. Hvis den målgruppe skal løftes, skal de opleve andre

læringsvilkår, som støtter op om deres styrkeområder, og udnytter disse i deres videre læringsforløb frem i mod en erhvervskompetencegivende uddannelse.

Naalakkersuisuts Beskæftigelsesstrategi har på landets Majoriaq-centre desuden igangsat et initiativ med titlen *Ungdomsarbejdsløsheden skal reduceres markant*. Formålet med initiativet er tidlig indsats med tilbud om vejledning og afklaring, opkvalificering i basale fag, hjælp til at finde den rigtige uddannelse, praktikplads eller job for unge op til 30 år.

Majoriaqs tilbud blev forhøjet med 100 ekstra pladser i 2015, og med 150 ekstra pladser i 2016. Endvidere fremlægges der på FM 2017 en *"Strategi for en ekstraordinær indsats med henblik på at de 16-29 årige som er registrerede som arbejdsløse får et job eller en uddannelse"*.

3.1.2 Ny lov om virksomheders og myndigheders samfundsansvar ved ansættelse af lærlinge og praktikanter

Naalakkersuisut forventer ud over ovenstående initiativer at fremsætte et forslag til Inatsisartutlov om virksomheders og myndigheders samfundsansvar ved ansættelse af lærlinge og praktikanter til FM 2017.

Forslagets formål er at fremme virksomheders og offentlige myndigheders samfundsansvar ved ansættelse af fastboende som lærlinge og praktikanter. Formålet er endvidere at fremme beskæftigelsen og kompetenceniveauet i Grønland gennem ansættelse af fastboende som lærlinge og praktikanter. Forslagets incitamentsordninger forventes at bidrage positivt til den samfundsøkonomiske udvikling på kort og lang sigt.

For at sikre et ressourcestærkt og bæredygtigt samfund er der behov for at fremme såvel erhvervslivets som offentlige myndigheders beskæftigelse og kompetenceopbygning af grønlandske arbejdstagere ved ansættelse af fastboende som lærlinge og praktikanter. På såvel kort som lang sigt vil flere ansættelser af fastboende som lærlinge og praktikanter øge kompetenceniveauet, uddannelsesniveauet og vidensniveauet i samfundet. Det vil generelt skabe øget effektivitet i både erhvervslivet og i den offentlige sektor. Gennemførelsen af forslaget vil således bidrage til en positiv udvikling af det grønlandske samfund, som over tid vil højne Grønlands velfærdsniveau og sikre en væsentlig større andel af fastboende beskæftigelse og uddannelse.

Forslagets forventede effekt i form af flere læringe og praktikpladser forventes gradvist indfaset over en fireårig periode fra 2019 til 2022. Ved at sikre læringe- og praktikpladser til yderligere 140 årslæringe årligt fra 2019 forventes forslagets samlede effekt at kunne indfries i år 2022 med i alt 418 aktive årslæringe.

Forslaget bidrager generelt til løsning af den samfundsmaessige udfordring, at der generelt er få læringe- og praktikpladser og få læringe og praktikanter, som gennemfører et læringe- eller praktikantforløb hos en offentlig eller privat arbejdsgiver.

Forslaget vil skabe incitament til, at virksomheder og offentlige myndigheder udviser samfundsansvar ved at bidrage til løsningen af udfordringen. Med vedtagelsen af det kommende lovforslag kan der komme afledte behov for en vis tilpasning af anlægssektoplanen i forhold til uddannelsesbygninger og kollegier.

3.2 Fremme vækst og omstilling til en flerstrenget økonomi

Øget vækst og beskæftigelse i den private sektor er afgørende for at sikre fundamentet for fremtidens velfærd og velstand. Vækst og beskæftigelse skal ikke kun skabes i én sektor, men i flere sektorer. Herigennem vil Grønland blive mindre sårbar over for udsving i udviklingen i eksporten, i dag i praksis fra fiskeriet. Et mere dynamisk erhvervsliv skaber bedre forhold for borgerne og genererer økonomisk aktivitet, der giver arbejdspladser og indtægter til samfundet.

Udvikling af flere bærende erhverv giver bedre mulighed for en mere balanceret udvikling i landet og mindsker samtidig risikoen for store udsving i beskæftigelsen og i den økonomiske aktivitet generelt. Den nødvendige erhvervsudvikling kommer ikke af sig selv. Den kræver nye investeringer og en systematisk forbedring af rammevilkårene med henblik på at styrke konkurrenceevnen.

De seneste år har Naalakkersuisut derfor arbejdet intensivt på at modernisere og forbedre rammerne for at drive erhvervsvirksomhed for at sikre fremtidig udvikling, vækst og velfærd. Dette er gjort ved at forenkle en række love og regler på området, eksempelvis næringsloven. Den nye konkurrencelov har desuden til formål at sikre friere konkurrence på markedet og dermed bedre vilkår, både for virksomheder og forbrugere.

Videre har Naalakkersuisut i en årrække arbejdet på en forbedret adgang til finansieringsmuligheder. Der er derfor etableret mulighed for, at grønlandske virksomheder kan opnå finansiering fra Eksportkreditfonden (fra 1. juli 2016), Vækstfonden, Den Nordiske Investeringsbank samt Den Europæiske Investeringsbank.

Naalakkersuisut fortsætter desuden med at styrke indsatsen for at give grønlandske virksomheder den bedst mulige vejledning og rådgivning. Naalakkersuisut har derfor taget initiativ til etableringen af en såkaldt inkubatorordning, hvor iværksættere vil få hjælp til at udvikle deres projekter.

Erfaringer fra andre lande har vist, at iværksættere ikke kun har behov for rådgivning og sparring i selve opstartsfasen af nye virksomheder. For at sikre opstarts-virksomheders udvikling og vækst er det nødvendigt med et mere fokuseret og længerevarende forløb, hvor virksomheden får målrettet sparring og hjælp til adgang til risikovillig kapital. En måde er at skabe et miljø for forskellige typer virksomheder, der skaber sparring og netværk på tværs af virksomhederne, og på denne måde styrker dem til at nå et modenhedsniveau, der i højere grad er tilstrækkeligt til at rejse kapital til den videre udvikling af virksomheden.

Inkubatorordningen er hjemlet i Inatsisartutlov nr. 20 af 3. december 2012 om erhvervsfremme til landbaserede erhverv som har til formål at styrke udviklingen af det grønlandske erhvervsliv. På forårssamlingen 2016 vedtog Inatsisartut en ændring til loven, der muliggør et inkubatorforløb for iværksættere.

Inkubatorforløbet var i udbud i efteråret 2016 og vinderen af udbudsrunden har udarbejdet et særdeles fyldigt aktivitetsprogram med klare mål for de enkelte deltagere på deres individuelle udviklingstrin. Inkubatorordningen retter sig således mod både helt nye iværksættere og iværksættere, der allerede er godt i gang.

3.2.1 Erhvervsbeskatning

Erhvervsbeskatning står overfor en række udfordringer forårsaget af en større integration af markederne og international samhandel.

I Norge udarbejdede man i 2014 (NOU 2014:13) en udredning om kapitalbeskatning i en international økonomi. Hovedkonklusionerne fra udredningen er også interessante i en grønlandsk kontekst.

Hovedudfordringen er, hvordan skattesystemet indrettes dels så det fremmer vækst og produktivt, men også så det sikrer en effektiv, neutral beskatning af selskaber og kapital. En neutral beskatning, betyder i den sammenhæng en beskatning, der ikke medfører en forvidning i selskabers og kapitalejerers incitamenter i forbindelse med investeringsbeslutninger m.v.

Den norske udredning påpeger, at beskatningen af selskaber og kapital udgør en udfordring, fordi kapital og overskud er mobilt og kan flyttes derhen, hvor beskatningen er lavest.

Flere lande — herunder lande som Grønland normalt sammenligner sig med — har som en reaktion sænket deres selskabs- og kapitalskattesatser. Dette har medført en indbyrdes konkurrence om at tilbyde stadig lavere beskatning af selskaber og bedre vilkår. Udredningen viser endvidere, at det er den effektive beskatning, der har betydning for investorernes investeringsbeslutninger m.v. Ved opgørelsen af den effektive skattesats har landets afskrivningsregler og fradragsregler også en væsentlig betydning.

Den norske udredning konkluderede, at Norge ikke som land kunne opretholde en effektiv beskatning, der i niveau ligger væsentligt over de omgivende landes. Tilsvarende betragtninger om den effektive beskatning, er også relevante at inddrage i Grønland

ved fremtidige ændringer af erhvervsbeskatningsreglerne.

Naalakkersuisut har gennemført en vurdering af lovændringerne i afskrivningsreglerne, der blev gennemført i 2012.

Lovændringen strammede reglerne for afskrivninger for selskaber og selvstændigt erhvervstrivende for at skabe en større sammenhæng mellem aktivers reelle værdiforringelse og de skattemæssige afskrivninger. Ændringen indebar en stramning i den effektive beskatning af selskaber og selvstændigt erhvervstrivende.

2012-lovændringen har ikke efterfølgende medført en konstatérbar ændring i selskabernes investeringsniveau. Lovændringen har i overensstemmelse med sit formål mindsket, især de selvstændigt erhvervstrivendes muligheder for at udskyde skat gennem skattemæssige afskrivninger.

Der er flere udfordringer i de gældende grønlandske skatteregler. De gældende skatteregler er baseret på en erhvervsstruktur med mindre international orientering, end det erhvervsliv, vi kender i dag. Virksomhederne er i dag anderledes organiseret på tværs af landegrænser. Dette giver dem bedre mulighed for skatteplanlægning. Et væsentligt element i en skatteplanlægning er at optimere indtægterne og udgifterne, så udgifter placeres i højskattelande, mens indtægter placeres i lande med lav eller ingen skat.

En anden problemstilling er skattesystemets nuværende favorisering af gæld over *egenkapitalfinansierede* investeringer. Med finansiering via låneoptagelse vil et selskab have en fradagsberettiget renteomkostning, mens et selskab, der finansierer

en investering med opsparet egenkapital, ikke vil have en sådan fradagsret. Selskabet, der finansierer en investering med egenkapital, vil ende med at blive beskattet hårdere af samme investering. Denne favorisering af gæld tjener ikke noget samfundsmæssigt formål og er endvidere uheldig, da gæld er et effektivt redskab til at føre overskud ud af landet.

International udvikling vil påvirke grønlandske skatteregler

For at imødegå virksomheders aggressive skattekstrategier har der i regi af OECD og G20 kørt forskellige projekter i de senere år. Et af projekterne vedrørte erosion af skattebasen og flytning af overskud (Base Erosion and Profit Shifting (EPBS)). Dette projekt har resulteret i en model-konvention⁴ og en række anbefalinger til regelændringer, der kan indarbejdes i deltagerlandenes nationale skatteregler og dobbeltbeskatningsoverenskomster. Anbefalingerne m.v. har overordnet til formål at fremme at overskud bliver beskattet dér, hvor værdien bliver skabt.

Denne udvikling kommer også til at få betydning for Grønland. Det bliver nødvendigt i relevant omfang at indarbejde de internationale anbefalinger m.v. i vores dobbeltbeskatningsaftaler og i vores lovgivning. Arbejdet kan samtidig være med til at mindske sårbarheden i det grønlandske skattesystem overfor aggressive skattekstrategier.

Endvidere er regelændringerne nødvendige for at sikre, at Grønland ikke af andre lande bliver opfattet som et skattely på grund af en utidssvarende skattelelovsgivning. En stempling som skattelyland kan have en negativ virkning på Grønlands Selvstyres muligheder for at indgå i internationale samarbejder på

4. Model-konvention: Er standard overenskomster som udarbejdes i regi af OECD. Model-konventionen er typisk udtryk for god praksis anbefalinger til indholdet af de bilaterale dobbeltbeskatningsaftalerne. Model konventioner har desuden stor betydning ved fortolkningen af dobbeltbeskatningsaftaler.

skatteområdet og i at fremstå som et seriøst land at investere i.

Konkret er flere initiativer derfor også af relevans for Grønland:

- Global Forum, der er et anerkendt internationalt organ med 139 medlemmer og er en del af OECD, har til formål at sikre implementering af internationalt anerkendte standarder i forhold til transparens og udveksling af information på skatteområdet. Medlemslandene gennemgår som led i samarbejdet en grundig screeningsproces af deres skattesytstemer. Herunder overvåger Global Forum, at dets medlemmer implementerer fælles standarder for transparens og udveksling af information på skatteområdet. Naalakkersuisut forventer i løbet af foråret 2017 at tage stilling til, om Grønland skal melde sig ind i Global Forum.
- Tilsvarende har EU-Kommissionen inviteret Grønland til at deltage i en proces, der skal gen nemgå
  - * om det grønlandske skattesystem sikrer en fair international beskatning, og
  - * om reglerne sikrer en tilstrækkelig beskyttelse mod international skatteunddragelse.
  - * Denne process forventes påbegyndt og formentlig også afsluttet i løbet af 2017.

3.2.2 Udvikling af fiskeriet

Revision af fiskeriloven og af ressourcerentelovgivningen i fiskeriet

Naalakkersuisuts overordnede mål for fiskeripolitikken er at sikre virksomhederne og samfundet det største mulige afkast af fiskeriet på et bæredygtigt grundlag. Det er det offentliges rolle at skabe gode rammer for, at fiskeriet kan drives rentabelt og udvikle sig.

Rammevilkårene for fiskerierhvervet og forvaltningen generelt skal så vidt muligt være stabile og understøtte behovet for en langsigtet bæredygtig bevarelse af bestandene. Der er imidlertid behov for en reform af den gældende fiskerilov og relaterede bestemmelser omkring erhvervet.

På sigt er det Naalakkersuisuts ønske og hensigt at optimere udnyttelsen af fiskerressourcerne og indrage relevante kompetencer fra forskellig side for at bidrage til at udvikle erhvervet. Det kræver blandt andet en optimering af værdikæden fra fangst til konsument, herunder skabelse af øget værditilvækst vedudnyttelsen af ressourcerne til fordel for Grønland.

Det er pt. forventningen, at pakken med forslag vil blive behandlet politisk i 2017, sideløbende med en ny ressourcerentelovgivning. Sidstnævnte udspringer dels af koalitionsaftalen, dels et behov for en mere sammenhængende og hensigtsmæssig indretning af ressourcerentebeskæftningen i fiskeriet. Det er målet, at de to reformtiltag så vidt muligt hænger godt sammen tids- og indholdsmæssigt. Aktuelt pågår en større analyse af blandt andet ressourcerenteproblematikken, der forventeligt bliver færdig i løbet af første halvdel af 2017.

Naalakkersuisut har i forlængelse af *"Forslag til Inatisartutbeslutning om, at Naalakkersuisut pålægges til EM 2015 at fremlægge en undersøgelse af muligheden for — og de økonomiske konsekvenser ved — at gøre brug af § 14 i Landstingslov nr. 18 af 31. oktober 1996 om fiskeri, således at tidsbegrænsede licenser på rejer og hellefisk gøres tidsbegrænsede efter en behørig varslingsperiode på 5 år"* igangsat en undersøgelse af effekterne ved en ophævelse af tidsbegrænsede licenser inden for reje- og hellefiskeriet og erstatte disse med tidsbestemte licenser.

Da der er tale om en mulig beslutning af vidtrækende karakter, er der behov for en grundig undersøgelse af dels det juridiske grundlag for ophævelse af de tidsbegrænsede licenser, dels af hvordan fiskerierhvervet og den generelle samfundsøkonomi i landet forventes påvirket økonomisk.

Det forventes, at resultatet af en juridisk undersøgelse foreligger i løbet af marts 2017. På grundlag af det juridiske resultat bliver en nærmere økonomisk undersøgelse igangsat efterfølgende.

Naalakkersuisut vil parallelt dermed søge andre muligheder for at forbedre økonomien i de dele af fiskeriet, der i dag mangler fiskeressourcer. Herunder vil det blandt andet være naturligt at se på, om kvotefordelingen mellem det havgående og kystnære fiskeri i rejefiskeriet er hensigtsmæssig.

Naalakkersuisut ønsker samtidigt at undersøge mulighederne for at sprede kvoterne til flere aktører end i dag. Som med forsøgsfiskeriet efter rejer i 2016 ønsker Naalakkersuisut generelt at skabe gode forudsætninger for, at nye aktører kan komme ind i det udenskærs fiskeri.

Pelagiske fiskerier

Det er Naalakkersuisuts overordnede politik at øge indtægtsgrundlaget i hele samfundet, også i fiskerierhvervet. Der skal derfor skabes øget fokus på mulighederne for at udnytte såvel nye arter som eksisterende arter i nye områder. Naalakkersuisut ønsker i samarbejde med erhvervet og nabolandene at sætte øget fokus på dette arbejde.

De nye arter består primært af pelagiske bestande som sild, blåhvilling og makrel. Disse arter er vandrende bestande, som periodevis opholder sig i forskellige landes havområder og i internationalt farvand.

Fiskeriet efter makrel startede i 2011. Der blev dog kun fisket beskedne mængder i 2011 og 2012. Fra 2013 til 2016 årligt fisket imellem 30.000 og 78.000 tons makrel i grønlandsk farvand. I gennemsnit er der over de seneste fire år fisket ca. 50.000 tons makrel årligt. Det er dokumenteret, at makrellen opholder sig i grønlandsk farvand både over tid og i anseelige mængder.

På baggrund heraf meddelte Grønland i oktober 2016, at vi nu er kyststat til makrel. Fremover vil Grønland således på lige fod med Færøerne, Norge, EU og Island, deltage i den fælles forvaltning af bestanden.

Grønland havde i 2015 og i 2016 stadig ikke den nødvendige pelagiske fiskerikapacitet til at udnytte den fastsatte grønlandske makrelkvote. En stor del af kvoteoptaget blev fisket af udenlandske fartøjer, som var indchartret af grønlandske rederier. Virkningen heraf har været, at fiskeriet kun i ret begrænset omfang har givet øget beskæftigelse og kapacitetsudvikling i Grønland. Brugen af udenlandske fartøjer med udenlandsk beskæftigelse aflejrer sig samtidig kun i begrænset omfang i øgede skatteindtægter.

Som et led i udviklingen af det pelagiske fiskeri har Grønland igennem de bilaterale forhandlinger med Færøerne de seneste to år fået adgang til at fiske i alt 13.000 tons blåhvilling i færøsk farvand. Yderligere har Naalakkersuisut iværksat nye forhandlinger med Norge og Island om en opdatering af loddeaftalen fra 2003 imellem de tre lande. Der vurderes at være grundlag for, at Grønland fremadrettet kan få en større andel af den fælles loddebestand.

Lodden er en art med meget kort livscyklus, og TAC'en på lodder varierer meget fra år til år. Der har været TAC på lodder fra nul og op til 1 mio tons. De seneste år har loddekvoten bevæget sig mellem 0 og 300.000 tons. Den samlede loddekvote for kvoteåret

2016/2017 for Island, Grønland og Norge er netop hævet til 299.000 tons. Heraf får Grønland 11 pct. af det mængde dvs. 32.890 tons. Indtægter fra loddefiskeriet skal dog budgetteres med forsigtighed.

Departementet for Fiskeri og Fangst samarbejder med fiskeriets aktører, organisationer og Departementet for Finanser og Skatter på at udvikle en samlet plan for de pelagiske fiskeressourcer. Da det pelagiske fiskeri stadig er i en etableringsfase, er der adskillige udestående spørgsmål, som der skal søges løsninger til. Dette gælder blandt andet:

- hvordan ressourcerne på mest hensigtsmæssig måde fordeles på det nationale plan,
- udfasning af indchartring af udenlandske fartøjer
- helårsaktivitet for den grønlandske pelagiske flåde
- forlængelse af fiskerisæsonen, der kan bidrage positivt til beskæftigelse, flådens indtjening og samfundsøkonomien.

Derfor er det vigtigt at udnytte alle de muligheder, der ligger i det internationale samarbejde, samtidig med at Grønland efterlever vores internationale forpligtelser.

En af forudsætningerne for det videre arbejde er at indhente mere viden om størrelsen og udbredelsen af de nye bestande igennem biologiske undersøgelser. På finansloven for 2016 til 2019 er der afsat midler til biologiske undersøgelser af makrel og andre bestande med potentiale for nye fiskerier, herunder blåhvilling, sild og lodde. Resultatet af de biologiske undersøgelser kan bidrage til at styrke Grønlands forhandlingsposition i internationale forhandlinger om både de eksisterende kvoter og om nye fremtidige kvoter. Som noget nyt er grønlandske fartøjer begyndt at deltage i loddesuvey sammen med islandske forskningsfartøjer.

3.2.3 Udvikling af turismeerhvervet

Det er Naalakkersuisuts vision at gøre turismen til et bærende erhverv i Grønland. Det indebærer blandt andet at sikre et øget antal turister gennem bedre tilgængelighed, et større udbud af oplevelses- og aktivitetsmuligheder samt styrket incitament til private investeringer. Samfundsøkonomisk vil det medføre en større omsætning og øget beskæftigelse ikke kun i turistbranchen, men i store dele af erhvervslivet.

Det kræver en målrettet indsats fra både Selvstyret, kommunerne og ikke mindst de private aktører i branchen for at yde den nødvendige indsats, der skal til for at drage størst nytte af det store uudnyttede potentiale, som Grønland har at byde på.

Den nye strategi, der dækker perioden 2016 til og med 2020, har fokus på udvikling af de rammevilkår, der er nødvendige for at udløse vækstpotentialet i turismen. En analyse udarbejdet for Departement for Erhverv, Arbejdsmarked og Handel af konsulenthuset Rambøll (2015) *Turisme, Udvikling og vækst gennem ændret lufthavnsstruktur* viser, at landingsbanestrukturen i Grønland er indrettet på en måde, som indebærer et omkostnings- og dermed billetprisniveau, der er langt højere end det burde være sammenlignet med tilsvarende ruter andre steder i verden.

Analysen viser, at forlængelse af landingsbaner i f.eks. Nuuk og Ilulissat, vil kunne udløse billetprisreduktioner på op imod 30 % for udefrakommende passagerer alene betinget i omkostningsreduktioner. I dette skøn er der ikke taget højde for finansieringsomkostninger ved etableringen af banerne eller effekten af øget konkurrence.

For at forbedre rammevilkårene for krydstogsturismen har der udover omlægningen afgiftsstrukturen

og den heraf følgende markante sænkning af afgifter været fokus på landgangsforholdene. En analyse af landgangsforholdene for krydstogtsskibe viser helt utilstrækkelige anløbsfaciliteter. Dette forhold vil kunne væsentligt forbedres via relative beskedne investeringer i de kommende år. Det vil bidrage til, at flere passagerer vælger at gå i land de pågældende steder. En række konkrete forbedringsforslag er indarbejdet i den kommende havnesektorplan. Den samlede indsats skal bidrage til flere anløb og en højere landgangsprocent.

For at sikre bedre oplevelses- og aktivitetsprodukter for turister skal den private sektors incitament styrkes. Turistbranchen mangler i vid udstrækning private investeringer i oplevelses- og modtageapparatet i form af eksempelvis vildmarkshoteller, organiserede lystfisker og jagt camps, faciliteter til mountainskiing mv. Implementeringen af den nye koncessionslov Inatsisartutlov nr. 15 af 3. juni 2015 om ændring af Inatsisartutlov nr. 19 af 3. december 2012 om koncession til turistvirksomhed i udvalgte landområder skal understøtte denne udvikling i strategiperioden.

Der kan skabes bedre produkter ved udlæggelse af koncessioner for at fremme private aktørers investeringer i erhvervet og dermed skabe bedre produkter. Et andet indsatsområde er etablering af regionale visitorcentre, finansieret i et samspil mellem det offentlige og private. Visitorcentre har internationalt vist sig, at være en grundpille i udviklingen af store attraktioner og dermed en væsentlig faktor til at tiltrække og øge oplevelsesudbudet.

Grønlands Selvstyre vil derfor i samarbejde med kommunerne arbejde på etableringen af flere regionale visitorscentre. Pilotprojektet på dette område er etableringen af Isfjordscenteret i Ilullissat, som forentes idriftsat i 2018. Der forventes 17.000-24.000 betalende besøgende årligt.

Tabel 14 illustrerer budgettet for Isfjordscentret. Finansieringen af Isfjordscentret sker i et samarbejde mellem Realdania, Selvstyret og Qaasuitsup Kommunia. Derudover arbejdes der påatskaffefonds-finansiering til selve udstillingen.

Tabel 14. Budget for Isfjordscentret.

Isfjordscenterets budget	DKK
Anlægsomkostninger, 800 kvm	52.000.000
Bygherrereserve	10.000.000
Udstilling og formidlingskoncept	10.500.000
Byggemodning og forsyning	15.000.000
Projektudvikling — anlægs-organisation og konkurrence	16.500.000
Forbindelse til byen	2.000.000
Formidling og tilgængelighed i landskabet	2.000.000
Total	108.000.000

Kilde: Departementet for Erhverv, Arbejdsmarked, Handel og Energi.

En styrket national og regional indsats vil skabe yderligere oplevelsespuljer, der kan være med til at tiltrække et bredere segment af turister. Den samlede indsats med fokus på tilgængelighed, kvalitet og oplevelser vil sætte Grønland på det rette spor til at gøre turismen til et bærende erhverv.

Ovennævnte temae udgør fundamentet for nærværende strategi fra 2016 til 2020. Følges anbefalingerne er det nok ikke urealistisk at øge antallet af landbaserede turister fra de nuværende 26.000 til 61.000 i 2040 og antallet af krydstogtspassagerer fra de godt 20.000 til 28.500 i 2020.

Som det fremgår af strategien, vil det kunne øge beskæftigelsen med 332 årsværk og en meromsætning i erhvervet på 184 mio. kr. årligt i 2040 for den landbaserede turisme og 33 årsværk og 18,5 mio. kr. for krydstogtsturismen i 2020.

Dette vækstpotentiale for meromsætning og beskæftigelse kan yderligere forbedres ved at sikre de nødvendige rammevilkår for det private erhvervsliv i turismebranchen og udbygge oplevelses- og aktivitetsmulighederne i alle landets regioner. Dette vil være med til bedre at sprede de samfundsøkonomiske gevinster over hele landet og gøre turismen til et bærende erhverv for mange mennesker i Grønland.

3.2.4 Udvikling af råstofsektoren — etablering af nye miner

Som det fremgår af tabel 3, forventes to miner at komme i produktion i 2017. Det drejer sig henholdsvis om rubinminen ved Qeqertarsuatsiaat, der har startet produktionen i starten af 2017 og om anothorsit-minen lidt nord for Kangerlussuaq, hvor anlægsarbejdet blev påbegyndt i 2016.

Ironbark fik i december 2016 udstedt en udnyttelsestilladelse til deres zink-bly mineprojekt ved Citronen Fjord. I 2017 vil Ironbark arbejde på at fremskaffe den nødvendige finansiering af anlægsudgifterne, der forventes at andrage ca. 3,4 mia. kr. Sideløbende med dette vil der i løbet af 2017 blive forhandlet aftaler på plads med Ironbark i forhold til udnyttelses- og nedlukningsplanerne. Herefter er det aktuelt forventningen, at anlægsarbejdet, der i udgangspunktet tager to år, kan påbegyndes i 2018.

Der er udstedt flere udnyttelsestilladelser, hvor det på indeværende tidspunkt er usikkert, hvornår eller hvorvidt der blive påbegyndt en udnyttelse. Det drejer sig blandt andet om London Mining Greenland A/S's jernprojekt ved Isukasia,

guldprojektet ved Nalunaq og zink-bly-projektet ved Maarmorilik.

Historisk har erfaringerne vist, at udstedelse af en udnyttelsestilladelse ikke nødvendigvis medfører etablering af en mine. For at råstofsektoren kan blive en væsentlig bidragsyder til Grønlands økonomiske selvstændighed er det derfor vigtigt, at der løbende er et højt aktivitetsniveau, så der er plads til, at en del af mineprojekterne ikke realiseres, eksempelvis på grund af faldende verdensmarkedspriser, høje udnyttelsesomkostninger eller vanskeligheder ved at rejse kapital til investeringen.

I 2014 udkom ”Grønlands olie- og mineralstrategi 2014-18”. De forudsætninger og forhold, som blev lagt til grund for udarbejdelsen af strategien i 2013, er meget forskellige fra de forhold, der er gældende i dag.

Både olie- og mineralområdet er presset i forhold til verdensmarkedspriserne på råstoffer. Dette har dæmpet råstofindustriens lyst og muligheder for at investere i efterforskning og udnyttelse af råstoffer. Selv om råvarerepriserne nu er begyndt at stige igen, så forventes det at tage flere år før aktivitetsniveauet er tilbage på det niveau, der eksisterede i 2010-2012, hvor det toppede.

Arbejdet med en ny strategi er endnu ikke påbegyndt, men væsentlige elementer i en ny strategi bliver forslag til, hvorledes de generelle rammebetingelser for råstofindustrien kan forbedres, for at forbedre Grønlands konkurrenceevne på området og dermed evnen til at tiltrække investeringer.

3.2.5 Strukturpolitiske reformer for at styrke beskæftigelsen

Naalakkersuisut har i de senere år gennemført en omfattende arbejdsløshedsbekæmpelsesplan

"Et Trygt Arbejdsmarked". Planen indeholder 16 konkrete initiativer.

Siden 2014 har vi haft en faldende ledighed blandt andet som følge af initiativerne i den nationale arbejdsløshedsbekämpelsesplan. Dette illustreres i tabel 15.

Overordnet handler Naalakkersuisuts arbejdsmarksreform blandt andet om, at:

- De beskæftigelsesrettede indsatser skal fremme de kompetencer, som erhvervslivet efterspørger gennem kompetenceløft og kursusaktiviteter.
- Sørge for landets unge uddanner sig og får et godt arbejdsliv.
- Sikre at hjælpen til arbejdssøgende handler om det hele menneske, effektiv vejledning, adgang til kurser og relevant økonomisk hjælp.
- Fortsætte den skærpede kontrol med udefra-kommende arbejdskraft.
- Forbedring af uddannelsesniveauet, herunder kompetenceløft via PKU-kurser.
- Mobilitet og revalidering.
- Strukturpolitiske tiltag og incitamentsstrukturer.

Tabel 15. Udviklingen i antallet af registrerede ledige i perioden 2013-2016.

Sommer ledighed	Juli 2013	Juli 2014	Juli 2015	Juli 2016
Antal	3.382	3.360	2.986	2.433
Vinter ledighed	Januar 2014	Januar 2015	Januar 2016	Januar 2017
Antal	4.954	4.402	4.031	3.915

Kilde: Departementet for Erhverv, Arbejdsmarked, Handel og Energi.

For så vidt angår strukturpolitiske tiltag og incitamentsstrukturer har Naalakkersuisut nedsat en bred arbejdsgruppe bestående af blandt andet arbejdsmarkedets parter, kommuner og en række departementer. Arbejdet hermed er nærmere beskrevet i afsnit 3.4.1.

3.3 Modernisering af den offentlige sektor

Den offentlige sektors størrelse og indretning er af almen interesse, da sektoren dels grundlæggende forvalter borgernes penge i form af indbetalte skatter og afgifter, dels løser en række opgaver, som må antages at løses bedst i fællesskab for at sikre en ensartet borgerbetjening og en rimelig social balance.

I de følgende afsnit beskrives en række aktuelle initiativer til at modernisere den offentlige sektor, så opgaveløsningen og organiseringen heraf står mål med den økonomiske formåen, er mere borgernær og løfter sine basale kerneopgaver på tilfredsstilende vis.

3.3.1 Mål og principper for Naalakkersuisuts økonomiske politik

Med vedtagelsen af en ny budget- og regnskabslov for den samlede offentlige sektor på EM 2016 sker en tilpasning i Naalakkersuisuts mål og principper for den økonomiske politik, som også tager højde for koalitionsomdannelsen i 2016. Dette gælder blandt andet i forhold til:

- Etablering af en fond i landskassen til håndteringen af ekstraordinære indtægter.
- Nye principper for optagelse af gæld til det offentlige.
- Indførelse af god, offentlig revisionsskik for den offentlige sektor.

- Konkrete mål for at sikre en holdbar økonomisk udvikling og for realvæksten i de offentlige udgifter i normalår, som blandt andet giver nogle rammer for mål om flerårig balance på DA-resultatet i finansloven og i de kommunale budgetter.

I medfør af loven vil der skulle udarbejdes en række følgebekendtgørelser til loven for at give klare retningslinjer for lovens administration. For flere af disse vil forberedelsen deraf skulle ske i dialog med kommunerne. Dette gælder eksempelvis udarbejdelse af en bekendtgørelse om rammerne for sektorplaner, jf. også afsnit 3.3.2.

Forberedelse af ændringsforslag til råstof-fondsloven

Formålet med råstoffonden er at beskytte samfundets indtægter genereret af ikke-fornybare ressourcer, så disse indtægter også kommer fremtidige generationer til gode.

Naalakkersuisut forbereder et forslag til ændring af loven om Grønlands Råstoffond til EM 2017. Dette sker med afsæt i vedtagelsen af et beslutningsforslag på EM 2015/120. Her blev Naalakkersuisut pålagt at fremsætte et ændringsforslag, der sætter klare rammer for at benytte afkastet af den i fonden opsparede formue.

Det kommende ændringsforslag til loven forventes derfor at indeholde forslag om at gøre loven mere transparent og indeholde en præcisering af, hvornår der kan ske udbetalinger fra fonden og bestemmelser om hvilke forudsætninger, der skal være opfyldt for at nedsætte en egentlig fondsbestyrelse.

Bedre økonomistyring i den offentlige sektor og samarbejdet med EU på området

Den offentlige sektor oplever stigende krav i forhold til en effektiv løsning af sektorens kerneopgaver. En effektiv udnyttelse af de offentlige ressourcer vil

bidrage til skabelsen af et råderum for politiske prioriteringer; en effektivisering er afhængig af generelle og specifikke kompetenceløft blandt ansatte i den offentlige sektor.

De kommende år bliver det særlig aktuelt indenfor økonomistyring og regnskab. Dette skyldes, at der skal et kompetenceløft til at nyttiggøre det kommende økonomi- og regnskabssystem. Systemet kaldes et ERP system og implementeres i hele den offentlige sektor i 2018 og 2019.

EU kommissionen har bedt Grønlands Selvstyre udarbejde en opdatering af EU-handlingsplanen *PFM Action Plan 2015-2016* med nye mål for 2017. Den færdige opdatering af handlingsplanen vil foreligger i løbet af april 2017. Denne opdatering er en forudsætning for, at finansieringsaftalen med EU for 2017 kan blive underskrevet og budgetstøtte blive udbetalt til Selvstyret. Det er hensigten, at finansieringsaftalen vil blive underskrevet i sommeren 2017.

De nye mål for 2017 er under udarbejdelse indenfor følgende områder: Kommuneøkonomi, skat, indkøb, intern kontrol og budgetopfølgning.

Opstilling af nye mål indenfor disse områder vil blive fulgt af udarbejdelsen af en ny handlingsplan for 2018-2020 med nye mål, og dette arbejde vil blive afsluttet i slutningen af 2017.

Udgiftsanalyser

Med det stigende udgiftspres på de offentlige finanser skærpes kravene til en effektiv anvendelse og muligheden for en gennemsigtig, tværgående prioritering af midlerne på henholdsvis finansloven og på de kommunale budgetter. Demografiske forskydninger forventes at gøre det nødvendigt at øge de økonomiske rammer inden for nogle sektorer.

Som led i finanslovsaftalen for 2017 er der etableret en funktion med ansvar for udgifts- og

effektiviseringsanalyser under Departementet for Finanser og Skatter. Initiativet er en del af Naalakkersuisuts Holdbarheds- og Vækstplan, og forventningen er, at analyser vil blive udført på alle fagdepartementers områder i løbet af de næste fire år.

Hovedformålet med analyserne er at forbedre effektivitet og service i den offentlige sektor. Analyserne skal kunne frigøre midler til kerneopgaverne og skabe rum for løbende forbedring og innovation i de undersøgte enheder. Desuden skal de skabe overblik over den økonomiske styring.

Analyserne går hånd i hånd med et større fokus på god offentlig økonomistyring i Selvstyret og kommunerne. God økonomistyring tager højde for, at opgaver kan løses på mange forskellige måder, og at de tilhørende faglige og ressourcemæssige beslutninger har forskellige økonomiske konsekvenser. Endvidere at der er forskellige værktøjer til at håndtere økonomiske valgsituationer.

Analyserne vil således kunne udgøre et kreativt indslag udefra. De vil kunne pege på forbedringer og nyskabelser, som den pågældende enheds personale måske selv vil have sværere at få øje på. Det kræver et særligt mindset at identificere nye kosteffektive metoder indenfor egne arbejdsområder, og det ideale mål med analyserne kunne siges at være at bidrage til etableringen af en kosteffektiv tankegang hos Selvstyrets personale — udover de fremlagte forslag til konkrete forbedrende tiltag.

De vigtigste spørgsmål i udgiftsanalyserne vil dreje sig om forholdet mellem indsats og resultat og om at *gøre de rigtige ting rigtigt*. Relevante spørgsmål vil således være: Hvad er omkostningen?, Hvad driver udgifterne?, Hvad kan vi påvirke og hvordan?, Hvor lang tid går, før virkningen kan ses — og hvor stor er effekten?

I denne proces forventes den enkelte enhed derfor principielt at kunne redegøre for:

- Kerneydelserne, hvad de koster inklusiv fællesomkostninger og definere målbare mål.
- Kerneydelsernes relation til kapacitetsbehov og videre til økonomisk forbrug.
- Effekter af kerneydelserne; dvs. hvad skal komme ud af deres indsats.
- Det datagrundlag, der gør det muligt at dokumentere og følge op på ovenstående.
- Hvordan kerneopgaverne er hovedfokus for strategi, aktiviteter, budget og opfølgning.

3.3.2 Sektorplaner og landsplanlægning

Med den nye budget- og regnskabsloven for kommunerne og Selvstyret forventes Naalakersuisut at fastsætte nærmere regler for sektorplanlægningen. En kommende bekendtgørelse vil skulle fastsætte procedurer for samarbejdet mellem Selvstyret og kommuner, både for de sektorer, der stadig er finansieret af Selvstyret og for de områder, som overgår til kommunerne. Udgangspunktet er strukturreformens princip, om at det er kommunerne der har visiden om hvor behovene er lokalt, dvs. hvor mange skoler, affaldsanlæg m.v. der er behov for, og hvor.

Det hedder blandt andet i bemærkningerne til Budgetlovens § 13:

"... En sektorplan beskriver det til enhver tid gældende strategi inden for den pågældende sektor. En sektorplan viser således mulige politiske tilvalg og fra-valg inden for en sektor, og den beskriver også nye projekter, som allerede er politisk besluttet. Sektorplanerne er rullende i den forstand, at de dækker en længerevarende periode og opdateres årligt."

I tabel 16 er der udarbejdet en oversigt for status på arbejdet med de nationale sektorplaner.

Det følger endvidere af Inatsisartutlov om Planlægning og arealanvendelse, at Naalakkersuisut:

- skal sikre, at landsplanlægningen samordner kommuneplanlægningen,
- iværksætter en oplysningsvirksomhed med det formål at fremkalde en offentlig debat om landsplanlægningens målsætning og nærmere indhold, og
- er forpligtet til at stille et landsdækkende digitalt, geografisk informationssystem med en planportal til rådighed for borgere og planlæggere (NunaGIS).

Som det fremgår af tabel 16 er der god fremdrift på en række vigtige, tværgående sektorplaner:

- Lufthavnssektorplan og havnesektorplan er tæt på godkendelse.
- På boligområdet udarbejdes tilstandsrapporter for Selvstyrets boliger. Disse ligger til grund for Sektorplanerne, der udarbejdes byvis. Nogle af sektorplanerne er på nuværende tidspunkt godkendt af Naalakkersuisut. Samtlige sektorplaner for Selvstyrets flerfamilieboliger forventes færdige i 2017 forud for forhandlinger med kommunerne om overdragelse af boligområdet.
- Med Tele Greenlands nye strategi er rammerne lagt for en sektorplan på teleinfrastrukturen.
- På uddannelses- og velfærdsområdet kollegier skilt ud som en særskilt sektorplan.
- Der forventes at ligge en sektorplan for sundhed i begyndelsen af 2017.

På energiområdet er arbejdet med udarbejdelse af energisektorplanen iværksat. Sektorplanen forventes færdig i foråret 2017. Sektorplanen vil have stort fokus på den af Naalakkersuisut i koalitionsaftalen prioriterede udbygning

af vandkraften. Ligeledes vil energisektorplanen indeholde en analyse af en kommende solidarisk og rimelig prisstruktur på el, vand og varme, ligesom konsekvenserne af en udvidet adgang til anvendelse af den særligt lave takst til fiskeindustrien vil blive undersøgt.

Med disse planer vil infrastruktur og boliger, dvs. langt størstedelen af Grønlands Selvstyres anlægsbevillinger være dækket. Sektorplanerne og de bagvedliggende tilstandsrapporter og status er et vigtigt grundlag, enten for overdragelse til kommunerne eller for dialog med kommunerne, om de områder, der er overdraget.

Det er forventningen, at 2/3 af Grønlands Selvstyres anlægsinvesteringer vil blive dækket af godkendte sektorplaner i 2017.

For at sikre den ønskede transparens i planlægningen er der igangsat flere initiativer:

- Der er afsat midler på finansloven for 2017 til modernisering af NunaGIS, som vil udgøre en moderne digitalplatform for at tilgå sektorplanerne.
- Departementet for Finanser og Skatter opdaterer skabelon for sektorplanerne, så der sikres en vis ensartethed på tværs, så de redegør for status (tilstand og politiske prioriteringer), handling, handling (strategier for området, anlægsprojekter og bæredygtighedsvurdering) og opfølgning (plan for evaluering og løbende opfølgning).

Landsplanredegørelse 2017

Naalakkersuisut forbereder en Landsplanredegørelse (LPR 17) til forventet omdeling på EM 2017, der primært har følgende temae:

- En omfattende mobilitetsundersøgelse som annonceret på Inatsisartuts forårssamling 2016.

Tabel 16. Oversigt over status for den nationale sektorplanlægning marts 2017

Sektor	Anlæg	Sektorplan status ultimo 2016
Turisme	Turistcentre	
Råstof	Ingen	Første opdatering påbegyndt
Fiskeri	Ingen	Påbegyndes
Fangst	Ingen	Påbegyndes
Landbrug	Ingen	Påbegyndes
Luftfart	Lufthavne Helikopterflyvepladser	I offentlig høring forår 2017, efter intern høring i 2016
Havne	Havne Havneanlæg	Har været i off. høring 2015, intern 2016. Forventes godkendt af Naalakkersuisut primo 2017
Tele	Teleanlæg Søkabel	Påbegyndes, i samarbejde med Tele Greenland i 2017
Bolig	Boliger	Tilstandsrapporter for de selvstyreejede boliger færdiggøres i 2017 forud for overdragelse til kommunerne
Affald	Dumpe Forbrændingsanlæg Modtagefaciliteter Natrenovationsanlæg	Opdateres i forhold til de mål, der skal opstilles i kommunale sektorplaner
Energi	Vandkraftværker Varmeforsyningasanlæg	Forslag forventes i høring i første halvdel af 2017
Drikkevand	Vandforsyningasanlag Vandbehandlingsanlæg Indvindingsanlæg	Vandforsyning indgår i energisektorplanen og forventes i høring i første halvdel af 2017
Førskole og folkeskole	Daginstitutioner Folkeskoler Skolehjem	Kommunal drift, men selvstyrefinansieret anlæg. Uddannelsesplan II, men mangler færdigforhandling af aftale med kommunerne om kummunal overtagelse
	Kollegier	Udskilt som særskilt sektorplan i 2017
Uddannelse	Erhvervsuddannelser Gymnasier & universitet	Uddannelsesplan II, men mangler stadig tilstandsrapporter og anlægssektorplan
Kultur, kunst og kirke	Kirker	Mangler
	Idrætsanlæg	Tilstandsvurdering på idrætshaller snart klar
	Kulturinstitutioner	Mangler
Sundhed	Hospital Sundhedscentre Patienthoteller	Sendes i høring primo 2017
Ældre	Plejehjem	Tilstandsrapport for ældreboliger, sept. 2017
Døgninstitutioner	Børn- og ungeinstitutioner	Deloitte undersøge udbud/ efterspørgsel, april 2016
Handicap	Handicapinstitutioner	Påbegyndes

Kilde: Departementet for Finanser og Skatter.

- Bostedprofiler, som er en ensartet beskrivelse af alle vore bosteder. Udviklingsarbejdet er sket i tæt samarbejde med mange aktører, herunder kommunerne.
- En nærmere gennemgang af status og fremdrift for de nationale sektorplaner og samspillet med de kommunale sektorplaner.
- En status på arbejdet med at opgradere og styrke udviklingen af NunaGIS som værktøj til at styrke transparens i sektorplanlægningen.

Som en del af de senere års arbejde indenfor planområdet er der med afsæt i planlovens krav om inddragelse af befolkningen i planlægningen gennemført en del arrangementer. Denne inddragelse fortsættes som en del af forarbejdet til LPR 17. Blandt andet er der i februar måned gennemført et tværoffentligt seminar med bred deltagelse fra kommunerne, Grønlands Selvstyre og eksterne interesser. Endvidere planlægges søges afholdt møder med de nye kommunalbestyrelser i alle kommuner som led i forberedelsen af LPR 2017.

Opfølgning på beslutning om kommunedeling

Inatsisartut besluttede på efterårssamlingen 2016 ”Forslag til Inatsisartutlov om ændring af struktur-reform af den kommunale sektor”.

Der afholdes valg til to overgangsudvalg i Qaasuitsup Kommunia den 4. april 2017. Afholdelsen af dette valg sker i henhold til den gældende kommunale valglov. Derimod holdes der ikke valg til kommunalbestyrelsen i Qaasuitsup Kommunia, men den nuværende kommunalbestyrelsес funktionsperiode forlænges til den 31. december 2017.

I overgangsperioden fra 1. maj 2017 til 31. december 2017 vil der være to overgangsudvalg og en kommunalbestyrelse i Qaasuitsup Kommunia.

Den 1. januar 2018 oprettes de to nye kommuner og de to overgangsudvalg tiltræder som kommunalbestyrelser.

På finansloven for 2017 er der afsat midler til at forberede etableringen af de to nye kommuner, ligesom Naalakkersuisut blandt andet gennem udarbejdelsen af en bekendtgørelse bidrager til at skabe egnede rammer for omdannelsen af Qaasuitsup Kommunia til to selvstændige kommuner.

3.3.3 Gode offentlige indkøb

Indkøb af varer og tjenesteydelser i Grønlands Selvstyre er i dag reguleret af Cirkulære af 24. september 2010 om indkøb af varer og tjenesteydelser i Selvstyrets centraladministration og underliggende institutioner.

Til FM 2015 blev der fremlagt et beslutningsforslag, FM 2015/118, om at pålægge Naalakkersuisut at fremlægge et forslag til en udbudslov. Det af Inatsisartut vedtagne forslag havde følgende titel:

”Forslag til Inatsisartutbeslutning om at Naalakkersuisut pålægges at fremlægge et forslag til en tilbudslov, der skal udstikke de juridiske, tekniske og kommercielle rammer for Selvstyrets indkøb og anskaffelser. Lovforslaget skal sikre, at leverandører behandles lige, at der er klare rammer for valg af leverandører ved udbud og at der oprettes en klageinstans omkring udbud. I lovforslaget bør ligeledes inddarbejdes retningslinjer for hvorledes samfundsøkonomiske hensyn i bredere forstand skal indgå i tildelingskriterierne for valg af leverandører.”

Lovforslaget til en udbudslov forventes fremlagt på EM 2017. Udbudsloven skal i udgangspunktet dække hele den offentlige sektor, som forudsat i finanslovsaftalet for 2017. Udbudsloven forventes at blive

gældende for både Grønlands Selvstyre og Kommunerne. Der vil derfor ske en inddragelse af kommunerne i det lovforberedende arbejde.

3.3.4 Digitalisering

Overordnet set skrider arbejdet med implementeringen af den gældende Digitaliseringsstrategi planmæssigt frem. En overvejende del af initiativerne er enten allerede implementeret eller ventes at blive det indenfor Digitaliseringsstrategiens tidsramme. Enkelte projekter vil være igangsat, men først blive afsluttet efter tidsrammens udløb. Tidsforskydningerne er forårsaget af forskellige grunde, de primære årsager har dog været manglende lovgivning og vanskeligheder med rekruttering af kvalificeret personale.

Tema 1 — Mere og billigere internet

Initiativerne under denne tema har primært været drevet af Tele Greenland. Særligt følgende initiativer kan fremhæves:

- **Mere internet.** Siden Digitaliseringsstrategien tilblev, er både hastighed og kapacitet øget markant i langt størstedelen af landet.
Projekteringen og etableringen af søkablet mod nord er i fuld gang. Det såkladte Nordvest-program ventes således realiseret ved udgangen af 2017. Dette vil give en markant forbedring af internethastighederne i byer og bygder fra Nanortalik til Upernivik. Den kapacitet, der derved frigives på satellitforbindelserne, vil desuden komme de resterende satellitbyer til gavn, så hele landet samlet set vil opleve en forbedring af hastighederne.
- **Bedre udnyttelse af kapaciteten.** Der er kommet flere aktører på banen og TeleGreenland er således ikke længere den eneste leverandør af internetydelser i landet. Dette giver øget

konkurrence og i sidste ende muligvis bedre priser for borgernes. Det forventes, at udvidelsen af søkablet kun vil bidrage til denne situation.

Tema 2— Modernisering af grunddata

Grunddata spiller en meget vigtig rolle i en fortsat digitalisering og effektivisering af samfundet, så der kan skabes den vækst, velfærd og sociale udvikling som er en forudsætning for en moderne og selv-bærende nation.

Grunddata er nogle særligt udpegede datasæt, der er helt fundationale for myndighedernes sagsbehandling og bruges igen og igen som grundlag for nye sammenstillinger og kombinationer af datasæt. Det er eksempelvis oplysninger om personer, virksomheder, adresser, ejendomme og geografi, dvs. digitale kort.

Ved at sikre opbygningen af en digital infrastruktur for grunddata er der basis for at effektivisere en lang række arbejdsgange og undgå unødige processer. Et af principperne for grunddata er således at grunddata kun skal oprettes, opdateres og nedlægges ét sted. På den måde undgås dobbelt- og skygge-registre, hvor der hurtigt kan opstå tvivl om hvilke datasæt, der er de korrekte og opdaterede.

En vigtig pointe med grunddata er, at data er frie — dvs. private brugere, virksomheder, kommuner og Grønlands Selvstyre kan frit og nemt få adgang til de ønskede data.

Første del af fase 1 af Grunddataprogrammet forventes afsluttet 1. januar 2018. Her vil der overordnet blive færdiggjort følgende:

- **Første version af grønlandske adresseregister (adresseopslagsregister)** indeholdende entydige data på alle grønlandske adresser samt vejledninger omkring fremtidig opdatering af registreret.

- Første version af et grønlandsk BBR-register indeholdende grundlæggende oplysninger om alle boliger i Grønland samt vejledninger omkring fremtidig opdatering af registeret.
- Datafordeler med integration til CPR-register, adresseregister samt en række geodataregistre.
- Flytning af virksomhedsdata fra Grønlands Erhvervsregister (GER) til Det Centrale Virksomhedsregister (CVR) og dermed nedlæggelse af GER.
- Integration mellem Datafordeleren og det fællesoffentlige ERP-projekt. ERP vil i første omgang modtage CPR- og addressedata.
- Integration mellem Sullissivik.gl og adresseopslagsregister.

Tema 3 — Enkel, effektiv og sammenhængende offentlig sektor

En vellykket implementering af initiativerne i dette tema vil medføre store besparelser i den offentlige sektor, til gavn for borgere og virksomheder.

Strategi for selvbetjening

Der er udarbejdet en strategi for hvordan selvbetjening skal ske i det offentlige. Denne baserer sig på den borgерportalen Sullissivik.gl, som igennem dens levetid har opnået store fremdrift. Strategien er med til at underbygge en mere bæredygtig og ensartet tilgang blandt de offentlige myndigheder, som i fremtiden ønsker at tilbyde selvbetjening til borgerne.

Bedre indkøb på IT-området

Flere og flere enheder udnytter de fordele, der kan opnås med en fælles dedikeret sparringspartner omkring digitalisering, i praksis Digitaliseringsstyrelsen. Særligt udgifterne til indkøb af IT-udstyr er igennem de senere år blevet reduceret markant. Dette betyder, at der nu kan ske en reduktion af den tekniske

gæld (forældet IT-udstyr), som har været bygget op i centraladministrationen.

Der er dog stadig noget vej endnu. Enkelte enheder har fortsat egne servere og teknisk materiel, som med fordel kan centraliseres, så der kan undgås dobbeltadministration. Derfor skal det tværgående samarbejde på området søges fremmet for at kunne frigive ressourcer til andre formål.

Elektronisk sags- og dokumenthåndtering

Grønlands Selvstyre er overgået til et moderne og tidssvarende ESDH-system og den særlige konstruktion, sikrer, at alle korrespondancer lagres i et ESDH-system. Samtidig er flere kommuner nu i gang med at forberede konkrete implementeringsaktiviteter vedrørende ESDH.

Færre papirblanketter og brevpost

I 2016 blev NemPost en realitet. Der er tale om en digital postløsning, som ikke alene understøtter de digitale platforme, som den overvejende del af befolkningen færdes på, men samtidig en løsning som fuldt ud understøtter al lovgivning. Produktet er forankret lokalt og udviklet dobbeltsproget, hvilket har været et vigtigt succeskriterie. I 2017 forventes det at Inatsisartut vedtager en lov om Digital Post, som gør det muligt at fremsende afgørelsesskrivelser til borgere med fuld lovhjemmel.

Video i sagsbehandlingen og øgning af den demokratiske dialog

Der er forsøg i gang i enkelte kommuner, hvor video anvendes i sagsbehandlingen. Det ventes, at der vil ske en markant fremgang i dette i takt med at kommunerne begynder at anvende ESDH-systemer i dagligdagen. Samtidig er der sket en stor stigning i antallet af seminarer og konferencer, som kan følges digitalt igennem såkaldte streamingseancer. Her har borgere og fagfolk mulighed for at deltage på

distansen, fra en hvilken som helst internetop-kobling. Der har således været afholdt et tocifret antal streamingseancer alene i 2016 og tallet ventes at blive øget i 2017.

Digitale oversættelser

Finanslovsaftalet for 2017 betyder, at der for en flerårig periode afsættes midler til et projekt, der skal muliggøre digitale oversættelser. Det igang-værende arbejder hermed skal herunder systematiseres og opprioriteres. Et succesfuldt projekt og efterfølgende implementering heraf skal give ge-vinster både i form af rationalisering og kvalitets-forbedring i oversættelsesarbejdet. Derfor kræver projektet, at der etableres et godt og løbende samarbejde mellem forskellige aktører, herunder Oqaasi-lerifik, Grønlands Selvstyre og kommunernes tolke.

Tema 4 — Digital uddannelse og kompetence

Generelt har det været udfordrende at få iværksat en række af initiativerne i dette tema, årsagen er at digital uddannelse ofte er kompleks og kræver, at mange aktører prioriterer de samme opgaver højt. Temaet forventes for alvor at flytte sig i 2017.

For at skabe en IT-understøttet didaktisk stærk til-gang til disse initiativer, har Uddannelsesstyrelsen og Digitaliseringsstyrelsen indledt et tæt samarbejde om at formulere og gennemføre en visionær og realistisk strategi. Målet hermed er at kunne gen-nemføre succesfulde implementeringer af IT i un-dervisningen. Samtidig skal gruppen indgå i et tæt samarbejde med kommunerne og lærerseminariet for netop at skabe en forankring af nye værktøjer og systemer allerede i uddannelsessystemet. Endelig forventes både skabt formelle og uformelle netvær-kgrupper, som med succes kan sikre vidensdeling og gøre pilotprojekter i én kommune til generel praksis i hele landet.

E-learning og IT-kompetence borgere

Ved udgangen af 2016 valgte den fællesoffentlige IT-styregruppe (FOIS) en ny e-læringsplatform samt at finansiere en grundig implementering af denne. E-læringsplatformen forventes tilbuddt til virksom-heder samt borgere via Sullissivik.gl i løbet af 2017. Platformens kursusudbud vil løbende blive udvidet af både virksomheder samt offentlige myndigheder og kurser som kan have relevans for flere parter, vil kunne deles på tværs af den nye platform.

Undervisningsportalen

En ny undervisningsportal så dagens lys i starten af 2016. Denne nye portal (iserasuaat.gl) samler både elev- og underviserrelevant materiale på én portal. Iserasuaat er således indgangen til viden om folke-skolen, erhvervsuddannelser, gymnasielle uddan-nelser og Majoriaq. I 2017 vil flere af de eksisterende undervisningsrettede portaler blive konsolideret, så den studerende vil opleve en mere ensartet og tilgængelig viden.

Tema 5 — Sundhed for alle

Initiativerne under dette tema gennemføres alle af Styrelsen for Sundhed og Forebyggelse. En over-vejende del af initiativerne er enten gennemført eller ved at blive implementeret.

Bedre overblik over sygdomsforløb

Elektronisk Patient Journal (EPJ) er implementeret på Dronning Ingrids Hospital, Dronning Ingrids Sund-hedscenter, Region Disko, Region Kujataa og Region Qeqqa, Det grønlandske Patienthjem samt på alle tandklinikkerne. Øvrige sundhedsregioner vil få EPJ implemeneteret inden september 2017.

Udbredelse af telemedicin

Dronning Ingrids Hospital har indført telemedicin indenfor flere områder. De foreløbige analyser indi-kerer at der er stor succes med implementeringen

ikke mindst i forhold til samarbejde med speciallæger i Danmark. Borgerne har taget godt imod den nye måde at konsultere lægen på. Telemedicin øger servicen, men har ikke reduceret omkostningerne i sundhedsvæsenet, da der fortsat er omkostninger til personale og en række rejser.

Bedre patientoplysninger

Styrelsen for Sundhed og Forebyggelse har indgået aftale om dataudveksling med samtlige regioner i Danmark, ligesom der er etableret sikre mail. For at imødegå indførslen af persondataforordningen i EU arbejder Styrelsen for Sundhed og Forebyggelse på at overholde persondataforordningens regler for at sikre samarbejdet med de danske regioner.

Digitaliseringsstyrelsen har dog iværksat arbejdet med at blive godkendt som sikkert 3. land. Dette har afventet, at den netop vedtagne persondatalov kom på plads, jf. nedenstående afsnit.

Sundhedsportal

Styrelsen for Sundhed og Forebyggelse har med stor succes drevet sundhedsportalen peqqik.gl i flere år. Portalen udvikles løbende og tilpasses i takt med at særlig viden skal kommunikeres ud til borgerne.

Tema 6 — Innovation og investeringer

Overordnet set er de største initiativer under dette tema afsluttet. Der udestår fortsat enkelte initiativer, som enten bliver håndteret i forbindelse med implementeringen af andre initiativer fra Digitaliseringsstrategien eller igennem andre strategier.

Erhvervsportal

Denne portal er i luften og bliver løbende vedligeholdt. For at sikre en øget integration med bl.a. kommunale portaler, vil der dog også i fremtiden ske en videreudvikling af denne. Arbejdet med portalen håndteres af en nyetableret kommunikationenhed under Digitaliseringsstyrelsen.

En fælles jobportal

Suli.gl blev lanceret i starten af 2016 og bliver fortsat brugt af flere og flere virksomheder. I starten af 2017 er integrationen til de kommunale jobopslag også ved at blive tilvejebragt så jobportalen som minimum giver én fælles adgang til at søge alle jobs i den offentlige sektor.

E-faktura

Som et led i ERP-projektet, vil E-faktura blive introduceret for de mindre erhvervsdrivende. Portalen ventes at blive realiseret i løbet af 2017 og særligt fokusere på at give mindre erhvervsdrivende, som ikke anvender økonomisystemer, adgang til at kunne foretage enkel fakturering, uden først at skulle anskaffe it-systemer.

Implementering af Persondataloven

Inatsisartut har vedtaget at indføre Persondataloven (PDL) gennem en kongelig anordning med ikraftsættelse 1. december 2016 som erstatning for de forældede Registerlove.

Baggrunden for vedtagelsen har blandt andet været et ønske om at opdatere anvendelse af personoplysninger, da samarbejdsparter fra andre samhandelslande allerede har tilpasset deres persondatalove, der imødekommer den øgede digitalisering.

Persondataloven er en kompliceret lov, der omfatter alle sektorer i både det offentlige og private. Det er derfor en forudsætning for, at loven kan implementeres i praksis, at implementeringsstrategien omfatter alle niveauer fra departements- og direktionskreds til sagsbehandlerniveau over hele landet.

Digitaliseringsstyrelsen har derfor påbegyndt en række implementeringstiltag, herunder:

- Offentlige møder.

- Korte målrettede kurser og rådgivning til direktion- og chefniveau. Udover kurser i loven vil rådgivningen også bestå i arbejdsgangstilrette-læggelse hos myndigheder, så det sikres, at persondataloven bliver overholdt og persondata bliver opbevaret på en sikker måde.
- For sagsbehandlere, der arbejder med person-følsomme oplysninger, påtænkes kompetence-løftkurser under overskriften ”God sagsbehandling og god dataskik” i hver kommune.
- Der bliver afholdt kurser 2-3 steder i de enkelte kommuner over 3 gange med 6 måneders inter-val.

En fuldt implementeret persondatalov betyder, at:

- Naalakkersuisuts intentioner om modernisering og digitalisering af den offentlige sektor kan realiseres.
- Grønland kan deltage den internationale udvikling på området.
- Der er skabt forudsætning for senere at kunne blive et sikkert 3. land, hvilket har stor betydning for samhandel og samarbejde med myndigheder i andre lande.
- Lovgrundlaget er etableret for at kunne udvikle sig til et fuldt moderne digitalt samfund.

Borgerne får samtidig øgede rettigheder til beskyttelse af personoplysninger, som den øgede anvendelse af digitalisering i samfundet nødvendiggør.

Kortlægning og geodata

Fra 2014-2017 er der på baggrund af en fondsbevilgning etableret et pilotprojekt med det formål at kortlægge fire områder af Grønland svarende til 1½ gang Danmarks størrelse. Udgifterne til pilotprojektet (15 mio.) finansieres af A.P. Møller og Hustru Chastine McKinney Møllers Fond til almene Formaal.

Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering (danske styrelse, tidligere Geodatastyrelsen) er ansvarlig for kortlægningen. Arbejdet udføres i tæt samarbejde med Grønlands Selvstyre og Asiaq. For at sikre at kortene lever op til de mange forskellige behov involveres mange samarbejdspartnere i projektet.

Pilotprojektet har kortlagt de fire afgrænsede områder med succes. Resultaterne herfra skal være med til at vurdere, om det er teknisk muligt at kortlægge hele den resterende del af det isfrie landet. Den nye metode ser ud til at være både bedre, hurtigere og billigere end de traditionelle metoder.

Den nye kortlægning i det åbne land har stor betydning for den geografiske infrastruktur, som Grønland i dag er ved at bygge op.

Som opfølgning på en kortlægning og analyse af brugen og potentialet i geodata i rapporten ”Geodata i Grønland”, der blev offentliggjort af Naalakkersuisut i 2015. Med afsæt heri forventer Naalakkersuisut i løbet af i år at kunne vedtage en ny National Strategi for Geodata 2017-2020, der sendes i høring i foråret 2017.

Den nye Nationale Strategi for Geodata 2017-2020 skal give et samlet billede og sætte nogle fælles mål for de kommende års udvikling på området, herunder pege på eventuelt behov for lovgivning og relevante indsatser på hele kortlægnings- og geodataområdet.

Samfundsnytten af bedre og mere tilgængelig geodata er konkret. Private og offentlige arbejdsprocesser vil erfaringsmæssigt kunne effektiviseres som følge af både tidsbesparelser og bedre vidensgrundlag. Der er i andre lande gennemført omfattende analyser af, hvor store økonomiske fordele og effekter, der er ved investeringer i — og øget brug — af geodata.

OECD anslår, at datadreven innovation og brugen af data i løbet af de næste par år kan medføre en produktivitetsstigning på 5-10 % på tværs af alle sektorer. Den britiske regering og NASA har tilsvarende beregnet, at investeringer i SDI typisk giver pengene fire gange igen.

3.3.5 Tidlig, forebyggende indsats som bærende princip

Det er både menneskeligt og økonomisk langt bedre og mere hensigtsmæssigt at have en forebyggende og tidlig indsats på en række velfærdsområder end at skulle løse problemer, som både kan have vokset sig store og komplikerede og er blevet personale- og omkostningstunge.

Ved at have et tværgående og helhedsorienteret perspektiv i den offentlige sektor, der tager udgangspunkt i den enkelte borgers opnåede større sandsynlighed for succes i forhold til at løse strukturelle problemer inden for en given sektor, herunder på uddannelses-, arbejdsmarkeds-, social- og sundhedsområdet.

Dette kan betyde, at fokus og prioriteringer skal ændres eller justeres på nogle områder. Nedenstående beskrives aktuelle initiativer og planer på henholdsvis sundheds- og socialområdet.

Forebyggelse og misbrugsbehandling på sundhedsområdet

Sygdøm belaster den enkelte og koster samfundet dyrt i form af udgifter til undersøgelser og behandlinger. Sygdøm reducerer endvidere bidraget til samfundsproduktionen. Det er på alle måder vigtigt, at borgerne forbliver sunde og lever længe.

Sundhedsvæsnets overordnede målsætninger er, at:

- Middellevetiden øges med 6 måneder pr. år for mænd og kvinder i perioden 2015 til 2040.

- Spædbørns- og børnedødeligheden reduceres til sammen niveau som OECD-gennemsnittet i perioden 2015 til 2040.
- Folkesundheden forbedres til samme niveau som OECD-gennemsnittet i perioden 2015 til 2040.
- Andelen, som overlever kritisk sygdom, forbedres med 10 pct. point i perioden 2015 til 2040.

For at nå disse mål skal mange forhold være på plads. Herunder skal samarbejdsformen mellem sundhedsvæsnet og kommunernes ældre- og handicappleje evalueres og optimeres og anlægsplanlægningen skal understøtte dette.

Det er en kompliceret og langsigtet proces at indfri målene. Sundhedsområdet arbejder gradvist i den retning og har i de kommende år stor fokus på forebyggelse og misbrugsbehandling med en række indsatsområder og konkrete initiativer.

Nyt børneafsnit på DIH

I dag indlægges syge børn sammen med voksne patienter på medicinsk afdeling på DIH. I løbet af 2017 etableres et børneafsnit, idet det er uhensigtsmæssigt at indlægge børn sammen med alvorligt syge voksne. Med det nye børneafsnit skabes en "oase" med mere livsbekræftende rammer, hvor børnenes og deres forældres behov bedre kan tilgodeses.

Styrke sundhedsforebyggelsen specifikt med sigte på børn og unge

Med et budget på 6,4 mio. kr. fordelt på indsatser beskrevet i folkesundhedsprogrammet Inuunerita II, der er gældende i perioden 2013-2019, styrer Departementet for Sundhed den landsdækkende forebyggelse. Indsatserne er primært oplysningskampanjer, konkurrencer og tilskud til forebyggelses tiltag i kommunerne og foreninger.

Øget forebyggelse

Fremitidsscenerierne for sundhedsområdet viser, at øget forebyggelse vil være den bedste vej til at reducere udgifterne i sundhedsvæsenet. Øget fokus på mere forebyggelse, særligt blandt børn og unge, vil resultere i et sundere liv for mange borgere. Forebyggelses- og informationskampagner gavner i en vis strækning. Men der er særlig brug for øgede indsatser for børn og unge fra trange vilkår, som er sværere at nå.

Foruden de nævnte forebyggende tiltag er det endvidere hensigten at implementere best practice også i samarbejdet med kommunerne.

Desuden planlægges oprettet en landsdækkende uddannelse for forebyggelseskonsulenter og andre, der sidder med den direkte kontakt med børn og unge. Dermed kan forebyggelseskonsulenterne blive klædt på til at varetage de forskellige indsatser, der er lagt op til i Inuuneritta II og fremtidige folkesundhedsprogrammer. Dette kan suppleres med et rejsehold, som har til formål at følge op på departementets initiativer og sikre en faglig styrkelse af personale med direkte kontakt med børn og unge i dagligdagen.

Nedbringe selvmordsraten

Sundhedsvæsenet vil styrke indsatsen mod selvmord, idet der i 2017 oprettes en stilling som telepsykolog med fokus på samtaler med selvmordstruede personer. Borgere, der har forsøgt selvmord, tilbydes et samtaleforløb på 8-10 gange, da et sådan samtaleforløb har videnskabeligt dokumenteret effekt i forhold til at forebygge fremtidige selvmordsforsøg. Tilbuddet er landsdækkende, idet patienter fra yderområder kan få hjælp via telepsykiatrien.

Derudover fortsætter den forebyggende indsats under Inuuneritta II.

Reducere antal misbrugere gennem styrket misbrugsbehandling

Implementeringen af "National plan for fremtidens misbrugsbehandling" blev påbegyndt i 2016 med oprettelse af Allorfik, Videnscenter for Misbrug og Tidlig indsats, og herefter oprettelse af et lokalt misbrugscenter i Qaqortoq. I løbet af 2017 og 2018 oprettes lokale misbrugscentre i Nuuk, Sisimiut og Ilulissat.

Behandlingsindsatsen gives så tæt på borgerens hjem som muligt. Der vil afhængigt af borgerens behov på sigt kunne tilbydes: Råd og vejledning, selvhjælpsmateriale, psykosocial behandling, afrusning, abstinensbehandling, farmakologisk behandling, terapeutisk behandling ud fra en kognitiv metode, familiebehandling og etablering af selvhjælpsgrupper ved alle Allorfiks centre.

De lokale behandlinger er dels ambulant ved Allorfik-centrene i kommunernes største by og dels lokalbehandling i samarbejde med eksterne udbyder som dagtilbud i 6-8 uger. Herudover tilbydes intensive behandlinger af kortere varighed i kommunens andre bosteder med et før-forløb og efter-forløb via telemedicin.

Reducere antal omsorgssvigtede børn gennem en Tidlig Indsats

Tidlig Indsats primære formål er at forbygge omsorgsvigt blandt børn i hele landet gennem uddannelse af fagpersonale tværfagligt, d.v.s både i Sundhedsvæsenet og i kommunerne, der deltager i Tidlig Indsats-grupperne.

Småbørnskonsulentuddannelsen og supervisionsuddannelsen er uddannelser specielt beregnet på at opkvalificere personalet i Tidlig indsats. Småbørnskonsulentuddannelsen giver kompetence til at kunne vurdere familiernes trivsel og forældrekompetencer, og supervisionsuddannelsen til at styrke den

fagpersonlige udvikling og bedre det tværfaglige- og tværsektorielle samarbejde.

Kursus i "Samtaler med Børn" videreføres. Kurset er et praksisorienteret kursus om samtaler med børn for socialrådgivere, pædagoger, lærer, sygeplejersker, politi og andre faggrupper, der arbejder med børn. Børnesamtaler skal blandt andet hjælpe barnet til at opnå fodfæste i en ellers kaotisk tilværelse. Det er effektfyldt at afvikle kurset i kombination med et lokalt misbrugsbehandlingstilbud. Det vil der være fokus på i fremtiden.

Misbrugsbehandling som led i den i Tidlige Indsats

Tidlig Indsats visiterer sine klienter til misbrugsbehandling i Nuuk og ved lokalbehandlinger på kysten. Gravide misbrugere er en prioritering, når det kommer til misbrugsbehandling. Der bliver derfor givet et behandlingstilbud indenfor 3 uger for at undgå senfølger for barnet.

I 2016 har været afviklet et særlige misbrugsforløb for en række gravide og ammende i Aasiaat med hashmisbrug. Forløbet er en del af et større projekt for målgruppen i samarbejde med Blå kors og tidlig indsatspersonale i sundhedsvæsenet og i kommunen.

Børn- og ungeområdet

FNs Børnekonvention skal være pejlemærket for de kommende års indsats på børn og ungeområdet. Sigtet med indsatsen i de kommende år skal være, at Grønland efterlever FN's Børnekonvention. Det gælder både for så vidt angår lovgivning og reguleringer af området, som de konkrete indsatser fra såvel centrale hold som lokalt i kommunerne.

Den styrkede indsats med yderligere og skærpede tilsyn på børn og ungeområdet og MIOs undersøgelser viser, at Grønland ikke efterlever konventionens mål fuldt ud.

De gennemførte tilsyn i 2014-2016 har vist, at antallet af utsatte børn og unge, der ikke bliver beskyttet mod svigt og overgreb, er langt større end hidtil antaget.

Det må forventes, at de kommende tilsyn blot bekræfter mistanken om et stort behov for en styrket og mere forebyggende social indsats på børn og ungeområdet. Tilsynene har vist, at behovet for døgnanbringelser er langt større end det nuværende niveau. Det må forudsies, at antallet af anbringelser vil stige, hvis ikke der gennemføres et gennemgribende paradigmeskift i den socialpolitiske strategi på børn- og ungeområdet.

I alt for mange tilfælde må kommunerne gøre til anbringelser uden for eget hjem. Behovet for anbringelser må også skal bringes ned i de kommende år.

Derfor skal der handles på en lang række områder:

- Den kommunale sagsbehandling og myndighedsarbejdet generelt skal forbedres.
- Der er etableret en Socialstyrelse blandt andet med henblik på at styrke kommunernes indsats på børn- og ungeområdet.
- Socialpolitikken på børn og ungeområdet skal moderniseres, så der bliver mere fokus på den forebyggende familieorienterede indsats.

Der er behov for at de socialpolitiske indsats i langt højere grad fokuserer på den forebyggende indsats og for at samtænke indsatserne med uddannelses- og sundhedsområdet og således styrke koordinationsmønstrene mellem de respektive sektorplaner:

- Kvaliteten i tilbuddene til utsatte børn og unge skal styrkes.
- Døgninstitutionernes tilbud skal i højere grad være behandlingsorienterede og møntet på korte — og ikke livslange — ophold.

- Institutionerne skal have en klarere og mere specialiseret profil i forhold til deres kompetencer.
- Plejefamiliernes kompetencer skal styrkes. Der skal for plejefamiliene laves en fast køreplan for kompetencebygning. En uddannelsesplan som alle plejefamilier skal igennem.
- Duginstitutionerne skal spille en langt større rolle i det forebyggende arbejde.
  - * Flere børn kan sikres en tryggere opvækst ved at komme i vuggestue og børnehave.
  - * Der skal derfor skabes lettere adgang til vuggestue og børnehavetilbud i hele landet.
  - * Antallet af fripladser til socialt utsatte børn bør øges.
  - * Det forventes endvidere analyseret, om der er behov for en helt ny model for forældrebetalning for at sikre, at flere børn kan komme i dagtilbud.
- Duginstitutionernes personale og sundhedsplejersker skal uddannes til at sikre en tidlig opsporing af utsatte børns problematikker. Formålet skal være at sikre, at børn med særlige vanskeligheder kan støttes og hjælpes allerede i den helt tidlige fase, og derved forebygge varige skader og livslange handicaps.
- Den tidlige opsporing skal understøttes af en styrkelse af udredningskapaciteten, så alle børn får den rigtige støtte og behandling så hurtigt som muligt. Første skridt er taget med etableringen af et egentligt udredningshjem, men der vil være behov for at gå videre med yderligere kapacitet.
- Duginstitutionerne spiller også en væsentlig rolle i børnenes skoleforberedelse. En af de væsentligste opgaver for duginstitutionerne er at ”lære børn at lære”, at være normdannende og at gøre børnene skolemodne. Der findes bety-

delig evidens for, at disse elementer er afgørende for børnenes efterfølgende skoleforløb og deres liv i det hele taget.

- Også på skolehjemsområdet er der behov for en indsats. Alt for ofte er børnene på skolehjem overladt til sig selv uden voksenkontakt og opsyn i aften og nattetimerne. Her har kommunerne et stort ansvar for at sikre bedre og mere trygge rammer for børnene.

Den socialpolitiske indsats skal således sigte mere helhedsorienteret og samtidig have fokus på familien som omdrejningspunkt.

Barnets problemer kan ikke ses ude af sammenhæng med familiens øvrige trivsel. Oftest er barnets omsorgssvigt og mistrivsel udløst af sociale problemer i familien, såsom misbrugsproblemer, senfølger af tidlige seksuelle overgreb blandt forældrene, arbejdsløshed, hjemløshed, psykiske problemer og lignende. Derfor er det vigtigt at fokusere på den samlede families problemer.

Derfor må der handles på en lang række områder. At sikre børn og unge vilkår, der efterlever FNs Børnekonvention, bliver et langt, sejt og ressourcekrævende træk over en længere årrække.

Det er vigtigt at handle på flere fronter. Økonomisk ulighed giver også social ulighed i samfundet. Det betyder, at der er behov for at have særligt fokus på de økonomisk og socialt svageste stillede og at forbedre rammerne for netop denne gruppe, jf. også afsnit 2.1.

Handicapområdet

Grønland tiltrådte på efterårssamlingen 2012 FNs Handicapkonvention. Konventionen forpligter deltagerstaterne til at indrette de nationale retsregler og administrativ praksis i overensstemmelse med konventionen.

Formålet med handikapkonventionen er at fremme, beskytte og sikre muligheden for, at alle personer med handicap fuldt ud kan nyde alle menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, samt at fremme respekten for deres naturlige værdighed.

I opfølgning på tiltrædelsen af Handicapkonventionen har Inatsisartut besluttet at pålægge Naalakkersuisut at fremme de handicappedes rettigheder gennem en optagelse af konventionens bestemmelser i relevant lovgivning.

På en lang række områder lever den gældende lovgivning ikke op til konventionens bestemmelser ligesom den daglige forvaltning af handicapområdet på en lang række områder bør forbedres. Der er behov for at gennemføre et grundigt eftersyn af handicapområdet.

Evalueringer og tilsyn foretaget på handicapområdet viser, at der er væsentlige udfordringer på handicapområdet i forhold til bolig, uddannelse, adgang til arbejdsmarkedet, retssikkerhed, understøttelse af de pårørende m.m.

Der er derfor samlet set behov for at se på lovgrundlaget på handicapområdet. Det forventes i den forbindelse, at der kan forelægges et nyt forslag til handicapforordning i 2018, der dels skal modernisere lovgrundlaget, dels forbedre de handicappedes rettigheder, så de lever op til FN's Handicapkonvention.

Ny og forbedret lovgivning gør det imidlertid ikke alene.

Der vil også fremover være behov for at styrke kommunerne i deres sagsbehandling på handicapområdet. Det første skridt er taget med etableringen af Socialstyrelsen, der skal understøtte kommunerne på hele socialområdet. I Socialstyrelsens regi vil der også med det nye udviklingsråd med medlemmer fra kommunerne, Grønlands Selvstyre samt

fagpersoner med særlige kompetencer, blive sat fokus på udviklingen og kompetenceopbygningen på de selvstyredrevne døgninstitutioner og botilbud for personer med handicap.

Det er vigtigt at fokusere på personer med handicaps mulighed for at leve et liv så tæt på det normale som muligt og dermed på at forbedre deres livskvalitet. Bedre muligheder for at være en del af samfundet er en af grundstenene til en højere livskvalitet. De handicappede skal blandt andet gennem flere særligt tilrettelagte uddannelsesforløb og flere fleks-, skåne- og nyttejob sikres bedre adgang til arbejdsmarkedet.

Endelig er det væsentligt, at handicapområdet hele tiden monitoreres og evalueres, så det sikres, at lovgivningens intentioner følges.

Den nyetablerede tilsynsenhed vil få en særlig central rolle, men også den nye handicaptalsmand vil få en vigtig opgave i forhold til overvåge handicapområdet og sikre de handicappedes rettigheder.

Miljø- og affaldsområdet

Centraliserede forbrændingsanlæg

En centraliseret affaldsforbrænding er den bedste løsning på udfordringerne med at håndtere affaldsmængderne i byer og bygder ud fra en miljømæssig, sundhedsmæssig og samfundsøkonomisk betragtning.

Centraliseret forbrænding forudsætter imidlertid, at kommunerne har miljøgodkendte forbrændingsanlæg, og at der etableres velfungerende transportruter i samarbejde mellem kommunerne og RAL. Transportruterne skal drives stabilt af RAL og ikke være omkostningstunge for kommunerne.

Departementet for Selvstændighed, Natur, Miljø og Landbrug afsætter inden for egne rammer

15,5 mio. kr. til pilotprojekter til transport af affald. Nye transportruter kan generere grønne arbejdspladser i bygder og mindre byer, hvor personale skal indsamle, presse, emballere, opbevare og til sidst transportere affaldet til skibet. På modtagestederne i de store byer kan der blive behov for mere personale til at frakte affaldet fra havnen til forbrændingsanlægget.

Forbrændingsanlæggene genererer fjernvarme, som afsættes i offentlige fjernvarmenet. Det er vigtigt at afstemme centraliseringen af forbrændingsanlæg med energisektorplanen og Nukissiorfiits planer om optimering og udbygning af både fjernvarme og elvarme genereret på vandkraft.

Nedbringelse af affaldsmængderne

I 2017 forventes Naalakkersuisut at vedtage en ny affaldbekendtgørelse. I udkastet til den ny affaldbekendtgørelse er det såkaldte affaldshierarki indarbejdet. Affaldshierarkiet skitserer prioriteringen af affaldsbehandling: affaldet skal så vidt muligt forebygges, genbruges, genanvendes, forbrændes til energi, så det til sidst kun er minimale affaldsmængder, som skal deponeres.

Selvstyreejede virksomheder bør påtage sig et særligt ansvar for dels at renholde deres arealer og dels at finde metoder til at minimere deres affaldsmængder. I 2017 sætter Departementet for Selvstændighed, Natur, Miljø og Landbrug fokus på alle virksomheders renholdelse og muligheder for genanvendelse. Departementet vil således dels iværksætte en kampagne rettet mod virksomheder og dels undersøge mulighederne for at påvirke virksomhederne til at mindske affald gennem økonomiske incitamenter. Tilsvarende pågår aktuelt en evaluering af emballagebekendtgørelsen.

Finansiering af Affaldsanlægssektorplan

I 2015 vedtog Naalakkersuisut affaldsanlægssektorplanen, som konkretiserer behovene for investeringer i de kommunale affaldsbehandlingsanlæg. Finansieringen af planens udmøntelse er ikke på plads. Dette vil Naalakkersuisut søge at opnå en aftale med kommunerne om. I kommende forhandlinger vil der forventeligt blive rejst spørgsmål om, hvorvidt selvstyret skal bidrage yderligere til finansieringen af affaldsområdet, eventuelt via bloktildskuddet til kommunerne, eller via den nuværende finanslovskonto 77.05.08: tilskud til miljøanlæg.

Med 14,3 mio. kr. bevilget til tilskud kommunale miljøanlæg kan Departementet for Selvstændighed, Natur, Miljø og Landbrug i 2017 yde tilskud til kommunerne til etablering, udvikling og optimering af miljøteknologiske anlæg og kommunale pilotprojekter på miljøområdet. Kommunerne forudsættes at medfinansiere de kommunale miljøanlæg. Pilotprojekter er undtaget krav om medfinansiering.

Departementet prioriterer at tildele midler til følgende områder i overensstemmelse med affaldsanlægssektorplanen og affaldshandlingsplanen:

- Projektering af røggasrensning på forbrændingsanlæg.
- Modtagefaciliteter i bygder.
- Pilotprojekter vedr. forbrændings- og transportløsninger; projektering af kontrollerede depuner; kildesortering; natrenovationsanlæg; nye projektideer indenfor affaldsområdet.

Miljøafgifter

Departementet for Selvstændighed, Natur, Miljø og Landbrug vil i samarbejde med Departementet for Finanser og Skatter undersøge mulighederne for at indføre en skrotpræmie på udtjente køretøjer samt

se på andre muligheder for at indføre miljøafgifter, eksempelvis afgifter på plasticposer.

3.4 Øget selvforsørgelse via reform af velfærdsydeler, skattesystemet og boligområdet

Naalakkersuisut ønsker i henhold til koalitionsaftalen at skabe klare rammer for de nødvendige reformer inden for skat, boliger og sociale ydeler, og at et mål om øget lighed er det grundlæggende element for det kommende reformarbejde.

Status og fremdrift for disse reformtiltak beskrives i de følgende afsnit.

3.4.1 Reformer omkring ydelsesstruktur og løsning af samspilsproblemer

På tværs af fire departementer og med deltagelse fra Grønlands Statistik, arbejdsmarkedets parter og kommunerne ser en arbejdsgruppe på, hvordan incitaments- og samspilsproblemer kan minimeres, så det sikres, at det kan betale sig at arbejde, fremfor at være på offentlig forsørgelse.

Arbejdsgruppen har blaandt andet peget på, at en barriere for et aktivt og rummeligt arbejdsmarked kan være de offentlige ydelsesstrukturer.

Arbejdsgruppen har fundet, at de nuværende ydelsesstrukturer indenfor boligsikring, børnetilskud og dagsinstitutionstakster betyder, at visse indkomst-kategorier vil opleve en nedgang i deres disponibele indkomst ved en overgang fra offentlig hjælp til aktiv beskæftigelse.

Arbejdsgruppens forslag er at omlægge de ovenfor nævnte ydeler, så reduktionen i de nævnte ydeler ved stigende indkomst bliver glidende fremfor "trappeformet", og at de eksisterende grundforløb og beløbsgrænser i vid udstrækning bevares.

Dette gøres af hensyn til at begrænse det efterfølgende lovarbejde og for at begrænse de økonomiske konsekvenser af ændringerne for de offentlige finanser. Arbejdsgruppen foreslår, at der igangsættes den nødvendige koordinering og forarbejde til ny lovgivning, herunder nærmere udredning af de samfundsøkonomiske konsekvenser.

De af arbejdsgruppen foreslæde ændringer skal betragtes som tiltag, der kan realiseres hurtigt, men som vil give en mærkbar forbedring af de nuværende incitamentsstrukturer, specielt for det indkomstinterval, der i dag er udfordret.

Naalakkersuisut forventer at tage stilling til arbejdsgruppens indstillinger i første halvdel af 2017 og på baggrund heraf forberede udarbejdelse af relevante lovforslag.

Naalakkersuisut agter desuden at videreføre reformarbejdet, så der i forlængelse heraf sker en modernisering af arbejdsmarkedsydelse, offentlig hjælp, matchgruppering og ledighedsregistrering.

Forberedelse af et beskæftigelsesfradrag

Naalakkersuisut er i henhold til koalitionsaftalen ved at forberede forslag til kommende lovgivning, der har til formål at indføre et beskæftigelsesfradrag.

Som det blandt andet fremgår af Holdbarheds- og Vækstplanen skal et beskæftigelsesfradrag bidrage til at gøre det mere attraktivt at komme i arbejde eller at arbejde mere, og dermed imødgå nogle af samspilsproblemerne på arbejdsmarkedet. Endvidere vil et beskæftigelsesfradrag kunne bruges til at løfte indtjeningen for borgere med lav- eller mellemindkomster og dermed medvirke til at skabe større lighed, et centralt mål for koalitionen.

Som led i forberedelsen af et sådant beskæftigelsesfradrag arbejder Naalakkersuisut aktuelt med at

se på forskellige modeller for et sådant fradrag og for finansieringen deraf.

Satsreguleringslov

En kommende satsreguleringslov forventes at sikre, at ydelser fra det offentlige fremover reguleres ensartet. En sådan lov vil eksempelvis påvirke børnetilskuddet, som i dag ikke reguleres, og derfor udhules af den almindelige prisudvikling.

Desuden gælder der for en række afgifter, at de ikke løbende reguleres. Det omfatter eksempelvis cigaretter, spiritus og øl. Dermed gælder der, at de adfærdsregulerende effekter langsomt mister effekten med et stigende forbrug til følge. Satsreguleringsloven skal modvirke en udhuling af både ydelser og afgifter.

En kommende lov vil dermed være balanceret og forventes fremsat i løbet af 2017. Tiltaget er tidlige angivet som et kommende initiativ i Naalakkersuisuts Holdbarheds- og Vækstplan.

3.4.2 Boligpolitiske og økonomiske pejlemærker for boligreformer i finanslov 2017

Naalakkersuisut ønsker at gennemføre reformer på boligområdet, der dels skal bidrage til at målrette boligsubsidier til borgere med størst behov, dels skabe rammer, der kan sikre, at flere kan boligforsyne sig selv.

Finanslovsaftalet for 2017, som er aftalt mellem koalitionspartierne og Atassut i november 2016, indeholder følgende konkrete boligpolitiske pejlemærker som udgangspunkt for kommende reformer:

Det offentliges organisering på boligområdet:

- Organiseringen af boligområdet forenkles og herigenom effektiviseres, og en overdragelse

af Grønlands Selvstyres boliger til kommunerne forberedes og gennemføres.

Det offentliges rolle på boligområdet:

- At skabe rammerne for, at der bygges nye boliger, hvor der er efterspørgsel (boligmangel).
- At prioritere midler til vedligehold og renovering bredt set i hele landet.
- At målrette offentligt boligbyggeri til borgere med forholdsvis lave indkomster, herunder ældre, studerende og borgere med lave indkomster.
- At etablere finansierings- og støttemuligheder, der gør det muligt for den enkelte at blive ejer eller lejer under hensyntagen til det lokale ejendomsmarked.
- At igangsætte en revision af lejeforordningen, så både lejere og udlejere får rimelige og forudsigelige betingelser, som også kan sikre vedligehold.
- At udfase anvendelsen af personaleboliger udbudt af offentligt ejede boligselskaber under hensyntagen til eventuelt særlige behov. Dette kan eksempelvis være behov i dele af den offentlige sektor som sundhedsområdet eller behov for at målrette brugen til ansatte med de laveste indkomster.
- At boligsikringsordningen målrettes til familier med lave indkomster og indrettes, så den skaber hensigtsmæssige incitamentsstrukturer for den enkelte og for ejendomsselskaber, herunder skal det overvejes at inddrage opvarmning i beregningsgrundlaget.

Rammevilkår for at fremme øget privat engagement på boligområdet:

- At fastlægge rammerne for ekstern medfinansiering af offentlige investeringer ("OPP") i boliger og infrastruktur, som kan give

- samfundsøkonomiske gevinster indenfor rammerne af en bæredygtig offentlig gældssætning.

Effektmåling i forhold til boligreformer:

- At definere indikatorer, så man løbende kan følge op på, om målsætningerne bliver nået.

Konkrete lovgivningsinitiativer

En reform af boligområdet har været længe undervejs og efterlyst fra flere sider. Der er nu i FL 2017 vedtaget en tekstanmærkning (nr. 7 til hovedkonto 72.10.16 Drift af udlejningsboliger), der giver Naalakkersuisut mandat til at forhandle og indgå aftale med de enkelte kommuner om vederlagsfri overdragelse af Selvstyrets udlejningsboliger med henblik på overdragelse pr. 1.1.2018 eller efter nærmere aftale. Forhandlingerne forventes at ske med baggrund i Sektorplanerne for Selvstyrets flerfamilieboliger, som vil foreligge 1. kvartal 2017.

Sektorplanerne giver mulighed for oprydning i boligafdelingernes drift og effektivisering. Kommunerne får dermed gode betingelser for at overtage Grønlands Selvstyres boliger på betryggende vis.

Der skal forhandles om en ny indretning af boligområdet, herunder om overførsel af midler på boligområdet til kommunerne. Dermed imødekommes koalitionsaftalens punkter om effektivisering af det offentlige system. Betjeningen af borgerne kan forenkles og forbedres, da forretningsgangene bliver forenklet og bliver mere borgernært. I forbindelse med omorganisering af boligområdet skal der også ses nærmere på, hvilken rolle Illuut A/S skal have fremover.

Samling af lånesagsbehandling til kommunerne

Midler til medbyggerordningen er pr. 1.1.2017 overgået til kommunerne. Ansøgninger om nybyggeri efter boligfinansieringsordningen (20/20/60)

skal under den nuværende ordning sendes til både kommunen og Grønlands Selvstyre, der hver giver tilsagn og udbetaler lån. Ansøgninger om midler til renovering af boliger skal sendes til Selvstyret, der giver tilsagn og udbetaler lån. Ansøgninger om lån til andelsboliger sendes til kommunen, der efter godkendelse sender ansøgningen videre til Selvstyret. Både kommunen og Grønlands Selvstyre giver tilsagn og yder lån til andelsboliger.

Det kan således være vanskeligt som borgers, at orientere sig i mulighederne på boligområdet og hvor man skal henvende sig. I betragtning af at kommunerne i forvejen foretager lånesagsbehandling, er det oplagt at effektivere den offentlige administration, så der ikke sker dobbelt sagsbehandling — både i kommunerne og i Grønlands Selvstyre. Det er derfor oplagt at sagsbehandlingen i fremtiden kun skal ske ét sted.

Anbefalinger om generelle, nye principper for ydelse af lån

- Borgerne skal kun henvende sig ét sted for at søge lån og det så borgernært som muligt.
- Udlån til opførelse af andelsboliger og opførelse af boliger efter boligfinansierings-ordningen (20/20/60) udlægges til kommunerne.
- Midler på hovedkonto 89.72.11 Støttet privat boligbyggeri (35 mio. kr. årligt), overføres til kommunerne, når ny lovgivning er vedtaget.
- Kommunerne kan sikre imødekommenlse af ansøgninger fra de steder med størst boligbehov.

Principper i forhold til ny lov om boligfinansiering (20/20/60)

- Midler til udlån udlægges til kommunerne, så borgerne kun skal søge og optage lån ét sted.

- Beløbene bliver geografisk bestemt, under hen-syntagen til, hvor der kan opnås realkredit- og banklån. Dermed tilgodeses lav- og mellemind-komstgrupperne i de mindre byer.
- Udlån til boligbyggeri i Nuuk aftrappes over tid til et lavere niveau end i dag.
- Udlån til renovering af huse, ejet af pensionister og førtidspensionister tilgodeses.
- Der indføres et fast beløb, som skal betales ved ejerskifte. Det imødekommer spekulation og letter finansieringen for de kommende ejere — særligt hvis boligen handles flere gange.
- Låntagerne gives mulighed for indfrielse af deres lån før tid til et beløb, hvor lånet er korrig-eret til nutidsværdi.

Principper i forhold til ny lov om andelsboliger

- Midler til udlån udlægges til kommunerne, så borgerne kun skal søge og optage lån ét sted.
- Beløbene bliver geografisk bestemt, under hen-syntagen til, hvor der kan opnås realkredit- og banklån. Dermed tilgodeses lav- og mellemind-komstgrupperne i de mindre byer.
- Minimum for antallet af boliger i en andelsbo-ligforening nedsættes fra 4 til 3, så der skabes bedre muligheder for opførelse af andelsboliger i mindre byer.
- I stedet for rente- og afdragsfrie lån, der aldrig skal tilbagebetales, ydes lån til andelsboliger som rente- og afdragsfrie lån i 30 år. Dermed kan tilbagebetalingen til det offentlige påbegyndes efter lån til realkredit er afdraget.
- Låntagerne gives mulighed for indfrielse af de-res lån før tid, til et beløb, hvor lånet er korrig-eret til nutidsværdi.
- Reglerne om bopælspligt i en andelsbolig fast-holdes, dog gives andelshavere mulighed for

fremleje af boligen i maksimalt 1 år, svarende til lejeforordningens regler om fremleje.

Principper i forhold til ny lejelov

- For at forberede en ny lejelov analyseres husle-jens fremtidige sammensætning nærmere.
- Anvisning af personaleboliger skal revurderes.
- Gennemskuelig lovgivning.
- Lette administrationen.
- Lejerbeskyttelse.
- Mindre regulering.
- Lejekontrakten udgør aftalegrundlaget.
- Nærhedsprincip / borgernært.

Forinden fremlæggelse af ny lejelov skal der foreta-ges en analyse af huslejens fremtidige sammensæt-ning, herunder en analyse af de sociale virkninger af en reform og koalitionens mål om øget boligselv-forsyning for lav- og mellemindkomstgrupperne. Derfor vil udarbejdelse af forslag til nye regler om beregning af husleje ske i tæt samarbejde med De-partementet for Finanser og Skatter samt Departe-mentet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen.

Dermed kan det sikres, at boligsikringen æn-dres parallelt med ny lejelov, så lav- og mellem-indkomstgrupperne tilgodeses. Det er væsentligt, at kommunerne, A/S Boligselskabet INI, Iserit A/S og Illuut A/S høres og inddrages med henblik på at lette administration og forenkling af lovgivningen.

Arbejdet med forberedelsen af en ny lejelov sker med henblik på fremlæggelse på EM 2018.

Økonomiske konsekvenser

På baggrund af et tidligere varslet reformtiltag indenfor boligområdet er der i FL 2017 allerede blevet indarbejdet økonomiske konsekvenser

af reformerne, der kan henføres til revision af 20/20/60-ordningen og lejeforordningen. Disse er opgjort til 20 mio. kr. i besparelser i henholdscis 2018 og 2019 samt besparelse på 20 mio. kr. årligt fra 2020.

De nævnte besparelser vil kunne ske ved at give mulighed for indfrielse af lån før tid (20/20/60 - ordningen), med 20 mio. kr. i 2018, 15 mio. kr. i 2019 og 15 mio. kr. i 2020. Tillige er der indregnet en besparelse på de offentlige udgifter på 5 mio. kr. i 2019 og 10 mio. kr. i 2020, som følge af ændringer i lejeforordningen. Kommunerne vil også tilsvarende kunne få økonomiske konsekvenser heraf.

Tillige vil der kunne ske beskatning af rentefrihed og omlægning af rentetilskud fremfor rentefradrag.

4 RAMMERNE FOR FINANSLOV 2017 OG FORBEREDELSEN AF FFL 2018

4.1 Budgetkoordination i forhold til FFL 2018

Forberedelsen af FFL 2018 finder sted på et tidspunkt med gode konjunkturer, men den videre økonomiske udvikling er naturligvis forbundet med usikkerhed, herunder prisudviklingen og fangstmængder i de kommende år inden for landets hovedeksporthverv, fiskeriet.

Der er fortsat usikkerhed forbundet med den fremtidige indtjening fra aktiviteter, som udspringer af servicekontrakten om drift og vedligehold af Thule Air Base. Finanslovsforslaget vil tage højde derfor.

Der synes en vis opadgående tendens i aktivitetsniveauet på råstofområdet, som kan få positiv virkning på skatteindtægterne, dog primært i de berørte kommuner. Tilsvarende oplever turismen en gunstig udvikling, som kan bidrage til øget indtjening i samfundet med afsmittende virkning på de offentlige kasser.

Konsekvensen af dette er, at indtægtsskønet for skatter og afgifter for FFL 2018 forventeligt bliver på et højere niveau end forudsat i overslagsårene i finanslov 2017.

Arbejdet med forberedelsen af finanslov 2018 påvirkes samtidig af, at finansloven for 2017 opererede med et negativt DA-resultat for perioden 2018-2019.

Der skal imidlertid være balance i perioden, sådan som det senest er besluttet med vedtagelsen af Inatisisarttloven om budgetter og regnskaber for Grønlands Selvstyre og kommunerne i 2016.

Det kræver en skarp prioritering af nye initiativer, effektivisering i hele den offentlige sektor samt øget fokus på at skabe vækst i den private sektor.

Håndtering af nye udgiftsønsker

Der er altid ønsker om yderligere midler fra forskellige sektorer. Det vil ikke være muligt at indpasse alle disse i det aktuelle forslag til FFL 2018 og samtidig sikre balance på finansloven.

Naalakkersuisut har for at sikre en tværgående budgetkoordination i relation til forslag til ny lovgivning med økonomiske konsekvenser besluttet at sikre ensartede og fælles arbejdsgange. Det betyder i praksis, at alle forslag med økonomiske konsekvenser altid skal prioriteres samlet i forhold til forberedelsen af forslag til nye finanslove. Dette forventes blandt andet indarbejdet i et kommende forslag til revision af budgetregulativet.

Det er derfor samtidig udgangspunktet, at eventuelle merudgiftsønsker på et ressortområde så vidt muligt skal modsvares af tilsvarende besparelser inden for egne rammer. Naalakkersuisuts kommende ændringsforslag til 2. behandlingen af FFL 2018 skal ligeledes være finansierede.

I den videre politiske behandling af finanslovsforslaget og de dermed forbundne forhandlinger med partierne er der derfor ikke plads til at vedtage ufinansierede forslag, ligesom udgiftskrævende beslutningsforslag på FM 2017 og EM 2017 også skal finansieres, såfremt de vedtages.

Det er derfor vigtigt at sådanne beslutningsforslag inddrages i forhandlingerne om finanslovsforslaget, og ikke lever deres eget liv uden om den almindelige, tværgående og overordnede prioritering, som skal afspejles i den endelige finanslov.

Dette vil være udgangspunktet for Naalakkersuisuts kommende drøftelser med partierne, som Naalakkersuisut håber at finde bred politisk forståelse til, herunder i det kommende samarbejde med Finans- og Skatteudvalget og i den kommende finanslovs aftale om forslaget til FFL 2018.

Forberedelsen af FFL 2018

Finanslovs aftalerne for de tidligere år, herunder det brede flertal bag finanslovs aftalen for 2017 giver nogle pejlemærker for arbejdet med FFL 2018. Det er målet, at finanslovsforhandlingerne også for 2018 munder ud i skriftlige aftaler med partierne om vigtige temaeer efter kommende drøftelser.

Samtidig er det Naalakkersuisuts mål at undgå at have uudmøntede reserver på besparelser i administration og drift indarbejdet i forslaget til FFL 2018, som præsenteres i august 2017.

4.1.1 Bidrag til forarbejder til finanslovsforslaget for 2018

I den videre forberedelse af FFL 18 indgår blandt andet mål og initiativer, som er indeholdt i de tidligere finanslovs aftaler og beslutningsforslag i Inatsisartut samt initiativer ift. kommunerne.

Hertil kommer, at Naalakkersuisut ønsker, at prioriteringerne i FFL 2018 skal bidrage til, at understøtte tiltag inden for følgende kerneområder:

- Uddannelsesområdet, herunder med særligt fokus på folkeskole og erhvervsuddannelser.
- Fiskeriområdet, herunder ændringer som følge af ændringer i fiskeriloven og forventet ny afgiftsstruktur.
- Boligområdet, herunder forberedelse af udlægning til kommunerne samt boligreformer.
- Socialområdet med særlig fokus på udsatte børn og unge samt offentlig hjælp.
- Jobskabelse, herunder skabelse jobs i eksportsektorer og ledighedsbekämpelse.
- Trafikområdet, herunder med særlig fokus på arbejdet med udbygning af lufthavne. Således vil arbejdet med de kommende

lufthavnsinfrastrukturinvesteringer skulle indgå i en bredere økonomisk planlægning.

Status for og finansiering af luftfartinfrastrukturinvesteringer

Kalaallit Airports A/S blev etableret med hjemmel i Finans- og Skatteudvalgets beslutning af 3. juni 2016 og har til formål at opføre nye lufthavne med tilhørende infrastruktur i Ilulissat, Nuuk og Qaqortoq. Inden da skal det forberedende arbejde udføres og godkendes af Finans- og Skatteudvalget. Selskabets indskudskapital var 200 mio. kr. Der er herudover ydet selskabet et ansvarligt lån på lige under 95 mio. kr. i december 2016.

Fremdriften i den igangsatte projektering viser aktuelt følgende for de tre lufthavne, som Kalaallit Airports A/S har ansvaret for projektering af, idet skønnene bygger på oplysninger fra de rådgivende ingeniører på udarbejdelsen af byggeprogrammer og projekteringen, Inuplan A/S:

- Lufthavnen i Qaqortoq (1.499 m) skønnes pt. at kunne tages i brug til oktober 2020. Miljøundersøgelserne ved Qaqortoq skal lovpligtigt udføres inden anlægsarbejdet kan igangsættes. Miljøundersøgelserne forventes udført i løbet af 2017 og afsluttet i begyndelsen af 2018. Kalaallit Airports A/S forventer dog at påbegynde projekteringen før tid for at komme på forkant. Projekteringen forventes dermed påbegyndt i slutningen af 2017, inden miljøundersøgelserne er færdige. Dette betyder, at anlægsarbejdet af lovgivningsmæssige- og planlægningsmæssige årsager i gangsættes i 2018.
- Lufthavnen i Nuuk (2.199 m). Det skønnes, at lufthavnen tidligst kan ibrugtages i oktober 2021. Dog er det forudsat, at projekteringsfagen forløber sideløbende med de afsluttende undersøgelser og myndighedsbehandlinger, så

entrepriseudbud af arbejdets fysiske udførelse, sker på grundlag af hovedprojekt udarbejdet i regi af Kalaallit Airports A/S.

- Lufthavnen i Ilulissat (2.199 m). Det skønnes, at den nye landingsbane inklusiv passager- og fragtterminal kan ibrugtages til oktober 2021. Færdiggørelsen af yderligere arbejder som servicebygning til lufthavnsmateriel, som muligvis skal bygges på det nuværende terminalområde, samt ændring af den nuværende landingsbane til rullevej og adgangsvej er på nuværende tidspunkt ikke afklaret. Det ventes dog ikke få indvirkning på ibrugtagelsen af lufthavnen i 2021.

Disse skøn er fra primo marts 2017 og er alene baseret på en teknisk vurdering og der indgår ikke finansielle eller organisatoriske vurderinger i skønnnet.

Det bør holdes for øje, at visse forhold skal afklares inden projektering og anlæg igangsættes, og planlægningen af nærværende projekter anslås til at vare 2 år, hvoraf det ene nu er overstået. Dette er udledt af erfaringerne fra lufthavnsbyggerierne i slutningen af 1990'erne, og efterfølgende bekræftet i processen med de nuværende projekter i løbet af 2016.

Såfremt planlægningen ikke gennemføres grundigt, kan det få store økonomiske konsekvenser for projektet, og i givet fald forsinke tidsplanerne. Naalakkersuisut fremsender med jævne mellemrum status til henholdsvis Inatsisartuts Finans- og Skatteudvalg og Anlægsudvalg til orientering.

Når Kalaallit Airports A/S har udarbejdet et forslag til mulig finansiering af de tre lufthavne til Naalakkersuisut, skal Finans- og Skatteudvalg efterfølgende tage stilling til en indstilling fra Naalakkersuisut derom. Dette forventes at ske i løbet af 2017.

I finansloven for 2017 er der i lighed med i 2016 skabt mulighed for indskydelse af yderligere

kapitalindskud i Kalaallit Airports A/S, i det omfang Landskassen modtager ekstraordinære indtægter fra udlodninger, udbytter m.v., jf. tekstanmærkning til hovedkonto 10.13.11 i FL 2017. Et sådant behov må forventes også at blive aktuelt i forhold til finansloven for 2018.

Udover de tre nævnte lufthavne arbejder Naalakkersuisut også på at forberede yderligere lufthavnsinvesteringer i de kommende år, jf. den indgåede politiske aftale herom. Dette indebærer anlæg af lufthavne i Ittoqqortoormiut og Tasiilaq samt lokale baner i Vestgrønland.

Budgetkoordination på yderligere områder i forhold til forberedelse af FFL 2018

- Oplæg om anlægssektorplaner og finansiering heraf på alle væsentlige områder som input til anlægsdelen i FFL 2018 på blandt andet trafik, bolig og uddannelsesområdet.
- Økonomiske konsekvenser af mulig ændring af prisstrukturen på el, vand og varme, herunder konsekvenserne af en udvidet adgang til anvendelse af den særligt lave takst til fiskeindustrien og eventuelle ændringer af de særlige fiskeindustritakster på el og vand.
- Mulige konsekvenser af en ny strategi for Naturinstituttet, særligt omkring fiskeriområdet.
- Lovgivning for at gennemføre de tidlige beskrevne reformtiltag.
- Forberedelse af andre mulige tiltag for at opnå stordriftsfordele og produktivitetsudvikling i administration og drift, herunder i relevant omfang gennem fællesoffentlige løsninger.
- Gennemførelse af yderligere udgiftsanalyser på udgivstunge områder og opfølgning på den kommende nye budget- og regnskabslov for Grønlands Selvstyre og kommunerne.

- Videreudvikling af bloktorskudsafalen med kommunerne for at sikre målopfyldelse på centrale områder af national betydning.
- En prioriteret plan for en forstærket indsats i forhold til den såkaldte ungemålgruppe.
- Opfølgning på allerede vedtagne udgiftskrævende beslutningsforslag i Inatsisartut.
- Opfølgning på Ilanngaassivik projektet. Der arbejdes på et lovforslag om Ilanngaassivik, som forventes fremsat til efterårssamlingen 2017. Der arbejdes på at belyse lovforslagets forventede konsekvenser for borgernes restancer, samt økonomiske og administrative konsekvenser. Kommunerne inddrages i det lovforberedende arbejde, når der foreligger en præhøringsudgave af lovforslaget. Ilanngaassivik forventes sat i drift pr. 1. januar 2019.
- Nyt afgiftssystem for biler. Koalitionsafalen lægger op til, at brug af miljøvenlige køretøjer som elbiler og hybridbiler skal intensiveres ved mere lempelige skatte- og afgiftssatser. Der lægges op til et nyt afgiftssystem, hvor afgift på biler primært skal være beregnet med udgangspunkt i bilens miljøpåvirkning fremfor at tage udgangspunkt i bilens værdi og egenvægt. Forarbejdet til et nyt afgiftssystem sker i en bredt arbejdsgruppe. Omlægningen tilstræbes i udgangspunkt at være budgetneutral.
- Mulige omkostninger til etablering af et nyt beredskabskommunikationssystem.
- Eventuel hjemtagelse af opgaver fra staten.
- Økonomiske konsekvenser mulig udflytning af arbejdspladser fra Nuuk.

